

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1596/1

Halk Kitapları: 358/1

Yayın Yönetmeni

Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü

Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Baskı Takip

İsmail DERİN

Grafik Tasarım

Uğur ALTUNTOP

Baskı

İleri Matbaacılık

Yeni Bosna Merkez Mah. 29 Ekim Cad. No.:11 B/21

Bahçelievler - İSTANBUL

0212 454 20 00

1. Baskı, Ankara – 2019

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 10.04.2019/12

ISBN: 978-605-9962-93-3

2019-34-Y-0003-1596/1

Sertifika No: 12930

© T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı

No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 312 295 72 93 - 94

Faks: 0 312 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

www.diyanet.gov.tr

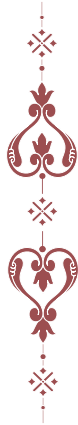

Ramazan Günlükleri-II

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

DİB
YAYINLARI

İçindekiler

7	Önsöz
11	Ramazan ve Mahiyeti
14	Oruç: Bizden Öncekilere de Farz Kılınan İbadet
17	Ramazan: En Büyük İbadet Ayı
20	Arınma ve Korunma Ayı Ramazan
26	Oruç ve Sabır
29	Kur'an Ayında Yaz Kur'an Kursları
33	Ramazan ve Kur'an
36	Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan ve Her Zaman (I)
40	Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan ve Her Zaman (II)
44	İyiliği Emir Kötülükten Nehiy
47	Emaneti Yerine Getirmek
50	Ali Ulvi Kurucu'nun Hatıratları'ndan Birkaç Hatıra
53	Müslümanların Dünyevileşme ile İmtihanı (I)
56	Müslümanların Dünyevileşme ile İmtihanı (II)
59	Müslümanların İhtiyaçlarını Karşılama

62	Helal Lokma Helal Kazanç
65	Aranızda Selâmı Yayınız.
68	Nefis Terbiyesi
71	Kur'an'da Şükür Kavramı (I)
74	Allah'a Şükreden Kul Olabilmek
78	Af ve Mağfiret Günlerinde Tevbe ve İstiğfar
81	Allah'ın Büyük Mükâfat Vaat Ettiği Kimseler
83	Ramazan, Zikir ve Tesbih
86	İslam'da Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma
89	İslam'da Ahlâkî Dayanışma
91	Paylaşma ve Yardımlaşmanın Zirve Noktası Zekât
94	Duanın Anlam ve Önemi
97	Duanın Gücü, Usul ve Esasları
100	Çağın Hastalığı Gıybet
103	Kur'an'da Mü'minlerin En Önemli Bazı Vasıfları
107	Bir Ömre Bedel Kadir Gecesi
111	Meleklerin Görevleri
115	"Sevgi Medeniyetini Kuran İslam" ve Batının İslamofobia Tutkusu (I)
119	"Sevgi Medeniyetini Kuran İslam" ve Batının İslamofobia Tutkusu (II)
123	"Sayılı Günler" Bitti, Bugün Bayram
126	Bayram İlk Ödül
129	Bayramın Aile Bağlarının Kuvvetlenmesine Katkısı

Ön Söz

İslam medeniyetinin ilham kaynağı Kur'an'ın ilk ayetleri, okumak, kalemle yazmak, öğrenmek ve öğretmek kavramlarını ihtiva eder. İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiş olan Kitab'ın böyle bir emir ve telkin ile inmeye başlamış olması oldukça mânidardır: Buna göre bu ümmetin mensuplarının, bu medeniyetin çocuklarının elinden kitap ve kalem düşmemelidir. Zira elinden kitap ve kalemin düşmediği asırlarda, bu millet ilim, irfan, bilgi ve hikmetle hep yücelmiş; kitapsız ve kalemsiz kaldığı zamanlarda ise hep gerilemiştir. “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”¹ ayetiyle yüce Rabbimiz bu hakikate işaret etmektedir. Bilenler ve bildiği ile amel edenler, dünyaya ışık, hayra motor ve şerre fren olmuşlardır.

Okumak, yazmak, öğrenmek ve öğretmek esasında irşadın, uyarmanın, davetin, tebliğin, iyiliği dünyanın her noktasına ve tüm insanların gönüllerine ulaştırmanın bir vasıtasıdır. Vahyin ikinci gelişinde dikkat çektiği hususa baktığımızda bunu zaten net olarak görmekteyiz: “Ey örtüye bürünen! Kalk, uyar!” Peygamber Efendimiz (s.a.s), Nur Dağı'ndan evine indiğinde “Ört beni ey Hatice!” demişti. Hz. Hatice de Allah'ın sevgilisi Muhammed Mustafa'yı yatırmış ve üzerini örtmüştü ya, işte tam o sırada Cibril geldi ve

1 Zümer Suresi, 9

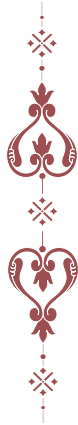

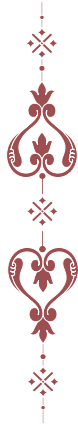
ikinci kez bu ayeti getirdi. Allah Resûlü o andan itibaren hep koştu, hep tebliğ ve davet etti, hep emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker yaparak uyardı. 23 sene boyunca buna devam etti ve vazifesini tamamlayıp Rabbine kavuştu. Sonra bu vazifeyi bize emanet etti. Şimdi biz emaneti yerine getirmek için okuyoruz, yazıyoruz, öğreniyoruz ve öğretiyoruz. Çünkü Resûl'ün varisleriyiz.

Elinizdeki bu mütevazı kitap bu amaçla 2015 yılı Ramazan ayı boyunca Yeni Şafak Gazetesi'nde kaleme aldığımız günlük makalelerden oluşmaktadır. Yazıların tamamı güncelliğini muhafaza eden ve her okunduğunda istifade edilebilecek özelliğe sahiptir. Faydalı olması temennisiyle gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
NİSAN 2019, ANKARA

Ramazan ve Mahiyeti

Kamerî takvim uygulaması ile her yıl on gün erken gelen Ramazan ayı münasebetiyle “hoşgeldin yâ şehri Ramazan” vb. sözlerle ışıltılı parıldayan mahyalar minarelerdeki yerlerini bu yıl da aldı. Osmanlı döneminde muhtemelen 16. yüzyılın ikinci yarısında Sultan I. Ahmet döneminde kullanılmaya başlayan bu mahyalar Ramazan ayının aydınlığını ruhlanımıza aksettirmekte ve on bir aydır beklediğimiz misafirimizin artık teşrif ettiğini haber vermektedirler.

Etimolojik olarak Ramazan kelimesinin tahlilini yapacak olursak; birkaç yoruma yer vermemiz gerekecektir: “Sonbahar yaklaşırken yağıp yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur” manasına “ramdâ” kelimesinden geldiği, dolayısıyla bu yağmurun yeryüzünü temizlediği gibi Ramazan ayının da mü’minleri günahlardan temizlediği belirtilmektedir. Ayrıca “güneşin şiddetli hararetinden taşların yanıp kızması” anlamına gelen “ramad” kelimesinden geldiği, dolayısıyla kızgın yerde yürüyen kimsenin ayaklarının yanıp meşakkat çektiği gibi oruçlunun da açlık ve susuzluğa katlanarak zorluk çektiği, ateşin, sıcaklığın kendisine temas ettiği şeyleri yakıtığı gibi oruçla geçirilmiş Ramazan’ın da günahları yakıp yok ettiği, bu yüzden bu aya “Ramazan” isminin verildiği ifade edilmektedir.

Bunların dışında başka açıklamalar da vardır. Ancak kelimenin kökü nereye dayanırsa dayansın Ramazan ayına kudsiyetini veren esas faktör onda Kur'an'ın inmiş ve bu ayın başından sonuna kadar oruçla geçirilmesinin müslümanlar için farz olmuş olmasıdır. “*Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğruyu ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayına ulaşanlar oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah, sizin için kolaylık diler, zorluk istemez. Bütün bunlar sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.*”¹ ayeti bunu açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca Peygamberimizin şu hadisleri de bu hususu oldukça güçlü bir üslup ile te'yid etmektedir: “*Ramazan ayı girdiği zaman cennetin kapıları açılır, cehennemin kapıları kapanır ve şeytanlar da zincire vurulur.*”²; “*Her kim imanı sebebiyle ve sevap umarak Ramazan'da oruç tutarsa; geçmiş günahları bağışlanır.*”³; “*Ramazan girip çıktığı halde günahları affedilmemiş olan insanın burnu sürtülsün; anne ve babasına veya bunlardan birisine yetişip de onlar sayesinde cennete giremeyen kimsenin de burnu sürtülsün; ben yanında zikredildiğimde bana salât okumayan kimsenin de burnu sürtülsün.*”⁴; “*Kadir Gecesi kim sevabına inanıp onu kazanmak ümidiyle ihya ederse, geçmiş günahları affedilir.*”⁵ hadis-i şerifleri, bu ayın üstün faziletini ortaya koymaktadır.

Ayet ve hadislerin dışında bu ayın faziletini ve halk arasında “on bir ayın sultanı” olarak anılmasını te'yid eden başka faktörler de vardır. Zira o, Kur'an'da ismi açıkça geçen tek aydır. Kur'an-ı Kerim, bu ay içerisinde indirilmiştir ve “bin aydan

1 Bakara, 2/185

2 Müslim, Sıyam 2, 1079

3 Buhâri, İman, 28

4 Tirmizi, Davet 110

5 Tirmizi, Savm 83

daha hayırlı” olduğu belirtilen Kadir Gecesi bu ay içerisinde yer almaktadır. İslam’ın beş temel farzından biri olan oruç ibadeti bu aya aittir. İftar ve sahurun heyecanını yaşamak, teravih namazı kılmak, fitır sadakası vermek bu aya mahsus bir ibadettir. Ramazan’ın son on gününde itikâfa girmek, Peygamberimizin vefatına kadar uyguladığı sünnetlerindedir. Ramazan ayında mukabele okumak, medeniyetimizin en önemli değerlerinden kabul edilmektedir. Resûlullah, Ramazan ayı çıkınca-ya kadar Kur’an’ı Cebrail aleyhisselam’a okuyarak arz eder ve âdeta sağlamasını yapardı. Kur’an ayında gerek mukabelelere iştirak ederek, gerekse ferdi olarak Kur’an’ı tilavet ederek anlamaya çalışmak, mü’minlerin en fazla meşgul olması gereken nafîle ibadetlerden birisidir. İleriki yazılanımızda bu hususları daha detaylı olarak ele alıp anlatmaya çalışacağız inşallah.

Oruç: Bizden Öncekilere de Farz Kılınan İbadet

Cenab-ı Hakk, insanoğlunu yaratmış ancak başıboş bırakmayarak Peygamber vasıtasıyla ona hakikat yolunu göstermiştir. İlk insan olan Hz. Âdem'i dahi bu nimetten mahrum bırakmamış, yeryüzünde kendisinden başka insan olmadığı için onu aynı zamanda peygamber olarak görevlendirmiştir. Kendisinden sonra binlerce peygamber daha gelmiş ve her biri kendi toplumlarına kâh yazılı metinlerle kâh sözlü olarak mesajlarını tebliğ etmişlerdir. “Biz peygamber göndermedikçe (hiçbir topluluğa) azap etmeyiz.”⁶ ayetinden de anlaşılacağı gibi peygamberler gönderildikleri toplumlara esasında aynı mesajı benzer metotlarla ulaştırmaya çalışmışlardır. Peygamberler zincirinin son halkası olan (Hatemü'l-Enbiya) Muhammed Mustafa (s.a.s.) de en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim ile gönderilerek, kendisinden önce gelen bütün peygamberlerin kendi toplumlarına vaz'ettikleri hakikatleri tüm insanlığa tebliğ etmekle görevlendirilmiştir. Yani öncekilerin peygamberlikleri gönderildikleri toplum ile sınırlı iken Hz. Muhammed'in Peygamberliği evrenseldir.

Kur'an'da, pek çok emir ve nehiye önceki toplumların da muhatap oldukları ifade edilmekle birlikte oruç ile ilgili ayetlerde bu gerçek daha da belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır. Şöyle ki: “Ey iman edenler! Oruç sizden öncekilere

6 İsra, 17/15

farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye size de sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar bir düşkünü doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa o iyilik kendisindedir. Oruç tutmanız eğer bilerseniz sizin için hayırlıdır."⁷

Bu ayet-i kerimede orucun geçmiş toplumlara da farz kılındığı belirtilmektedir. Ancak o toplumlar kendilerine farz kılındığı şekliyle oruçlarını muhafaza edememişlerdir. Bazı toplumlarda İslam'ın orucuna az çok benzerlikler olsa da büyük oranda değişikliğe uğramış, bir tür perhiz hâlini almıştır. Kronolojik sıraya göre birkaç örnek verebiliriz. Hindistan ve Uzak Doğu'da mevcut dinlerin mensupları örneğin et ve süt yemeyerek oruç tutmaktadırlar. Oruçları esnasında bazen bir yudum sudan başka bir şey yiyip içmemektedirler. Bu dinlerin mensupları özellikle aç kalarak ve acı çekerek nefislerini terbiye etmek ve bu şekilde kurtuluşa –Nirvana'ya- ulaşabileceklerine inanmaktadırlar. Yahudiler mesela bayramlar gibi bazı önemli günlerde bazen şafağın sökmesinden ilk yıldızın görülmesine, bazen de bir akşamdan ertesi akşama kadar perhiz şeklinde oruç tutarlar. Hristiyanlık'ta da şükran orucu ve kilise orucu diye bazı kutsal günlerde bazı yiyecekleri yememe şeklinde perhiz olarak oruç tutulur, bununla birlikte kiliseler arasında pek çok farklılık bulunmaktadır. Ancak bütün farklılıklarına rağmen yukarıda örnek verdiğimiz din mensuplarının mistik yaşantılarında öne çıkan uygulamalar, oruç ibadetinin önceki toplumlara da farz kılındığını belirten Kur'an-ı Kerim'i te'yid eder nitelikte olduğu görülmektedir.

Peygamberlerin, toplumlarına getirdiği inanç ve ibadetlerden günümüze kadar ulaşıp ulaşmadığını bilebilmemizin öl-

7 Bakara, 2/183-184

çüsü Kur'an ve sünnettir. Kur'an ve sünnete uygun olanların o peygamberden günümüze ulaşabildiği düşünülebilir. Oruçta da aynı durum söz konusudur. Fakat Kur'an geldikten sonra hepsini neshetmiş, bütün insanlığı sahuruyla, imsakıyla, iftarıyla, imsak ve iftar arasında hiçbir şey yiyip içmemek ve cinsel münasebetten uzak olmak gibi ilkeleriyle ve bütün beraklığıyla ortada olan İslam'ın orucuna davet etmiştir. Öyle ki, her vesileyle müslümanlar oruç tutmaya teşvik edilmişlerdir. Farz oruçlar, vacip oruçlar, sünnet oruçlar, müstehap oruçlar şeklinde tasnif edilerek sabır ve irade eğitimine destek olan, katkı sağlayan bu önemli ibadet sevgili Peygamberimizin ifadesiyle *"Müslüman için her türlü kötülüğe karşı kalkan"* olmuş, Müslüman oruç tutmuş, oruç da Müslüman'ı diri tutmuştur.

Ramazan: En Büyük İbadet Ayı

Ramazan, başından sonuna kadar ibadetle geçirilmesi gereken bir aydır. Zira bu ay söz konusu olduğunda ilk on gününün rahmet, ikinci on gününün mağfiret, son on gününün ise cehennem azabından kurtulma günleri olduğu hemen hatırlanır. Hele her gününün oruçla geçiriliyor olması, bu ayın faziletini daha da artırmaktadır. Oruç öyle bir ibadet ki, kudsi hadisin ifadesiyle Âdemoğlu'nun her amelinin karşılığının kendisine kat kat, hatta on katından yüz katına kadar verilmesine rağmen onun mükâfatını ancak Allah verir. Gerekçe olarak da oruçlunun yemesini ve içmesini sırf Allah için terk etmesi gösterilmektedir.⁸ Yine Peygamberimizin ifadelerinden cennette "Reyyan" denilen bir kapının olduğu, kıyamet gününde bu kapıdan ancak oruç tutanların girebileceği, oruçlular girdikten sonra bu kapının kapanacağı ve başka kimsenin giremeyeceği belirtilmektedir⁹ Ayrıca orucun, oruçluyu kötülüklerden korumak için bir kalkan olduğunu, oruçlunun kötü söz söylememesi gerektiğini, kendisi ile tartışıp kavga etmek isteyenlere iki defa "ben oruçluyum" demesinin uygun olacağını tavsiye etmektedir.¹⁰

8 Bkz. Müslim, Sıyam, 30

9 Buhari, Savm, 4

10 Buhari, Savm, 2

O zaman, Kur'an'ın kendisinde indiği, bin aydan daha hayırlı Kadir Gecesi'nin, teravih namazının, fitır sadakasının, Allah Resülû tarafından kendisinde bereket olduğu ifade edilen sahurun, iftarın içinde bulunduğu ve en önemlisi mükâfatını ancak Allah Teala'nın verebileceği orucun başından sonuna kadar kapsadığı en büyük ibadet ayı Ramazan'ı nasıl değerlendireceğiz? Bunun cevabını gelin, İbn Abbas (r.a)'dan öğrenelim: "Allah Resülû, insanların en cömerdi idi. Kendisine vahiy getiren melek Cebrâil (a.s) ile Ramazan ayında karşılaştığı zaman cömertliği doruk noktasına ulaşırdı. Cebrâil (a.s) Ramazan'ın her gecesinde Allah Resülû ile buluşup Kur'an okurlardı. Böylece Peygamberimiz Cebrâil (a.s) ile buluştuğunda, insanlara rahmet getiren rüzgârdan daha cömert, daha faydalı olurdu"¹¹ Hz. Aişe ise, Ramazan'ın son on günü girince Peygamberimizin ibadet konusunda ciddi gayret gösterdiğini, geceyi ibadetle geçirip ailesini de ibadet için uyandırdığını ifade etmektedir.¹²

Ramazan ayının kıymetini bu kadar artıran oruç ibadeti-nin yerine getirilmesinde, oldukça hassas davranmak gerekir. Onun sıhhatine zarar verici davranışlardan uzak durmak hayatı önemi haizdir. Örneğin, Allah Teala, yalan söylemeyi ve yalanla iş yapmayı terk etmeyen kişinin yemesini ve içmesini bırakmasına yani tuttuğu oruca değer vermez.¹³ Bu şekilde kötü amellerle orucun amacına uygun olmayan davranışlar içerisinde olan kimselerin ellerine açlık ve susuzluktan başka bir şey geçmeyeceği, Peygamberimizin dikkat çektiği hususlardandır.¹⁴

Amacına uygun bir ruhla oruç tutan insanda başkalarına yardım etme duyguları gelişir. Varlıklı insanlar tuttıkları oru-

11 Buhari, Savm, 7

12 Buhari, Teravih, 5

13 Buhari, Savm, 8

14 İbn. Mace, Sıyam, 21

cun nefse olan etkisini tadar ve yıl boyu açlık ve yokluk içinde kıvranan fakir fukara, garip guraba insanları düşünür; onlara karşı gönlünde şefkat ve yardım duyguları harekete geçer. Hz. Aişe, Peygamberimizin vefatından sonra ne zaman yemek yese, onu hatırlayarak ağlamaya başladığı. Kendisine niçin ağladığı sorulduğunda şu cevabı vermiştir: “Resûlullah (s.a.s.), doyusıya bir günde iki defa yemek yememiştir. Onu hatırladığım için ağlıyorum.”¹⁵

Şimdi düşünme zamanı, dünyada her üç buçuk saniyede bir insanın açlıktan öldüğü bir zaman diliminde yaşıyoruz. Yapılan araştırmalara göre her üç buçuk-dört saniyede bir insan da fazla yemekten ölmektedir. Dengesi bu kadar bozulmuş bir dünyaya oruç ayı Ramazan’da Müslümanların vereceği bir mesaj olmalı. “*Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz. Allah israf edenleri sevmez.*”¹⁶ ayetini iftar sofralarında hiç aklımızdan çıkarmamalıyız. Denge dini İslam’ın, hem de oruçlu Müslümanların iftar sofraları bu dengenin biraz daha bozulmasına ortak olmamalı. Tıpkı Hz. Aişe validemiz gibi Peygamberimizi ve onun bugün açlık ve yokluk çeken ümmetini hatırlamalı ve yardım elini onlara uzatmalıyız. Bunun için ruhumuzun eğitime ihtiyacı var. Oruç mademki bizim için aynı zamanda bir maneviyat eğitimidir. O zaman yukarıda bahsettiğimiz, Allah Resûlü’nün Ramazan ayını nasıl değerlendirdiği ile ilgili bilgilerden istifade ederek bizim de bu eğitime kendimizi tabi tutmamız gerekecektir. Kıldığımız namazlar, okuduğumuz ayetler, çektiğimiz zikirler, tesbihler, yaptığımız tefekkürler, sahuruyla, imsakıyla, iftanyla, teravihiyle, mukabelesiyle, zekâtıyla, fitresiyle, sadaka ve fakir fukara, garip gurabaya yardım seferberliği ile vs. tüm unsurlarıyla Ramazan bizi takvâ sahibi bir Müslüman yapmalıdır.

15 Tirmizi, Zühd, 38

16 Araf, 7/31

Arınma ve Korunma Ayı Ramazan

İnsanlık tarihine baktığımız zaman dinin de kendisi kadar eski olduğunu görürüz. İlk insan Hz. Âdem aynı zamanda peygamber olarak görevlendirilmiştir. Yani aklıyla baş başa bırakılmamıştır. Bu sebeple İslam âlimleri din terimini “akıl sahiplerini Peygamberin getirdiklerini kabul etmeye davet eden ilahî bir kanundur” diye tanımlamışlardır. Yani insana verilen akıl Peygamber ve vahiy ile desteklenmektedir. Dolayısıyla İslam’a göre dinin kaynağı vahiydir. Bunun için yeryüzünde hiçbir zaman inançsız bir toplum olmamıştır. Zira Kur’an-ı Kerim’in ifadesiyle her topluma muhakkak bir peygamber gönderilmiştir.

Peygamberler, gönderildikleri topluma Allah Teala’dan aldıkları mesajları bazen yazılı ve bazen de sözlü olarak ulaştırmışlardır. Yazılı olarak ulaştırılardan kimine kitap, kimine ise suhuf verilmiştir. Gerek yazılı ve gerekse sözlü mesajlarla peygamberler insanları Yaraticı’nın yoluna davet etmişlerdir. Bu yola Kur’an-ı Kerim, Sırat-ı Müstakim demektedir. Yani dosdoğru yol, Allah’ın ni’met verdiği kimse-lerin yolu. Bunlar da peygamberler ve peygamberlerin varisleri olan âlimler ve Allah dostları olarak anlaşılmaktadır. Gazaba uğramışların ve azıp sapmışların yollarından uzak olmaları emredilmiş, ancak toplumlar zaman zaman Yaraticı’nın yolundan saparak yanlış yollara da gitmişlerdir. Azıp

sapanları yeniden sırat-ı müstakim çizgisine çekmek için yeni peygamberler gönderilmiş, bu süreç içerisinde Hz. Muhammed (s.a.s.)'e kadar binlerce peygamber bu zincirin halkaları içerisinde yer almıştır. Sonuçta Hz. Muhammed (s.a.s.), Hatemü'l-Enbiya sıfatıyla peygamberlerin mührü ya da Peygamberlik kapısının kapayıcısı olmuştur. Artık kıyamete kadar gelecek olan bütün insanlar onun getirdiği Kur'an'ın nuru ile aydınlanacaklardır.

Bütün peygamberler getirmiş oldukları mesajlarda toplumlarının manevi dünyalarını diri tutmak, onları kötülüklerden uzaklaştırmak, yaratılışlarındaki güzelliği muhafaza etmek, imtihan dünyasında olduklarını hatırlatmak ve benzeri amaçlarla gece gündüz çalışmışlardır. İnsanların bu ve benzeri noktalara ulaşabilmeleri için bazı vesilelere yani kendisini ayakta tutacak payandalara, destek kuvvetlere ihtiyacı bulunmaktadır. Vesiletü'n-necat gerekmektedir. Yani kurtuluş vesilelerine sarılmak, insanoğlunu ayakta tutacak, sırat-ı müstakim çizgisinde sabit kadem kılacaktır.

İşte İslamî literatürde bu kurtuluş vesilelerinin genel adına "ibadet" denmektedir. Bunlar bütün inançlarda şu veya bu şekilde vardır. Toplumların kutsal zaman ve kutsal mekân anlayışları bu bağlamda değerlendirilmektedir. Yüce İslam Dini'nde de kutsal zaman ve mekân anlayışı son derece önemlidir ve Ramazan ayı da kutsal zaman deyince ilk akla gelenlerden birisidir. Bu ayın tamamının oruç tutularak geçirilmesi ve bunun insanın ömründe bir kere değil, yaşadığı müddetçe her Ramazan ayında tekrarlanması, yukarıda bahsetmiş olduğumuz periyodik ruhî yenilenmeyi, her türlü kötülükten uzak kalabilmek için nefsi arzulara ket vurup ahsen-i takvim mertebesinde insanı muhafaza etmenin en güzel yollarından birisi olduğunu vurgulamamız gerekir.

Müslümanların hayatında Ramazan ayının oldukça önemli bir yeri vardır. Yeryüzünün her yıl ilkbaharıyla, yazıyla, sonbaharıyla, kışıyla periyodik bir yenilenmeye tabi tutulduğu gibi Müslümanlar da kutsal gün ve gecelerle ve özellikle de yılda bir kere gelen oruç ayı Ramazanla ruhen yenilenmekte, tazelenmektedir. Kur'an-ı Kerim onu şöyle tanıtmaktadır:

“Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah, sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.”¹⁷

Görüldüğü gibi Ramazan ayının ayırıcı özelliği, içinde Kur'an'ın indirilmiş ve oruç gibi muhteşem bir ibadetin bulunmuş olmasıdır. Üstelik Kadir Gecesi gibi bin aydan hayırlı bir gecenin de bu ay içerisinde bulunmasıdır. Yaşayan hiçbir inançta Ramazan ayı gibi diğer aylardan bu derece ayrı ve üstün özellikleri olan bir ay anlayışı bulunmamaktadır. Teravih namazlarıyla, Kur'an tilavetine verilen önemle, camilerde bül-büller gibi şakıyan hafızların mukabeleleriyle on bir ayın sultanı ismini hak eden Ramazan ayı İslam'ın ve Müslümanların aynı zamanda en önemli alamet-i farikalarındandır. Mü'minler, ilâhî bir ihsan olarak bu günleri birer güzel fırsat bilerek değerlendirirler. Rablerine olan kulluk derecelerini gösterir, O'na muhatap olabilme gayreti içine girerek tam bir ihlâs ve şuurla ibadet ve taate koşarlar.

Allah Resûlü Efendimiz, bu ay ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

---

17 Bakara, 2/185

“Ramazan ayı girdiği zaman cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar da zincire vurulur.”¹⁸

Hız. Enes anlatıyor: “Resûlullah (s.a.s.)’a “Ramazan’ın dışında hangi oruç efdaldır?” diye sorulmuştu, şu cevabı verdi: “Ramazan’ı ta’zim için Şa’ban ayı”. Tekrar soruldu: “Hangi sadaka efdaldır?” “Ramazanda verilen” cevabını verdi.”¹⁹

Ramazan ayının dinî olduğu kadar toplumsal bir yönü de vardır ki, bu da din sosyolojisi açısından incelenmeye değer bir husustur. Modernleşme sürecinde sürekli bireysel hayatın öne çıktığı, insanların yalnızlığa itildiği, özellikle Batı toplumlarında gün geçtikçe yalnız yaşayan ve evlerinde yalnız olarak ölüp günlerce sonra dışarıya sızan kokudan öldüğü fark edilen bir dünyada Ramazan ayı Müslüman toplumlar için bir ilaç, bir sosyolojik kurtuluş aracı vazifesi de görmektedir. Zekâtın bu ayda verilmesinin teamül hâline getirilmesi, fitre uygulaması; iftar sofralarında bereketin, kardeşliğin, sıcaklığın, dostluğun, kaynaşmanın kendisini göstermesi ve her Ramazan’da çiçek açar gibi yeniden açması muhteşem bir zenginliktir. Minareler arasında parlayan mahyalar işte bütün bunlardan dolayı “ON BİR AYIN SULTANI YÂ ŞEHR-İ RAMAZAN” diye haykırmaktadır.

Allah’ın Resûlü Hız. Muhammed (s.a.s.), ashabını çeşitli vesilelerle aydınlatıyor, Cahiliyye döneminin karanlıklarını birer birer silmeye çalışıyor ve bunun için her türlü vesile ve imkânlardan istifade ediyordu. Çok önemli bulduğu hususları zaman zaman hutbeden dile getiriyordu. Bir defasında, yine çok önemli konulardan birisi olan Ramazan ile ilgili bilgilendirici konuşma yapmak istemiş ve bunu hutbede dile getirmişti. Selman-ı Farişî konuyu şöyle rivayet etmektedir:

18 Buhari, Savm 5

19 Tirmizi, Zekât 28

Allah'ın Resûlü, Şaban'ın son gününde bize bir hutbe irad ederek dedi ki: “Ey insanlar! Ramazan ayı büyük ve bereketli bir aydır. Sizin kapınıza dayanmaktadır. Öyle bir aydır ki, onda bir gece vardır, bin aydan daha üstündür. Allah, bu ayın orucunu farz, gece ibadetini nafîle kılmıştır. Kim ki hayırdan bir hasletle bu ayda Allah'a yaklaşırsa, tıpkı başka aylarda farz vazifesini yerine getiren bir kimse gibi olur. Kim ki bu Ramazan ayında bir farzı yerine getirirse, başka aylarda yetmiş farzı yerine getiren bir kimse gibidir. Bu ay sabır ayıdır. Sabrın karşılığı da cennettir. Bu ay yardımlaşmanın, hâl hatır sormanın ayıdır. Bu öyle bir aydır ki, mü'minin rızkı bu ayda artar. Kim ki bu ayda oruçlu bir kimseye iftar yemeği verirse, onun günahlarına mağfîret olur. Onun boynunun ateşten azad edilmesine vesile olur ve onun eciri gibi iftara gelene de ecir verilir, onun ecrinden de hiçbir şey eksilmez.”

Sahabeden bazıları, “Ey Allah'ın Resûlü! Her birimizin yanında birisine iftar yemeği yedirecek güç yoktur.” dediler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Allah, bu sevabı bir hurma ile iftar ettirene, bir bardak su içirene, bir yudum süt içirene de verir. Ramazan ayının başlangıcı rahmet, ortası mağfîret, sonu da ateşten azad edilmektir. Bu ayda kölelerin vazifesini hafifleten bir kimseyi Allah affeder, ateşten azad eder. O halde bu ayda dört hasleti çok yapınız; bunlardan ikisiyle Allah'ı razı edersiniz. Diğer ikisine de muhtaçsınız. Allah'ı razı edecek iki şey Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmeniz ve Allah'tan af talebinde bulunmanızdır. Son ikisi ise, Allah'tan cenneti ve cehennem azabından korunmayı istemenizdir. Kim ki oruçlu bir kimseye su içirirse, Allah benim havuzumdan ona öyle bir su içirir ki, artık o cennete girinceye kadar susamaz.” buyurdu.²⁰

---

20 Terğîb, 2/218

Oruç, insana sabır ve tahammülü öğretir. Ağustos sıcağında sırf Rabbimizin rızası için 16 saat onun yasaklarına uyararak oruç tutmak, en ileri tahammül eğitimlerinden birisidir. En küçük bir tartışmada dahi birbirine tahammül edemeyip kaba kuvvete başvuran insanların mevcut olduğu bir toplumda yaşamaktayız. Böyle bir ortamın oluşmasına âdetâ seddü'z-zerâî (kötülüğe sebep olacak yolları tutmak) kabilinden engel olan oldukça mühim bir ibadettir.

İnsanlık tarihinde her zaman sevgiye, barışa, hoşgörüyü ve tahammüle ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için İslam'ın ibadetleri evrenseldir. Nitekim oruçla ilgili ayette de bu husus dile getirilmektedir: *“Ey iman edenler! Sizden önceki (ümme)t'lere farz kılındığı gibi size de oruç farz kılındı. Umulur ki, korunursunuz.”*²¹

Dikkat ederseniz sonu “korunursunuz” kelimesiyle bitti. O zaman barış, huzur, kardeşlik, tahammül, özetle adam gibi adam olabilmek için “innî sâim” (ben oruçluyum) diyelim ve Ramazan'da kazandığımız bu terbiyeyi diğer on bir ay boyunca sürdürelim.

---

21 Bakara, 2/183

Oruç ve Sabır

Oruçla ilgili bir şeyler söylemek istediğimizde, dilimizden ilk düşen söz onun Müslüman için bir sabır eğitimi olduğu hususudur. Bu yıllarda olduğu gibi özellikle yaz sıcaklığının en uzun günlerinde orucu bozan şeylerin her birini göze alarak oruca niyetlenmek ve bu niyetini iftar vaktine kadar sürdürmek büyük bir sabır gerektirmektedir. Kur'an'da insan için söz konusu edilen büyük imtihan durumlarından bahsedilirken bazı ayetlerde sabrı tavsiye edilmektedir. *“Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz, o sabır ve namaz Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir.”*²² ayeti örnek olarak verilebilir. Bu ayette geçen sabırdan maksadın oruç olduğu ifade edilmektedir. Oruç ve namaz, imanı takviye eder, nefsin kibrini kırar, tembelliği ve uyuşukluğu giderir, zor işler karşısında insanı güçlü kılar. Taberânî'nin rivayetine göre, Resûlullah (s.a.s.) zor bir işle karşılaşınca hemen namaz kılardı. *“Allah'a saygıdan kalbi ürperenler”* diye tercüme edilen *“hâşiin”* zümresine namaz kılmak, oruç tutmak, sabırlı olmak, her yerde ve her zaman gerçekleri söylemekten çekinmemek zor gelmez; zira onlar Allah sevgisi ile kalpleri dolmuş kimselerdir.²³

22 Bakara, 2/45

23 H. Karaman ve Heyet, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali

İnsanın muhatap olduğu ve büyük sabrı gerektiren imtihan konuları Kur'an'da farklı vesilelerle gözler önüne serilmektedir. “*Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile imtihan ederiz. (Ey Peygamber!) sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman; Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır.*”²⁴ ayeti sabır ve imtihan ilişkisini oldukça vurucu bir şekilde ifade etmektedir. Peygamberimiz de “*Namaz nurdur, sadaka burhandır, sabır ziyadır.*”²⁵ sözüyle bu zorlu imtihanların namazla, sadakayla ve sabırla kazanılabileceğini belirtmektedir.

Üstat Sezai Karakoç'un sabırla ilgili şu cümlelerini paylaşarak orucumuzu sabırla buluşturmanın ne kadar önemli olduğunu anlamaya çalışalım: “Müslüman'ın birinci özelliği, yüreğinde beyaz bir kıyamet benliği taşımaksa; ikinci işareti, yüzünden ve dudaklarından başlayarak duruş ve davranışlarına kadar bir sabır atmosferini varlığına sindirmiş olmasıdır. Neden biz Müslümanların başarıları bu çağda hep kesik kesiktir? Bir yatır sabrına her birimiz ulaşamadık da ondan. Çünkü sabır başarının tohumudur. Eseri verimlendiren, yeşerten, sağ ve diri tutan odur. Bir iş bir dakika önce olmaz, bir dakika sonraya da kalmaz. İşte sabır, bu kader sırrına ermektir. Yani işi bir dakika öncesine alma aceleciliğinden ve bir dakika sonraya bırakma tembelliğinden kaçınma ve korunma iradesi demektir sabır. Kader, eşyanın tabiatına Yaratıcı'nın kattığı bir sabırdır âdeta. İşte bundandır; sabır şuuruna varmış Müslüman bir bakıma da kaderin şuuruna varmıştır. Âdeta sabır, Müslüman'ın içinde bir kader bilgisi gibi çalışır. Öbür dünyada amel defterinin sağdan verilmesi için bu dünyada âdeta her

24 Bakara, 2/155-157

25 Müslim, Taharet, 1

zaman sağ elimizde bir sabır kitabı bulunmalıdır. Sabır, Müslüman'ın yüreğinde öyle bir ışık yakacaktır ki, o nereye dönse onu çevreleyen ve saran bu ışık hâlesi de o yana dönecek ve önünü aydınlatacaktır. Böylece Müslüman, önünde yürüyen kader çizgisinin gerisini ve ilerisini bu ışıkla görecektir. Sabrın zekâtı cihaddır. Cihad, sabrın dinamimidir. Müslüman sabrı, pasif sabırlardan, Müslüman'ın tevekkülü ölü tevekküllerden değildir. Müslüman'ın sabrı bir doğum sancısı gibi yeni bir dünyaya gebedir. Onun sabrı geçmişin yükü altında ezilmiş ve kıvrılmış olma suskunluğu değil, geleceğe hamile olan bir güven direnişidir. Cihad sabrı, ahlakın bir bölümü olan sabrın içinde onu arıtan bir nevi aksiyon özüdür. Bir nevi içtimaî sabırdır. Kur'an'ın imandan ayırmayarak öğütlediği sabırdır bu. Biz ki, sabırlıların mirasçısıyız. Biz ki, sabrın mucizesi Kur'an'la öğrenenleriz... Dağın çekemediği ulu bir sabrın sorumluluğunu yüklenmişiz. Mekke'de, Taif'te ve Uhud'da sabrın destan kahramanı son Peygamber'in sabır dersinden bir ders almış mıyız?²⁶

Diriliş şairi ve yazarının bu muhteşem sabır yazısı üzerine bir şeyler yazmaya elim varmıyor, ancak şu cümlesine tekrar dikkat çekmek isterim. “Bir iş bir dakika önce olmaz, bir dakika sonraya da kalmaz. İşte sabır, bu kader sırrına ermektir”. Bu cümleyi düşünelim ve iftar sofrasında o bir dakikayı beklerken orucun bizi içine çektiği “sabır eğitimi”ni doya doya yaşamaya çalışalım.

26 S. Karakoç, Kıyamet Aşısı, s. 10-12

Kur'an Ayında Yaz Kur'an Kursları

Bugün, 22 Haziran 2015. Ülkemizin dört bir köşesinde Yaz Kur'an kursları başladı. Diyanet İşleri Başkanlığımız günler öncesinden bütün camilerimizin ve Kur'an kurslarımızın kapılarını “**HAYDİ ÇOCUKLAR, GENÇLER, KUR'AN AYI RAMAZAN'DA KUR'AN'LA BULUŞALIM**” çağrısını taşıyan afişlerle donattı. “Dinimizi öğreniyoruz” isimli inancım, ibadetim, ahlakım, Peygamberim başlıkları altında hazırlanan kitaplar ve diğer etkinlik kitapları ve materyaller, elifbâ cüzleri, Kur'an-ı Kerim'ler Diyanet İşleri Başkanlığınca ücretsiz olarak tüm camilere ve Kur'an kurslarına ulaştırıldı. Tüm görevlilerle yaz Kur'an kurslarına hazırlık seminerleri tamamlandı. “kurs.diyaret.gov.tr” isimli web sitesi hem görevlilerimizin ve hem de tüm öğrencilerimizin istifadesine sunuldu. “**GEL BU YAZ, KUR'AN'I GÖNLÜNE YAZ**” çağrısına kulak veren milyonlarca çocuğumuz ve gencimiz Kur'an öğrenmek, Peygamberimizi daha iyi tanımak, ahlâkî değerlerimizi ve temel dinî bilgileri öğrenmek için camileri ve Kur'an kurslarını süslediler.

Niçin bu kadar önemli Yaz Kur'an kursları? Diyanet İşleri Başkanlığımız tarafından yeni yapılan Dinî Hayat Araştırması başlığını taşıyan bir çalışmada vatandaşlarımıza “Temel dinî bilgilerinizi nereden aldınız?” diye bir soru yöneltiliyor. Verilen cevaplardan büyük çoğunluğu Yaz Kur'an kurslarını

işaret ediyor. Esasında okuyucularımızın da tahmin ediyorum ki verecekleri cevap aynıdır. Örgün eğitimle din eğitimi alanlar bile ilk önce Yaz Kur'an kurslarında birkaç yıl eğitim almışlardır. Yukarıda sözünü ettiğim Dinî Hayat Araştırması'ndan öğrendiğimiz bir gerçek daha var ki, millet olarak bizi üzecek niteliktedir. O da şudur: Yüzde doksan dokuzu Müslüman olan vatandaşlarımızın Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuyablenlerinin oranı yüzde 41'dir. Hatta bu oran başka yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencileri için yüzde 25'lere kadar düşmektedir. Yani yetişkinlerimizin yüzde 59'u, gençlerimizin neredeyse yüzde 75'i Kur'an'ı yüzünden dahi okuyamıyor. Hakikaten üzücü bir tablo. Okullarda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin konulması, bu açıdan çok hayırlı bir karar olmuştur. Ancak öğretmenlerin ve velilerin, öğrencileri bu konuda bu dersi seçmeleri için sevdirici metotlarla teşvik etmeleri gerekmektedir. Zira öğrencilik psikolojisiyle bunun farkına varamıyor, ancak fırsatı kaçırdıktan sonra aklı başına geliyor ve büyük pişmanlık yaşıyor.

Bu sebeple Diyanet İşleri Başkanlığımız, konunun önemine binaen gerek kışın devam eden Kur'an kurslarında gerekse yaz kurslarında büyük bir Kur'an öğrenme seferberliği başlatmış, hatta "camilerde Kur'an öğretimi" programıyla da daha çok vatandaşımıza ulaşmayı amaçlamıştır. Birkaç sene öncesine kadar 5. sınıfı bitirmeyenler yaz kurslarına, 8. sınıfı bitirmeyenler de yatılı Kur'an kurslarına kayıt yaptıramıyorlardı. Bu engel kalktıktan sonra artık yediden yetmişe değil, yediden önce de yetmişten sonra da kurslarımıza talebe gelmektedir. Bunun için Diyanet İşleri Başkanlığı, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları" programı hazırladı ve uygulamaya başladı. Dolayısıyla hem kış döneminde ve hem de yaz döneminde MEB ve bazı üniversitelerle yapılan iş birliği ile gerçekleştirilen "okul öncesi eğitim" sertifikası alan Kur'an kursu öğre-

ticileri 4-6 yaş grubu çocuklara seviyelerine göre gerekli dinî eğitimi vermektedirler.

Öyleyse vatandaşlarımıza düşen, bu fırsatları iyi değerlendirmektir. Yaz Kur'an kursları hakikaten büyük bir imkândır. Üçer haftalık üç dönem olarak 9 hafta boyunca devam edecektir. Camilerimizde ve Kur'an kurslarımızda görev yapan 125.000 kadar din görevlisi vazife başındadır. O zaman çocuklarımız ve gençlerimiz için hiç olmazsa birkaç yazlarını, tatilden fedakârlık ederek Kur'an kurslarına ayırmaları için gerekli planlamayı anne-babalar olarak yapmamız gerekir. Sevgili Peygamberimizin, *"Çocuklarınız yedi yaşına gelinceye kadar onlara namaz kılmasını öğretiniz..."* sözünü her vesileyle dilimizden düşürmeyiz. Burada söz konusu olan temel dinî bilgilerdir, Kur'an öğrenimidir. Ama işte araştırma sonuçları ortada. Biz bu hususu ne kadar ihmal etmişiz ki, Müslüman toplumun büyük çoğunluğu Kur'an okuyamıyor. Hacca gidenler bunu zaten görerek yaşıyorlar. Farklı ülkeden gelen yüzlerce binlerce hacılar içinde elinde en az Kur'an bulunduranlar bizimkilerdir. Bu yüzden hacca gitmeden önce vatandaşlarımızın Kur'an'ı öğrenebilmeleri için Diyanet İşleri Başkanlığımız, tüm müftülöklere bir genelge göndermiş olup, arzu edenlere de bir aylık "Kur'an Öğrenme Programı" uygulanmaktadır. Konuyla ilgili olarak müftülöklere müracaat edilebilir.

Bu davete icabet edip çocuklarını camilere gönderen vatandaşlarımıza şu hususu da özellikle hatırlatmak isterim. Çocuklarımızı camilere gönderdikten sonra lütfen takiplerini de iyi yapalım. Hocalarıyla irtibat içerisinde olalım. Bu konuda büyük bir ihmalin olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımız okullarına devam ederken bazen özellikle fen dersleriyle ilgili ayrıca kurslara göndeririz, paralar veririz, arkasını takip

ederiz, ancak sıra Kur'an kursuna gelince bunu ihmal ederiz. Daha çok verim almak istiyorsak her gün çocuğumuz kurstan döndükten sonra onunla o gün öğrendiklerini tekrar etmemiz, çeşitli sorular sorarak bilgilerini kalıcı hâle getirmemiz gerekmektedir. Hocalarımızın da veli toplantıları yaparak işin ehemmiyetini hem çocuklara, gençlere ve hem de velilerine hissettirmeleri gerekir. Yaz kursları bittikten sonra her camimize devam eden çocukların listesini hocamız kaybetmemeli, okullar açıldıktan sonra da hafta sonları tüm talebeleriyle hiç olmazsa bir iki namaz vaktinde buluşmalı, öğrendiklerini unutmamaları için tekrar etmelidir. Hedefimiz; Kur'an okumasını bilmeyen tek bir Müslüman vatandaşımız kalmayınca kadar el birliğiyle gayretle, ihlâs ve samimiyetle, aşk ve heyecanla çalışmak olmalıdır.

Ramazan ve Kur'an

Ramazan ve Kur'an, birbirine ne kadar da yakışan iki kelime. İki arasında birbirinden ayrılmaz bir ilişki var. Zira Kur'an Ramazan'da indi, Ramazan ise Kur'an'da ismi geçen yegâne aydır ve faziletini Kur'an'da geçişinden ve oruç ayı oluşundan almaktadır. Bu sebeple Ramazan ayı Kur'an ayı diye anılmakta ve bu ayda Kur'an'la olan birlikteliğimiz daha da önem taşımaktadır.

Bu vesileyle Kur'an'ı daha iyi tanımamız için bazı yönlerini hatırlamaya çalışalım. Kur'an, Allah tarafından Cebrâil vasıtasıyla mahiyeti bilinmeyen bir şekilde son Peygamber Hz. Muhammed'e indirilen, mushaflarda yazılan, tevâtürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen, Fatiha suresiyle başlayıp Nâs suresiyle biten, başkalarının benzerini getirmekten âciz kaldığı Arapça müciz bir kelimedir. Bu kelamın Kur'an dışında bazı isimleri daha vardır, bunlardan en meşhurları Tenzîl, Kitâb, Furkan, Zikir, Vahiy ve Kelamullah'tır. Kur'an, Arapça inmiş olmakla birlikte kelimelerin seçiminde, cümlelerin teşkilinde ve konuların ifadeye dökülmesinde Arapça'daki yaygın şekillere göre farklılık gösteren, kendine has eşsiz bir anlatım tarzına sahiptir.

Kaynaklarda Kur'an'ın dili ve üslubu hakkında belirtilen özelliklerden belli başlıları şunlardır:

1. Mevcut edebî şekillerden farklıdır.
2. Lafız ve mana dengesi tamdır. Kur'an ifadelerini oluşturan kelimeler öyle seçilmiştir ki, bunlar maksadı eksik ve fazla olmadan anlatır.
3. Gönüllere tesir eder, okunduğunda ve dinlendiğinde insanı etkisi altına alıp kendine çeken ve onu kuşatan bir özelliği vardır. Bazı ayetler kulaklara çarptığı anda insana sevinç ve haz verir, ferahlatır; bazı ayetler de korku ve dehşetle ürpertir. Birçok gayrimüslim Kur'an'ın bu etkisi sayesinde Müslüman olmuş, düşmanlıkları dostluklara, inkârları imana dönüşmüştür. İslam'ın ilk yıllarında bir grubun Medine'den gelip Hz. Peygamber'den Kur'an'ı dinledikten sonra iman etmesi ve ardından İslam'ın Medine'de yayılması, Hz. Ömer'in Tâ-hâ Sûresini dinleyince bundan etkilenip Müslüman olması, Cübeyr b. Mut'im'in Peygamberimizden Tûr Sûresini işitince hissettiği tesiri, "sanki kalbim çatlayacak sandım" şeklinde ifade etmesi²⁷ gibi olaylar bunun örneklerindedir.
4. Ses ve terkip nizamında muhteşem bir ahenk ortaya çıkar. Harflerin, kelimelerin ve cümlelerin seslendirilmesi esnasında ortaya çıkan, kulağa hoş gelen, diğer söz türlerinde hiç rastlanmayan bir musiki vardır. Arapça bilmeyen bir kişi bile onu güzel sesle okuyan birini dinlediği zaman bu farkı ve etkili âhengi hemen hisseder.
5. Edebî tasvirleri açısından bakıldığında Kur'an'ın nazmındaki musikîye ve cümle terkiplerindeki intizam ve irtibata ilave olarak kendine özgü şiirsel ve insanları cezbeden, onları Kur'an'ın güzelliğine götüren tasvir üslûbu da onun i'caz yönlerinden biri olarak görülür.
6. Edebî türlerin hepsinde mükemmeldir.
7. Aynı anda farklı seviyelere, akla ve duyguya dengeli olarak hitap eder.²⁸

27 Müsned, IV, 83, 85

28 Daha geniş bilgi için bkz. Diyanet İslam Ansiklopedisi, 26/ 383-397

Kısaca özetlemeye çalıştığımız bazı özellikleriyle en büyük mucize olarak önümüzde duran yüce Kur'an'dan yeterince istifade edebiliyor muyuz? İşte fırsat, Kur'an ayında bu mucize kitabı okumasını bilmeyenler öğrenmeli, öğrenenler anlamaya çalışmalı, sonra hayatını ona göre tanzim etmeli. Bu çabaların hepsi daha iyi bir Müslüman olmak ve Kur'an'dan daha fazla istifade etmek içindir. Tıpkı Allah Resülü (s.a.s.) gibi, tıpkı ashab-ı kiram gibi. Hz. Aişe validemize, "Peygamberimizi bize anlatır mısınız?" dediklerinde "siz hiç Kur'an okumaz mısınız?" diye cevap veriyor. Yani Peygamberimizin hayatının Kur'an'ın uygulaması olduğuna işaret ediyor. Bizim için ne büyük bir ders.

Kur'an'ı anlamak için okumak lazım. Her okuduğumuzda sanki yeni inmişcesine hem lafzı ve hem de manası tazeliğini korumaktadır. Ancak manasına daha iyi nüfuz edebilmek için farklı eserler okuyarak altyapıyı iyi oluşturmak gerekir. Her kitap Allah'ın Kitabı'nı daha iyi anlamak için okunur. Örneğin, astronomi konusunda bir şeyler okuyan bir kişi okumayana göre mesela Yasin Sûresindeki "Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar; işte bu azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir. Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) takdir ettik..."²⁹ diye devam eden ayetleri daha iyi anlar. Eğer o kişi astronomi konusunda okuduklarını Kur'an'ı daha iyi anlamak için okursa, o takdirde ibadet de yapmış olur.

Öyleyse bizi okumaya ve Kur'an'ı anlayıp yaşamaya teşvik etmesi niyetiyle şu ayeti dilimize zikir yapalım: "Andolsun, Biz Kur'an'ı düşünmek için kolaylaştırdık; fakat düşünen mi var!"³⁰ Vakit geçmeden, fırsatlar kaçmadan öğrenelim, okuyalım, anlayalım ve yaşayalım; kolaylık Allah'tandır.

29 Yasin, 36/38-40

30 Kamer, 54/17

Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem.
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdı mı hatta boğarım.
Boğamazsın ki! Hiç olmazsa yanımdan kovarım...

Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim.
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git diyemem, aldırırım.
Zalimin hasmıyım ama severim mazlumunu,
İrticânın şu sizin lehçede manası bu mu?

İlk örneklerinden itibaren medeniyetimizin öncüleri iyilik hareketlerinde bayrağı hiç yere düşürmemişler. Kurulan her İslam toplumu âdeti iyilikle ayakta kalmış, mazlumların, fakir fukaranın, garip gurabânın duaları onları diri ve canlı tutmuştur. Sevgili Peygamberimizin “*Müstecâb olan, yani kabul edilmesinde şüphe bulunmayan üç dua vardır: Yolcunun duası, babanın çocuğu için yaptığı dua ve mazlumun duası.*”³³ hadisini hep dikkate alarak yaşamaya çalışmışlardır. Bu ilkelere göre yaşayanlar hep önde olmuşlar, bu ilkelerden vazgeçenler düşüşe geçmişlerdir.

Şimdi sıra bizde. Tercihimizi yapmak zorundayız. İyilik medeniyetini Kur’an yüce Resûlün “yıldızlar gibi” diye tanıttığı şanlı ashâbı ve sonrakiler, daha sonrakiler, daha sonrakiler bayrağı, bize kadar ulaştırmışlar. Şimdi insanlık bizden iyilik medeniyetini ihya etmemizi, canlandırmamızı bekliyor. “*O müttakiler bollukta ve darlıkta infak ederler, kızdıklarında öfkelerini yutarlar ve insanları affedicidirler. Allah da iyilik yapanları sever.*”³⁴ ayetindeki müttakilerden olmak, en azından onların yolunda olmaya çalışmak ne büyük bir ayrıcalıktır. Esasında bunlardan olmak için fırsat önümüzde durmaktadır. İşte bu

33 Ebu Davud, 1536

34 Âl-i İmran, 3/134

Vakit İyilik Vakti Bu Ramazan ve Her Zaman (II)

Bir önceki yazımı şu cümleyle bitirmiştım. “Zalimin zulmünden milletimizin şefkat ve merhametine sığınan Suriye’li kardeşlerimize zekâtımızla, fitremizle, sadakamızla, infakımızla, velhasıl her türden yardımlarımızla yemeleri, giyinmeleri, eğitimleri, barınmaları vs. konularda nasıl sahip çıkabiliriz, bunun derdini taşımalyız.” Evet hiç kimse mecbur kalmadan, evini barkını, vatanını, toprağını bırakıp terk-i diyar eylemez. Sevgili Peygamberimiz, Medine’ye hicret ederken son kez Mekke’ye şöyle dönüp bir baktığı ve şunları söylediği rivayet edilir: “Ey Mekke! Güzel vatanım! Bilesin ki seni çok seviyorum, mecbur kalmasaydım seni asla terk etmezdim.” Şimdi düşünelim, Suriye’li ya da başka yerlerden evini barkını, dost ve akrabalarını, vatanını terk edenler gelirlerken kaç kez dönüp baktılar ve gözyaşı döktüler acaba.

Evet vakit iyilik vakti, iyilikte yarışma vakti, eccadın iyilik üzerine kurduğu medeniyete sahip çıkma vakti ve her şeyden daha önemlisi vakit empati yapma vakti, bu Ramazan ve her zaman. O zaman Peygamberimizin şu muhteşem sözüne kulak verelim: “Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu düşmana teslim etmez. Din kardeşinin ihtiyacını karşılar. Müslümandan bir sıkıntıyı giderenin Allah da

*kıyamet günündeki sıkıntılardan birini giderir. Bir müslümanın ayıbını örtenin, Allah da kıyamet gününde ayıplarını örter.*³⁵

Bu hadis-i şerifin de oldukça etkileyici bir şekilde ortaya koyduğu gibi İslam kardeşliğinin gerektirdiği birtakım haklar ve vazifeler vardır. Din kardeşliği kan kardeşliğinden daha kıymetlidir. Kan kardeşi olan insanlar birbirlerine ne kadar düşkün ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamada ne kadar sorumlu iseler, din kardeşliği de Müslümanlara en az kan kardeşliğinde olduğu kadar, belki daha da çok sorumluluk yükler. Bu sorumluluk, Kur'an ve Sünnet'in açık nassları ile belirlenmiştir. Bu sebeple dini, İslam'ı, Allah'la kul arasındaki ilişkilerden ibaret görmek, İslam'ı iyi bilmemekten ve anlamamış olmaktan kaynaklanan büyük bir yanıltır. Çünkü İslam, hayatımızın her alanını tanzim edici hükümler getirmiştir. Bu yüzden müslümanların, güçleri yettiği nispette birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaları, İslam kardeşliğinin gereğidir. İhtiyaçlar, maddi ve manevi nitelikli olabilir. İhtiyacı karşılama bizzat ve fiilen olabileceği gibi, sebep ve vesile olmak şeklinde de gerçekleşebilir. Çünkü bir insan çoğu kere her türlü ihtiyacını karşılamaya kendisi güç yetiremeyebilir. Peygamber Efendimiz, mü'minlerin her türlü ihtiyacı ile ilgilenir ve onların sıkıntılarını gidermeye çalışırdı. Sahabe paylaşmayı bilen bir topluluktu. Onlar İslam kardeşliğinin en mükemmel örneklerini sergilediler. Günümüzde Müslümanların en büyük noksanı ve kusuru, din kardeşliğinin icabı olan hak ve vecibeleri gerektiği şekilde yerine getirmemeleri ve ferdi bir hayat sürmeyi yeğlemiş olmalarıdır. Bu sebeple aralarındaki mesafe açılmakta, sorumluluk hissi kaybolmakta, kin, buğz ve nefret gibi İslam'ın kesin olarak yasakladığı kötü hasletler toplumu kasıp kavurmaktadır.³⁶

35 Buhari, Mezalim, 3; Müslim, Birr, 58

36 Bkz. Riyazü's-Sâlihîn, terc. ve şerh, Y. Kandemir ve heyet, s.288-289

Bir önceki yazımızda Müslümanlar arasındaki iyilik bağlarını güçlendiren ve yukarıda bahsedilen ilkelere uyan bazı iyilik hareketlerinden örnekler vermiştik. Şimdi de yıllar önce bir vesileyle gittiğim Nijerya Kaduna Üniversitesi'nde yaşadığım bir anekdotu paylaşmak isterim. Üniversiteyi ziyaretimizde Tarih bölüm başkanı Türkiye'den lisans üstü çalışma yapacak bir öğrenci göndermemizi, ona üniversitelerinde "Nijerya'da Osmanlı İzleri" isimli bir konu çalıştırabileceğini ifade etti. "Nijerya'da Osmanlı izleri var mı?" sorumuza "IV. Murat zamanında Nijerya'da yaşanan açlık sebebiyle Osmanlı oraya bir bölük askerle yardım göndermiş. O tarihten yani 1640'lı yıllardan beri Osmanlı askerlerinden kalma bazı eşyaları muhafaza ediyoruz. O askerlerden kimisi dönmeyerek burada kalmış olabilir. Kabirleri, soylarının devam edip etmediği araştırılabilir" vs. içerikli bir cevap vermişti. Günümüzde uçakla yaklaşık 10 saat süren Nijerya'ya o günün şartlarında nasıl gittiler acaba?

İşte iyilik hareketi budur. Peygamberimizin "Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve bir diğerini korumakta bir vücut gibidirler. Vücudun herhangi bir organı rahatsız olunca diğer organları da bu yüzden rahatsız olur."³⁷ sözü işte yukarıdaki iyilik hareketini gerçekleştiren ruhu doğurmuştur. Ecdadımız, bu acıyı yüreğinin ta derinliklerinde duyduğu için aylarca yürüyerek yiyeceğe, giyeceğe, zalimlerin zulmünden kurtarılmaya muhtaç olan insanların imdadına koşmuşlardır. Bugün elimizde bu kadar imkân varken, ecdadımızın on ayda gittiği yere on saatte gidebilirken ve daha da önemlisi şu an ülkemize sığınmış olan iki milyon civarında muhacire ensar olmak fırsatı önümüzde dururken bu fırsatı değerlendiremezsek iyilik medeniyetinin varisleri olma özelliğimizi kaybederiz. Bundan daha büyük bir kayıp olabilir mi? O zaman şu ayeti

37 Buhari, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66

İyiliği Emir Kötülükten Nehiy

Kur'an ve hadis literatüründe “el-emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehîy ani'l-münker” diye geçen bu ibareyi “iyiliği emir, kötülükten nehiy” şeklinde Türkçeleştirebiliriz. Konu o kadar önemli ve Müslüman toplumların kulağı bu ibareye o kadar aşına ki, Arapça bilmese de birçok kimsenin konuşma dilinde bir deyim hâline geldiğine ve “emri bi'l-ma'ruf nehyi ani'l-münker” şeklinde telaffuz ettiğine şahit olmaktadır. Yani bu ibareyi manasını biliyor olarak artık kendilerine mal etmişlerdir.

Bu vesileyle önce ma'rûf ve münker kelimelerini açıklamaya çalışalım. Ma'rûf, İslam'ın iyi olarak kabul ettiği ve Allah'a itaatin içinde saydığı her şeydir. Münker ise bunun zıddı olup, İslam'ın iyi saymadığı, dinin emirlerine aykırı bulduğu ve Allah'a karşı masiyet olarak gördüğü şeylerdir. Bunların Kur'an-ı Kerim'de yüzlerce örneği vardır, ancak imamların Cuma günü minberden inmeden önce son okudukları bir ayette Cenab-ı Hakk toplumu ayakta tutacak üç şeyi emrediyor ve üç şeyden de nehyediyor. Sanki imam “muhterem müslümanlar, şimdi size okuduğum şu ayeti geçen hafta yine okumuştum, haftaya da okuyacağım, bu vesileyle kendinizi muhasebe edin bakalım, geçen haftadan bu yana bu konularda ne gibi bir gelişme sağladınız, eksik yanlarınızı gelecek haftaya kadar nasıl telafi edeceksiniz” diyerek minberden inmeden önce şu ayeti okuyor: “Şüphesiz ki

ve infak alışkanlığı yakınlarla iyi ilişkiler içerisinde olmak ve muhtaç olanlara iyilik etmekle kazanılır. Bir kudsi hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: “Allah Teala şöyle buyurdu: Ben Rahmân’ım ve akrabalığı ben yarattım, onu kendi ismimden türettim. Kim akrabalayla ilişkisini devam ettirirse ben de onunla ilişkimi devam ettiririm, kim akrabalayla ilişkisini keserse ben de ondan ilişkimi keserim.”⁴² Arapça’da akrabalık “rahm” kelimesi ile ifade edildiği için Allah Teala onu “rahîm” isminden türettiğini belirtiyor. “Sıla-i rahm” (akraba ziyareti) deyiminden hatırlayalım.

Yukardaki ayette nehyedilen şeyler ise hayâsızlık, kötülük ve haksızlık/zulüm kavramlarıyla ifade edilmektedir. Bunların her biri toplumu içinden çürüten ve çökmesine, dejenere olmasına sebep olan hususlardır. İnsanoğlu ar, hayâ perdesini yırtmayagörsün, artık yapmayacağı kötülük, işlemeyeceği günah kalmaz. Böyle kimseler için halk arasında sık kullanılan bir söz vardır: “Allah’tan korkmuyorsun, bari kuldan utan.” Bu yüzden en ufak şeyden dolayı yüzü kızarıp utananları “ne utangaç insan” diye eleştirmek yerine bağrıma basıp taltif etmeliyiz. Zira “hayâ imandandır.”⁴³ Özellikle çocuklarımızı hayâ duygularını zayıflatacak tehlikelerden korumalıyız. Nehyedilen bir diğer konu ise münker, yani her türlü kötülüktür. Yukarıda belirttiğimiz gibi İslam’ın iyi saymadığı, dinin emirlerine aykırı bulduğu ve Allah’a karşı masiyet olarak gördüğü şeylerdir. Haksızlık ve zulüm ise, adaletin olmadığı yerde olur. Müslüman’ın en önemli görevlerinden birisi haksızlık ve zulüm karşısında hep Hakk’ın, haklının ve adaletin yanında yer almaktır. Öyleyse her Cuma namazında mealini de dinlediğimiz bu ayete göre hayatımızı tanzim etme ve ideal toplumun oluşmasına katkı sağlamalıyız. Zira iyiliği emir ve kötülükten nehiy Müslümanların ortak sorumluluğudur.

42 Tirmizî, Kitabu’l-Birr ve’s-Sıla, 9

43 Buhari, İman, 16

Emaneti Yerine Getirmek

Emanet, günlük hayatımızda dilimizden düşürmediğimiz kavramlardan birisidir. Zira gözümüzü nereye çevirsek Rabbimizin bir emanetiyle karşılaşırız. En başta, aldığımız nefes, soluduğumuz hava, yediğimiz, içtiğimiz, giydiğimiz, kullandığımız her şey, tüm vücut organlarımız, yer ve içindekiler, gök ve içindekiler, bizim istifademize sunulmuş birer emanettir. Kur'an'da “Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini, açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi?”⁴⁴ ayetiyle bu husus açıkça belirtilmektedir. Demek ki insanın hizmetine verilen her şey onun için bir emanet özelliği taşımaktadır. O zaman insanın emanete riayet ederek “emin” olması gerekir.

İnsanın emin ve itimat edilir olması, kendisine maddi ve manevi bir şeyin gönül rahatlığı ile teslim edilebilir ve istenildiğinde sağlam bir vaziyette geri alınabilir nitelikte olduğu anlamına gelir. İnsanın emin olması münasebetiyle gerek Allah ve Resûlü gerekse insanlar tarafından herhangi bir amaçla kendisine bırakılmış olan şeye de emanet denilir. Bu takdirde insan, Allah Teala'nın emanetini taşıyan bir emin, bir vekil olma niteliğine sahip yaratılmış yegâne varlıktır. Tıpkı Ayet-i Kerime'de belirttiği gibi: “*Biz emaneti göklere, yere, dağlara arz ettik de onlar bunu yüklenmekten*

44 Lokman, 31/20

*çekindiler ve ondan korkup titrediler. Pek zalim ve çok cahil olan insan onu yükledi.*⁴⁵ Bu sebeple bütün yaratılmışlar üzerinde hüküm ve tasarruf yetkisi sadece insana verilmiştir. İnsan bu yetkiyi ne kadar mükemmel kullanıp yerine getirir ve emaneti yerli yerine koyabilirse, kıymeti o derecede artar ve yükselir. Nitekim Allah Teala, *“Hiç şüphesiz Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder...”*⁴⁶ buyurmaktadır.

İnsanın bütün davranışları Rabbine, kendine ve halka karşı mükellef olduğu üç çeşit emanetin dışı akseden görüntüsüdür. Rabbine karşı emanete riayet eden bir kimse, Allah'ın hükümlerine, ilahî kanunlara uyar. Bu, bütün uzuvları ilgilendiren vazifeleriyle doğrudan alakalıdır. Çünkü insanın her uzvu kendisine verilen bir emanettir. Her emaneti yerli yerinde ve Allah'ın nzasına uygun tarzda kullanmak, korumak gerekir. İnsanın kendine karşı mükellef olduğu emanet din ve dünya işlerinde en doğru ve kendine en faydalı olanı tercih edip seçmesi, zararlı olan her şeyden uzak durmasıdır. Halka karşı emanet sahibi olmak, insanların hak ve hukukunu korumak gözetmek, onlara zarar vermemek, insanları aldatmamaktır. Yöneticilerin halka adaletli davranması, âlimlerin insanları hak yola sevk etmesi, halkın yöneticilere hıyanetten sakınması, eşlerin birbirlerine karşı vazifelerini yerine getirmeleri, sadakat içerisinde namuslarını korumaları, çocuklarını terbiye etmeleri vs. hususlar emanetin gereklerindedir.⁴⁷

Emanet konusundan bahsedildiğinde ilk akla gelen hadislerden birisi şudur: *“Münafığın alameti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder.”*⁴⁸ Bu üç davranış insanın ve toplumun hızla

45 Ahzab, 33/72

46 Nisa, 4/58

47 Riyazü's-Salihîn, terc. ve şerh, Yaşar Kandemir ve heyet, 2/ 139-140

48 Buhari, İman, 24

bozulmasına, çürümesine sebep olur. Dolayısıyla Müslümanların münafıklık alameti olan bu vasıflardan uzak durmaları gerekmektedir. Zaman zaman “acaba bu alametlerden birisi bende var mı?” diye kendisini muhasebe etmesi, ehlini, çocuklarını, dost ve akrabalarını da bu tehlikeye karşı uyarması gerekir. Bu alametlerden birisinin kendisinde olduğunu fark eden mü'minin hemen tevbe-istiğfar ederek kendisini temizlemesi icap eder. Esasında bu davranış da bir tür emanete riayettir. Zira mü'min bir günah işlediğinde ondan pişmanlık duyup tevbe-istiğfar etmesi gerekliliği bir emirdir ve emre riayet de mü'min üzerinde bir emanettir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), şu hadisinde emaneti korumanın hassasiyetine dikkat çekmektedir: “Şüphesiz ki emanet, insanların kalplerinin ta derinliklerine kök salıp yerleşti. İnsan bir kere uyur ve kalbinden emanet çekilip alınır, ondan belli belirsiz iz kalır. Sonra bir kere daha uyur, yine kalbinden emanet alınır; bu defa da ayağının üzerinde yuvarladığın ateşten korun bıraktığı iz gibi bir eseri kalır. Sen onu, içinde hiçbir şey olmadığı hâlde kabarıp görürsün. Neticede insanlar o hâle gelir ki, alış-veriş yaparlar da neredeyse emaneti yerine getirecek bir kişi bile kalmaz...”⁴⁹

Yukarıda örnek verdiğimiz ayet ve hadislerden emaneti yerine getirmenin, korumanın ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. “İman” ile aynı kökten gelmiş olması “mü'min-emanet” ilişkisini ortaya koymaktadır. Öyleyse her mü'minin başta sahip olduğu imanı olmak üzere kendisine verilen bütün nimetlerin emanet olduğunu, bu nimetlerin şükürünü eda ettiği takdirde emanete riayet etmiş olacağının bilincinde olması gerekir. Herkesin işini, mesleğini, yerine getirmesi gereken vazifelerini, yapmakla mükellef olduğu ibadetlerini, ağızdan çıkacak sözünü vs. emanet kabul etmesi ve bu ruhla hareket etmesi, ideal bir toplumun oluşmasına ve iyilik medeniyetinin ihyasına katkı sağlayacaktır.

49 Buhari, Rikak, 35; Fiten, 13

Ali Ulvi Kurucu'nun Hatıratları'ndan Birkaç Hatıra

Son günlerde fırsat bulduğum vakitlerde hatırat türü kitaplar okumaya çalışıyorum. Bunlardan birisi de merhum Üstat Ali Ulvi Kurucu'nun dört ciltlik Hâtıralar'ı. Bugün elimde birinci defa okuyup doyamadığım ve ikinci defa okumaya başladığım 1. cildi var. Okudukça öyle tat alıyorum ki, okuduğum yerden bir iki hususu okuyucularıyla paylaşmak istedim. Esasında bu eseri sadece bir hatırat kitabı olarak isimlendirmek kanaatimce haksızlık olur. Sanki bir vaaz ve irşâd kitabı, yakın tarihe canlı şahitlik eden bir tarih kitabı, ülkemizde müslümanların inançları ve ibadetleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntılı dönemlerde İslam'a gönül vermiş âlim, fâzıl, mütefekkir, Allah dostu onlarca fedakâr insanın tanıtılmasını sağlayan bir ricâl kitabı vs. özelliklere de sahiptir. Özellikle 1930'lu yıllarda Konya'da imamlık yapan dedesi Hacı Veyis Efendi, yine imam olan babası İbrahim Efendi ve 1950-60'lı yıllara damgasını vuran amcası imam Hacı Veyiszâde Mustafa Efendi'nin hayat ve hatıratını Ali Ulvi Kurucu'nun şairane dili ve mütefekkirâne üslûbu ve Ertuğrul Düzdağ'ın muhteşem kaleminden dökülerek anlatan bu eseri başta din görevlilerimizin -bu imamlardan rol model olarak istifade etmeleri için- ve herkesin okumasını hararetle tavsiye ediyorum. Bu vesileyle şu an okuduğum

bölüm olan dedesi Hacı Veyis Efendi ile ilgili ders niteliğinde birkaç hatırayı paylaşmak isterim.

Dedesi Hacı Veyis Efendi, Osmanlı medreselerinde yetişmiş, başta Arapça olmak üzere İslâmî ilimleri tahsil etmiş, elli sene maâssız imamlık yapmış, Ali Ulvi'nin “fazileti, himmeti ve din gayreti tarihlere geçecek destanlık bir hadise” diye tanımladığı büyük bir zâttır. Onun için şöyle bir ifade kullanır: “Sanki Konya'nın hatta Anadolu'nun âlimleri bir araya gelmiş yahut hülâsa edilmiş, özü çıkarılmış da ruhu bir damla halinde onda tecessüm etmiş; onun şahsında temsil olunmuş gibi geliyor. O cidden sanki bir iman kütüphanesi yürüyor gibiydi. İhlâsın, irfânın, aşkın, feragatin, dürüstlüğün, Allah'a kul olmanın, hülâsa kâmil bir mü'min ve müslümanın timsali idi. İbadet ve İslâmî edebe dair hususlara son derece dikkat eder, en küçük meseleyi bile bıkmadan ve kızmadan tekrar tekrar hatırlatır, nasihatler ederdi. Bizim okuduğumuz Arapça lisan kitapları da ezberindeydi. İnsan Kur'an-ı Kerim'i ezberler, ama o metinler nasıl hıfzedilir, bilmem. Bunu ancak bulgur pilavının pişmesini dahi bekleyemeyecek kadar vaktinin kıymetini bilen bir insan başarabilir”⁵⁰

Dedesinin abdest alışını şöyle anlatıyor Ali Ulvi Kurucu: “O abdest alırken ben de kendisine dersim olan sarf nahiv kitaplarını okurdum. Abdest alırken çok dikkat ederdi. Sorardım: ‘Dede, sizin abdestiniz bizimkinden çok farklı oluyor; siz abdesti çok uzun alıyorsunuz. Niye böyle oluyor?’ Bunun üzerine şöyle derdi: “Oğlum ben abdest suyunu semadan inen manevi bir bulut olarak kabul ederim. Semalardan bir manevi bulut geliyor, günahlarımızı yıkıyor...” Onun bu cevabını işitmek için bu suali defalarca sorardım. Abdest aldıktan sonra havlu tutardım, havluya elini yüzünü silerken son derece fe-

50 A. Ulvi Kurucu, Hatıralar c. 1, s. 104-105

rahlar, şehadet getirerek şöyle derdi: “Rabbim ne güzelsin, sana kul olmak ne güzel bir şey... Mü'min kullarına farz kıldığın vecibelerin her biri birer bahar, her biri birer kâr, her biri birer vakar...” Bunları söyleye söyleye abdestten namaza geçirdi. Kendisini namazın huşûuna hazırlardı. Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde rastladığım namazda huşûu dedemde gördüm. Şu kanaattem ki, namaz kılarken veya kıldırırken evin veya caminin bir tarafı yıkılsa haberi olmazdı. Misvaksız abdest aldığına görmedim. Efendimizin “eğer ümmetime güç gelmeyeceğini bilsem, her namazda misvak kullanılmasını emrederdim.”⁵¹ hadisini naklederdi. “Kur'an-ı Kerim çıkacak ağzın temiz olması gerekir.” derdi. Yatmadan önce ve sabahleyin kalkar kalkmaz dişlerini misvaklardı. Yetmişbeş yaşında vefat ettiği sırada bütün dişleri tamam ve sağlamdı” (s. 107).

Kitapta, imamlık yaparken ne tür sıkıntılara katlandığı ve bir neslin imanını kurtarmak için hangi zorlukları göğüslediği ile ilgili hatıralar da yer almaktadır. Bir defasında başında takke olduğu halde caminin önünde abdest alırken atı üzerinde yanına gelen bir kurmay albay bu büyük zâta “sen niçin şapka giymiyorsun, bir daha bu takkeyle görürsem seni bu atla çiğnerim” diyor. Hoca çok üzülüyor. Bir müddet sonra da elinden anahtarını alarak camisini ot deposu yapıyorlar. O da aynı mahallede küçük bir mescide geçiyor, orada hizmete devam ediyor (s. 135). Hele iki askerın ellerinde bıçkı yakındaki bir camiye ot deposu yapmak için minaresini kestiklerini görünce, “Allah'ım, keşke minarenin yerine beni kesselerdi, bıçkının sesini duydukça Hz. Zekeriya kesiliyor sandım” (s. 137) demesi ve daha nice acıklı hadiseler. Bütün bunlar Rusya'da, Çin'de, Yunanistan'da değil Anadolu'da yaşandı değerli okuyucum UNUTMA, UNUTTURMA.

---

51 Nesâî, Taharet 6

Müslümanların Dünyevîleşme ile İmtihanı (I)

Ölüm sonrası hayatı dikkate almayıp dünyayı hep ön planda tutarak yaşayan insanlar ve toplumlar tarih boyunca hep olagelmıştır. Bu yüzden Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberlerin en önemli mücadele konularından biri toplumlarını dünyevîleşme hastalığına karşı uyarmak olmuştur. Onların bu amaçla nasıl mücadele ettikleri Kur'an kıssalarında ders verici sahnelerle anlatılmaktadır. Dünyaya taparcasına değer veren İsrailoğullarını Hz. Musa'nın sürekli uyarmasına rağmen yola gelmemeleri, onların Kur'an'da "ahireti verip dünya hayatını satın alan kimseler"⁵² olarak tanıtılmalanna yol açmıştır.

İsrailoğulları ruha ve âhirete ait pek çok esasî inkâr noktasına gelmişlerdi. Allah Teala, ders olması hikmetiyle kendi ruhundan üfleyerek Hz. Meryem vasıtasıyla Hz. İsa'nın dünyaya gelmesini takdir buyurdu. Doğumu dâhil pekçok mucizesine rağmen Hz. İsa'yı anlamayan ve dinlemeyen İsrailoğullarının bu davranışları da dünyevîleşmiş olmalarından kaynaklanıyordu. Bu anlayış yüzyıllar içerisinde batı etkisi altına aldı ve günümüzden birkaç asır önce ortaya çıkan Kapitalizmin de yol açmasıyla dünyevîleşme hastalığı insanlığı tehdit eder duruma geldi.

52 Bakara, 2/86

Peygamber Efendimizin dünyayı teşrif ettiği yıllarda da dünyevileşme illeti neredeyse bütün toplumlar üzerine karanlıklar halinde çökmüştü. Kur'an'da sevgili Peygamberimizin gönderilme hikmeti "insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak."⁵³ olarak vurgulanmakta, Peygamber kıssaları, geçmiş ümmetlerin hayatları, ahkam, ibadet ve ahlâkla ilgili konular anlatılırken neredeyse tüm ayetleriyle insanoğlu dünyevileşme tehlikesine karşı uyarılmakta ve nasıl yaşaması gerektiğinin yolu gösterilmektedir. Özellikle çocukları yetiştirirken onlara ilk öğretilen şeyin ne olması gerektiğine dikkat çekilmekte ve Lokman (a.s.)'in dilinden şöyle denilmektedir: *"Yavrucuğum! Haberin olsun ki, yaptığın bir amel hardal tanesi ağırlığına olsa da, bir kaya içinde veya göklerde, yahut yerin dibinde gizlense de, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah, en gizli şeyleri bilir, her şeyden haberdardır."*⁵⁴; *"Biliniz ki dünya hayatı bir oyun, bir eğlence, bir süs ve kendi aranızda övünme, mal ve evlat çoğaltma yarışından ibarettir. Bu, tıpkı bir yağmura benzer ki; bitirdiği ot, ekincilerin hoşuna gider, sonra kurur, onu sapsan görürsün, sonra çerçöp olur. Ahirette ise çetin bir azab, Allah'tan mağfiret ve nıza vardır. Dünya hayatı, aldatıcı bir zevkten başka bir şey değildir."*⁵⁵

Ayrıca dünya, rüzgârların savurduğu çöp kırıntısına benzetilmekte⁵⁶ ve onlarca ayet-i kerime ile dünyevileşmenin tuzağına düşmemesi için insanoğlu ısrarla uyanılmaktadır. Hz. Peygamber de hadis-i şeriflerinde, *"Benim dünya ile ilgim ne kadar ki? Ben bu dünyada bir ağacın altında gölgelenen, sonra da oradan kalkıp giden binitli bir yolcu gibiyim."*⁵⁷; *"Dünya ahiretin tarlasıdır."*⁵⁸ vb. ifadelerle dünyevileşme tehlikesine karşı tüm insanlığı ikaz etmektedir. Ayrıca dünyanın Allah katında bir

53 Hadid, 57/9

54 Lokman, 31/16

55 Hadid, 57/20

56 Kehf, 18/45

57 Tirmizi, Zühd, 44

58 Aclüni, Keşfü'l-Hafâ, I/ 412

Müslümanların Dünyevîleşme ile İmtihanı (II)

Bir önceki yazımızda dünyevîleşme tehlikesine dikkat çekmek için ayetlerden, hadislerden ve düşünürlerin sözlerinden örnekler vermiştik. Esasında sahabe sözlerinden, mutasavvıfların, mütefekkirlerin, şairlerin, sultanların, âriflerin, âlimlerin, müşidlerin vs. telkin ve uyarılarından daha pekçok örnek verebiliriz. Ancak ne yazık ki, bütün bu ayetlere, hadislere, Allah dostlarının ve âlimlerin nasihatlerine, şairlerin, mütefekkirlerin, müşitlerin, âriflerin sözlerine rağmen dünyevîleşme hastalığı müslümanları da her tarafından sarmış gibi görünüyor. Ahireti yok sayıp dünyanın cazibesine kapılarak dünyevîleşmeye yönelik bu bombardıman o kadar güçlü ki, dinî ikaz ve uyarıları inkâr etmeyenlerden bazıları bile bunları seküler bir zihin dünyası içerisinde yorumlamakta ve anlamlandırmaktadır. Daha da endişe verici olanı, bazı ayetler ve hadisler, bağlamından kopartılarak “çalışmak da ibadettir”, “kazanan Allah’ın sevgilisidir”, “dünya ahiretin tarlasıdır”, dünyadan nasibini unutma” gibi ifadeler sloganlaştırılarak dünyevîleşmeye zemin oluşturmak için kullanılmaktadır.

Davet adına kurulan İslâmî gruplarda dahi dünyevîleşme, grup çıkarları zaman zaman ön plana çıkarılmakta, başlangıçta hedeflenen davet, tebliğ önceliğini tedricen kaybetmektedir. Batı’da 16. yüzyılda ortaya çıkan Protestanlık ilk zamanlarda nasıl ki Tanrı rızası için kazanıp, Tanrı rızası

enbiyanın, ashabın, evliyanın hayatından kesitlerle ruhumuzu ve zihnimizi beslememiz lazım.

Hem kendimiz ve hem de neslimiz için manevi beslenme kaynaklarımızın Kur'an ve sünnet merkezli olmasından taviz vermemeliyiz. Dindar nesil yetiştirmek için önümüzde duran fırsatları iyi değerlendirmeliyiz. Yüzelli bine yaklaşan din görevlisi, yüzbinlerce imam-hatip mezunu, öğretmeni ve öğrencisi, onbinlerce ilahiyat mezunu, öğretim elemanı ve öğrencisi, onbinlerce Kur'an kursu öğreticisi ve öğrencisi, ilk ve orta dereceli okulların tüm sınıflarında üç senedir seçmeli olarak okutulan Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin hayatı, temel dinî bilgiler gibi derslerin mevcudiyeti ne büyük fırsatlardır. Bunların kıymetini bilmek için "le'in şekertüm leezidenneküm, ve le'in kefertüm inne azâbî leşedîd" "Andolsun ki, eğer şükredermeniz artırsanız, nankörlük ederseniz azabım şiddetli olur."⁶⁵ ayetini çok iyi anlamamız gerekmektedir.

Harama asla el uzatmayan, helal dairesinden şaşmayan, faize, kumara, rüşvete vs. tenezzül ve tevessül etmeyen, dürüstlükten asla taviz vermeyen, haksızlık yapmayan ve haksızlıklara boyun eğmeyen, kendisi için arzu etmediğini din kardeşi için de arzu etmeyen, komşusu aç iken tok yatmayan, kalpler kıran değil gönüller yapan bireylerden oluşan ideal sevgi toplumunu kuracak nesilleri yetiştirmek zorundayız. Mülk Sûresindeki "Allah, ölümü de hayatı da bakalım hanginiz daha iyi işler yapıyorsunuz diye sizi imtihan etmek için yarattı."⁶⁶ ve "Öyle insanlar vardır ki rablerinden yalnızca dünyayı ve O'na dair şeyleri isterler. Onların ahiretten bir nasibi yoktur. Öyleleri de vardır ki 'Rabbimiz! Sen bize dünyada da ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru' derler."⁶⁷ vb. ayetlerden ilham alarak dünyada ve ahirette iyilik isteyenlerden olalım.

65 İbrahim, 14/7

66 Mülk, 67/2

67 Bakara, 2/201

Müslümanların İhtiyaçlarını Karşılama

İnsanlar birbirlerine muhtaç yaratılmışlardır. Bir insan bazı konularda ne kadar müstağni olursa olsun başka pek çok konuda mutlaka başkalarına muhtaçtır. Bu yüzden, medeniyetimizin temelleri atılırken bu hakikat göz önünde bulundurulmuş, altyapısı da buna göre oluşturulmuştur. Allah Resülü (s.a.s.) muhtelif vesilelerle bu konuya dikkat çekmiş, etkileyici sözleriyle müslümanların paylaşma ve yardımlaşma ahlakını geliştirmeye çalışmıştır: *“Bir kimse bir mü’minin dünya sıkıntılarından birini giderirse, Allah da kıyamet gününde onun sıkıntılarından birini giderir. Bir kimse darda kalana kolaylık gösterirse, Allah da ona dünya ve âhirette kolaylık gösterir. Bir kimse bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da onun dünya ve âhiretteki ayıplarını örter. Mü’min kul, din kardeşinin yardımında olduğu sürece Allah da o kulun yardımındadır. Bir kimse ilim elde etmek için bir yola girerse, Allah da ona cennetin yolunu kolaylaştırır. Bir grup müslüman Allah Teala’nın evlerinden bir evde toplanıp Allah’ın kitabını okur ve onu aralarında müzakere eder, anlayıp kavramaya çalışırlarsa, üzerlerine sekinet iner (gönül huzuruna kavuşurlar) ve kendilerini rahmet kaplar. Melekler onları kuşatırlar, Allah Teala da onları kendi nezdinde bulunan meleklerin arasında anar. Amelinin kendisini geride bıraktığı kişiyi nesebi (soyu-sopu, ırkı) öne geçiremez.”*⁶⁸

68 Müslim, Zikir 38

Ayetler, hadisler, tarihten örnekler önümüzde dururken Müslümanlar olarak bu konudaki görevimizi hakkıyla yerine getirememenin ızdırabını yaşıyoruz. Müjdenin, va'din ne kadar büyük olduğuna bakar mısınız? “Bunları yerine getiren kimse için Kıyamet günündeki sıkıntısının giderileceği müjdesi.” Bunun için gerçekten inanan ve inandığı gibi yaşayan müslüman olmak gerekir. Cömertlikleri dillere destan ve belki de tüm sahabiler adına sembol isimler olmuş Ebubekir, Ömer, Osman, Ali ruhlu Müslümanların sayısının artması gerekir. Yok değil, elbette var, ancak yetersiz. Biraz önce telefonuma mesajla bir video geldi. Esasında yazının başlığını da bu videodan etkilenecek koydum. Afrika’da bir ülkede, ellerinde Kur’an, altlarında bir hasır dahi olmadan sokakta toz toprak içerisinde oturmuş hafızlık yapan çocuklar. Ülkemizden bir yardım kuruluşunun öncülüğünde “müslümanların ihtiyaçlarını” gidermek için oralarda kan ter içerisinde koşturan bizim Ebubekir ruhlu gençlerimizden birisi bir grup çocukla beraber. Videodaki konuşmasını çözümlenmeye çalıştım, bakınız neler söylüyor: “Bir akşam namazında karşılaştım ben bu çocuklarla. Hepsi şu gördüğünüz tasarlardan abdest aldılar. ‘Dilencilik yapan bu çocuklarınızı namaza iyi alıştırmışsınız’ dedim. ‘Hayır, onlar dilenci değil, onlar hafızlık yapıyorlar’ dediler. ‘Nasıl yani’ dedim. Dediler ki ‘onlar hem kendi masraflarını karşılıyorlar, hem de öğretmenlerinin. Sabahleyin önce ezberlerini veriyorlar. Ezberlerini verdikten sonra kahvaltılarını yapabilmek için istemeye çıkıyorlar, yiyecek bir şeyler topladıktan sonra karınlarını doyuruyorlar. Sonra derslerinin başına oturuyorlar. İkinci ve akşam arası tekrar istemeye çıkıyorlar. Döndükten sonra, bulabildikleriyle kanınlarını doyurup tekrar ertesi günün dersini hazırlamaya başlıyorlar. Ülkenin neresine giderseniz gidiniz her ortamda birkaç hafızla karşılaşıyorsunuz. Gördüğünüz hafızlar işte bu şartlar altında hafızlıklarını yapıyorlar. Bu şartlar şimdi ne kadar kötü görünüyor, ancak

gidişata bakılırsa üç dört sene sonra belki bu çocukları da bulamayacağız, çünkü misyonerler buralarda çocukları Hristiyanlaştırmak için çalışıyorlar.”

Evet, başta Afrika ülkeleri olmak üzere İslam dünyasının pek çok yerinde manzara aynı. 2011 yılında Somali’de aynı şartlarda Kur’an öğrenimi yapan çocukları, gençleri görmüştük. Şimdi yukarıdaki hadis-i şerife bir bakalım, bir de bu duruma. Dünyanın dengesini bozan sömürgeciler ellerindeki varlıkları, servetleri insanları yaşatmak için değil, öldürmek için harcıyorlar. Aç ve açıkta olan insanlar için silahlanmaya verilenin yüzde biri verilse yeterli olacak, ama yapmıyorlar. Sadece ABD’nin silaha yıllık harcadığı para 750 milyar dolar civarındaymış. Obezite hastalarını tedavi için harcanan paranın onda biri fakirler, açlar için harcarsa yine problem çözüldür. Onlardan artık umut yok gibi. Ancak zenginlikte sınır tanımayan pek çok müslüman var. Ne yapmalı, müslüman zenginleri nasıl harekete geçirmeli. Ülkemizde başta Diyanet Vakfımız olmak üzere çeşitli vakıflar, hayır kuruluşları, TİKA gibi bazı resmî kuruluşlar ellerinden geleni yapıyorlar, fakat yeterli olmuyor. Önce ülkemizdeki müslüman zenginlerin konuya daha duyarlı olması, sonra İslam ülkelerinin yetkililerinin bir araya gelerek açlık çeken insanları kurtarmak için seferber olmaları gerekmektedir. Müslümanlar, israf çılgınlığına artık dur demeli. Allah Teala “Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz; Allah israf edenleri sevmez.”⁶⁹ demekle kalmıyor, “İsraf edenler şeytanların kardeşleridir.”⁷⁰ buyuruyor. Sadece bizim ülkemizde çöpe atılan ekmek milyonlarca aç insanı doyuracak miktarda: Günde altı milyon ekmek çöpe atılıyormuş. Ne diyelim, inandığı gibi yaşamayanlar, yaşadığı gibi inanmaya başladılar. Allah, müslümanları bu duruma düşmekten muhafaza etsin.

---

69 Araf, 7/31

70 İsra, 17/27

Helal Lokma Helal Kazanç

İslam ahlakının en önemli ilkelerinden biridir helal kazanç. İnsanın ana rahmine düşüşü ile başlar serüveni. Babasının ve annesinin helal lokma ile beslenen bir bedene sahip olması etkilidir çocuğun ana rahmindeki hâli üzerinde. Oradaki gelişme sürecinde de annesi yediğini, içtiğini, giydiğini vs. helal çizgisine dikkat ederek yerine getirmeli. Dünyaya geldikten sonra, büyürken, gelişirken, yetişirken, öğrenirken velhasıl Müslüman kimliği ve kişiliği oluşurken annesi-babası her açıdan davranışlarına dikkat etmeli ve helal lokma, helal kazanç çizgisinden asla taviz vermemeli. Sadece bedensel gelişme ile yetinilmemeli, aklen, fikren, kalben de çocuk helal-haram çizgisine titizlikle riayet edecek bir eğitime tâbi tutularak haramların tehditleri karşısında kendi ayakları üzerinde durabilecek kıvama getirilip hayata öyle teslim edilmelidir.

Ahlâkî davranışlarımızın oluşmasında Kur'anî ilkelerin ve sünnetin birinci derecede etkisi vardır. Dolayısıyla helal lokma, helal kazanç konusunda hem kendi çizgimizi muhafaza etmek ve hem de bu çizgiye sadakat bağlarıyla bağlı tertemiz bir nesil yetiştirmek için bu ilkeleri sık sık hatırlamalı ve hatırlatmalıyız: “Ey peygamberler! Helal ve temiz şeylerden yiyin ve iyi işler yapın. Ben sizin yaptıklarınızı bilirim.”⁷¹ ayeti ile tüm insanlar yenilmesi içilmesi dince haram kılın-

71 Mü'minün, 23/51

mamış tertemiz şeylerden yemeye davet ediliyor. “Aranızda mallarınızı haksız sebeplerle yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günah ile yemek için, o malları hâkimlere rüşvet olarak vermeyin.”⁷² ayetinin, başkasına ait bir malı zimmetine geçiren bir adam hakkında nazil olduğu ifade ediliyor. Adam, bu mal konusunda aleyhinde delil olmadığı için, haksız ve günahkâr olduğunu, yediği malın haram olduğunu bile bile borcunu inkâr ediyor ve bu iddia ile mahkemeye başvuruyor. Peygamber Efendimiz, bu tür yollarla haksız kazanç elde etmek isteyenler için şöyle bir açıklamada bulunmuştur: “Hiç şüphesiz ben de bir insanım. Zaman zaman bana da davacı başvurur. İçinizden biri, bir başkasına göre davasını daha etkileyici bir dil ile savunabilir ve ben de onun lehine hüküm verebilirim. Bu şekilde kimin lehine hüküm verir de başkasının hakkını zimmetine geçirirsem bilsin ki, bu haksız mal, bir ateş parçasıdır. Buna göre ister onu taşısin, isterse bıraksın.”⁷³

Peygamberimiz (s.a.s.), haksız kazanç elde ederek mallarına haram karıştıran kimseleri, içyüzünü bildikleri davaları ile baş başa bırakıyor. Zira hâkimin kararı ne herhangi bir haramı helâl ve ne de herhangi bir helâli haram hâline getirebilir. O sadece göz önündeki delillere göre bağlayıcılık ifade eder. Günahı, sorumluluğu o konuda hile yapan, yanıltmaya başvuran tarafın omuzlarındadır.⁷⁴

Kur’an’da dikkat çekilen en büyük haram kazançlardan birisi de yetim malı yemektir: “Muhakkak ki yetimlerin mallarını zulümle (haksızlıkla) yiyenler kanınlarına sadece ateş yerler. Ve onlar yakında alevli ateşe atılacaklardır.”⁷⁵ ayeti bu hususu çarpıcı ve yeterince açık bir şekilde vurgulamaktadır. Yetim malının bir ateş olarak insanı hem bu dünyada ve hem de

72 Bakara, 2/188

73 Müslim, Müsâkât 137

74 Bkz., Fızılâli'l-Kur'an, Bakara 188'in tefsiri

75 Nisa, 4/10

öteki dünyada yakacağı, hiç kimsenin buna tenezzül ederek helal malını harama dönüştürmemesi gerektiği hususu oldukça uyarıcı bir üslupla ifade edilmektedir.

Pek çok rivayette helal kazanca dikkat çekilmekte, çoluk çocuğunun geçimini helalinden temine çalışanın, Allah yolunda mücahede eden gibi ve namusu dairesinde helalinden dünyalık peşinde olanın şehidler derecesinde olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kırk gün helal yiyenin kalbini Allah'ın nurlandırdığı ve hikmet pınarlarını kalbinden lisanına akıttığı bildirilmektedir. Parasında bir kuruş haram olduğu halde on kuruş ile bir elbise alan kimsenin üzerinde o elbiseden bir parça bulunduğu müddetçe namazının kabul olmayacağı, helal kazanç uğrunda yorgun olarak akşamlayan kimsenin günahları bağışlanmış olduğu halde yatacağı ve Allah Teala kendisinden razı olduğu halde sabahlayacağı, şüpheli şeylerden kaçınarak vefat eden kimseye Allah Teala'nın bütün Müslümanların sevabı kadar mükâfat vereceği rivayetleri, helal kazancın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.⁷⁶

“Her işin başı eğitimidir” sözünü çok sık kullanırız. O zaman okullarımızda sadece dinî muhtevalı derslerde değil, her vesileyle öğretmenlerimiz helal kazanç konusunu öğrencisinin gündeminde hep canlı tutmalıdır. Eğer sınavlarda kopya çekmenin haram kazanç olduğuna onları ikna eder ve öğrenciler de bu haram kazanca asla tevessül ve tenezzül etmeme noktasında bir kişiliğe sahip olurlarsa, haramlardan uzak, tertemiz bir neslin yetişmekte olduğu müjdesini verebiliriz. Tabi burada öğretmenlerimiz de şuna özellikle dikkat etmeli: Eğer sorumlu oldukları herhangi bir dersin hakkını vermez ya da boş geçirirse haram kazanç elde etmiş olurlar, öğrencileri için sergileyecekleri en önemli davranış bir dakikalarını dahi boşa geçirmemeleri ve girdikleri dersin hakkını dolu dolu vermeleri hususudur.

76 İhyau Ulumu'd-din, II, 235-237

ne işaret eden ayet ve hadislerden örnekler vermeye çalışalım: *“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip ev halkına selam vermeden girmeyin. Orada kimse bulamazsanız, size izin verilinceye kadar girmeyin. Eğer size geri dönün, denilirse hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha temiz bir davranıştır.”*⁷⁹

Cahiliye döneminde birinin evine vardıkları zaman mahremiyete saygı göstermez, dünya ve âhîret saadetini temenni etmek olan selamı da bilmezlerdi. “Sabahınız hayat olsun”, “akşamınız hayat olsun”, “aydın olsun” gibi sözler söylerlerdi. Bizde bazı kimselerin kullandığı “günaydın”, “tünaydın” ifadelerine benzer ifadelerdi bunlar. Selam vermekle ilgili ayetler geldikten sonra artık Müslümanlar birbirlerine dua etme amaçlı selamlaşmaya başladılar. *“Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından mübarek ve güzel bir hayat sürdürme dileği ile birbirinize selam verin.”*⁸⁰ ayeti ile de müslümanların kendi evlerine girdiklerinde de aile fertlerine selam vermeleri gerekliliğine işaret edilmektedir. Zira insanın başkaları için dilediği dünya ve âhîret mutluluğunu kendi ailesinden esirgemesi doğru değil, hatta daha da önemlidir. Esasında bu ayete göre evde kimse olmasa bile giren kimsenin kendi kendine selam vermesi gerekir. Bu durumda verilecek selamın tıpkı namazın tahiyâtında olduğu gibi “esselâmü aleynâ ve alâ ibadillahissâlihîn” şeklinde olması gerektiği belirtilmektedir.⁸¹

Kur’an’da selama mukabele konusuna da değinilmekte, *“bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeliyle selam verin veya verilen selamı aynen iade edin.”*⁸² buyurulmaktadır. Selamın en kısa olanı “selamün aleyküm” ya da “esselâmü aleyküm”dür. Kendisine bu şekilde selam verilen kimse “ve aleykümüsselam ve rahmetüllahi” şeklinde karşılık verme-

79 Nur, 24/27, 28

80 Nur, 24/61

81 Riyazü’s-Sâlihîn, terc. Y. Kandemir ve heyet, 4, 499

82 Nisa, 4/86

lidir. Kendisine “esselamü aleyküm ve rahmetüllahi” şeklinde selam verilen kimse “ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berakâtühü” demeli ya da ilave yapmadan aynıyla karşılık vermelidir. İlave yapmak daha sevaptır. Bu ayetlerden hareketle selam vermenin sünnet, selama karşılık vermenin farz-ı kifaye olduğu hükmüne varılmıştır.

Selamın yeri konusunda bazı sınırlar çizilmiş, örneğin oyun oynayana, şarkı söyleyene, abdest bozmakta olana, hamamda veya başka bir yerde çıplak bulunana selam verilmeyeceği, hutbe, sesli olarak Kur’an okuma, ezan ve kâmet esnasında da selam alınmayacağı ifade edilmiştir.

Abdullah b. Amr ibni Âs, Peygamberimize İslam’ın hangi özelliğinin daha güzel olduğunu sordu; Allah Resûlü buna şöyle cevap verdi: “*Yemek yedirmen, tanıdığın ve tanımadığın herkese selam vermandir.*”⁸³; “*Canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığımız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız.*”⁸⁴

Selamın Müslümanlar için evrensel bir özelliği de vardır. Dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar iki Müslüman karşılaştığı zaman ağızlarından çıkan ilk tanışma cümlesidir selam. Hem de öylesine söylenmiş değil, dua özelliği taşıyan bir cümle. Hangi ülkeden, hangi ırktan olursa olsun, hangi dili konuşursa konuşsun Müslümanlar arasında ortak iletişim dilidir selam. Bunun için yolda karşılaşınca, ayrılırken, bir mekâna girince ve çıkarken büyük, küçük her müslümanın birbirine selam vermesi gerekir. Selam Arapça diye “merhaba” demeyi tercih edenlere, merhabanın da Arapça olduğunu, ancak selamın yerini tutmayacağını, selamlaştıktan sonra merhaba demenin daha uygun olacağını bu vesileyle hatırlatmış olalım.

83 Buhari, İman 20

84 Müslim, İman 93-94

Nefis Terbiyesi

Peygamberimizin, ilk on günü rahmet, ikinci on günü mağfiret, son on günü cehennem azabından kurtulma günleri olarak tanımladığı Ramazan ayının mağfiret günlerini idrak etmekteyiz. Mağfiret, bağışlanma demektir. Hadis-i şerif burada terğib yani teşvik özelliği taşımakta ve kullanı bunu hak etmeye yönlendirmektedir. Aksi takdirde, kul hiçbir şey yapmasa da bu günlerde yaşıyor olması, mutlak olarak feyzinden istifade edebileceği anlamına gelmez. Belki oruç tutarak buna adım atmış olması ve Ramazan'ın diğer kazanımlarını da beraberinde getireceği için büyük bir avantajın içinde bulur kendisini. Diğer günlere göre farkı buradadır. Bunun için daha iyi insan, daha bilinçli bir Müslüman olma amacı doğrultusunda orucun itici gücünden de istifade ederek bu günlerde kendisini iyi bir nefis terbiyesine tâbi tutması gerekir.

Temeli Kur'an ve sünnete dayanan tasavvuf geleneğimizde bu yola giren müslümandan beklenen ilk şeydir esasında nefisini terbiye etmesi. “Biz insanı en güzel bir surette yarattık.”⁸⁵ ayetinde ifadesini bulan “en güzel olma” vasfını muhafaza edebilmeleri için bütün müridlerin, velilerin, âlimlerin, Allah dostlarının irşadlarında en çok üzerinde durdukları husustur nefis terbiyesi. Zaten tasavvuf kavramı-

85 Tın, 95/4

senden razı olarak Rabbine dön. Razı olduğum kullarımın arasına gir ve bu şekilde cennetime gir.”⁸⁶ ayetleriyle bu son üç merhaleyle birlikte işaret etmektedir. Nefis terbiyesinde son merhale **Nefs-i Kâmile**dir. Nefsin seçkin, saf, temiz hâlidir.

Olgunluğa ermiş nefstir. Bu mertebeye yedi kademedede erişilir.

Tek tek açıklamaya çalıştığımız bu merhaleler ulaşılmaz hedefler değildir. Bunun için başta Peygamberimiz olmak üzere sahabe hayatından ve tarihimizde iz bırakmış Allah dostlarının hayatlarından örnek almalıyız. Onların hayat ve hatıratları ile ilgili eserleri okumalıyız. Kur’an’a ve sünnete bağlılıklarını müşahede ederek bu konudaki titizliklerinden istifade etmeliyiz. Esasında hedefe giden yolu yukarıda bahsetmiş olduğum iz bırakan Allah dostlarından birisi olan Yunus Emre gösteriyor: Şeriat, tarikat yoldur varana; Hakikat, marifet andan içeru. Yani önce şeriatı öğrenmek gerekir. Bunun temeli de Kur’an ve sünnete dayanır. Bu konuda bilinmesi gereken asgari İslâmî bilgiye sahip olmak gerekir. Bunun için “beşikten mezara kadar ilim taleb ediniz, bilgi edinmeye çalışınız” hadis-i şerifi rehberimiz olmalı. Öğrendiklerimizle amel etmek bir tür şeriatı yaşamaya gayret etmektir ki bu da tarikattır. Yani hedefe doğru yola koyulmak. Hedef nedir, hakikat ve marifet. Yani inancımız ve ibadetlerimizle ilgili yapıp ettiklerimizin hikmetine artık vakıf olmak. Taklitten tahkike geçiş yapmak. Bildiklerimizle amel edersek Allah bize bilmediklerimizi öğretecektir. Bu vesileyle kim olduğumuzu, yaratılış gayemizin ne olduğunu daha iyi anlamış olacağız. “Nefsini bilen Rabbini bilir” düsturundan hareketle marifete ulaşmış olacağız. **Ramazân’ın ikinci on gününde marifeti elde ederek mağfirete ulaşmayı Rabbim hepimize nasip etsin.**

Kur'an'da Şükür Kavramı (I)

Ramazan'ın yarısını tamamladık, büyük nimetler içerisinde sonuna doğru yaklaşıyoruz. Bu kadar bol nimetin şükrünü yeterince eda edebiliyor muyuz? Konu gerçekten çok önemli, Kur'an'da nasıl ele alınıyor, bu yüzden birkaç yazıyla üzerinde biraz durmak istiyoruz. Sözlükte “karşılığını vermek, yapılan iyiliği dile getirmek ve sahibini övmek” anlamına gelen şükür, ahlak kavramı olarak “yapılan iyiliğin kadir ve kıymetini bilip makbule geçtiğini dile getirmek, iyilik edeni övmek, nankör olmamak” demektir. Bu da nimeti bilme, elde edilen nimetten dolayı sevinç duyma, nimete karşılık olarak yapılması gerekeni dil, beden ve kalp ile yerine getirmek suretiyle olur.⁸⁷

Abdülkadir Geylânî, şükrün çeşitlerini şöyle izah etmektedir: Şükür dil, kalp ve organlarla olur. **Dil ile şükür:** Nimetin Allah'tan olduğunu kabul etmektir. Kendine, gücüne, kuvvetine ve kazancına dayandırmamaktır. İnsan o nimet için sebep ve vasıtaadır. Onu taksim eden, gönderen, var eden, onunla uğraştıran, sebepleri yaratan azîz ve celîl olan yüce Allah'tır. Kismet eden O, veren O, var eden O'dur. Şükre en layık olan O'dur. Hediye getiren uşağa bakılmaz, gönderen efendiye bakılır. Bu hakikati bilmeyenler hakkında yüce Allah, “Onlar dünya hayatından

87 Dini Kavramlar Sözlüğü, DİB yay, s. 543

*görüleni bilirler, ahiretten ise habersizdirler.*⁸⁸ buyurmuştur. **Kalb ile şükür:** Bütün nimetlerin ancak Allah'tan olduğuna sürekli bir itikadla sağlam bir şekilde bağlanmaktadır ki, dil ile şükür, kalbindeki şükürün tercümanı olur. “Allah, gizli ve açık olarak nimetlerini size bol bol vermiştir.”⁸⁹; “Sizde nimet adına ne varsa, hepsi Allah’tandır”⁹⁰ ve “Allah’ın nimetlerini sayacak olsanız saymakla bitiremezsiniz.”⁹¹ buyuruluyor ki, mümin için Allah’tan başka nimet verici yoktur. **Organların şükürü** ise bütün organlarını yüce Allah’a ibadette hareket ettirip kullanmaktır.⁹²

Kur’an’da, insanların arasından ayetlerini okuyan, onları her türlü kötülükten arındıran, kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerini de öğreten bir Peygambere ümmet olmak en büyük nimet olarak kabul edilmekte⁹³ ve “Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım; bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin.”⁹⁴ denilerek bu büyük nimete sahip olma karşılığı olarak müslümanın şükretmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Hidayetin Allah’ın elinde olduğu, dilediğine hidayet edip dilediğini saptırdığı gerçeğini göz önünde bulundurursak, gerçekten de müslüman olmağımız en büyük şükür sebeplerinden birisi, hatta en başta gelenidir. İslam tarihine baktığımız zaman Hz. Peygamberin en yakınında olan bazı kimselere hidayetinin nasip olmadığı, ancak kendisiyle kan bağı ve hiçbir yakınlığı olmayan insanların tereddütsüz Müslüman olduklarını görmekteyiz. Bunun için insanın sahip olduğu imanının ve Müslümanlığının kıymetini bilmesi ve bunun şükürünü eda etmesi gerekmektedir. Kolay sahip olduğu nimetlerin kıymetini bilmemek insanoğlunun genel karakteristiğidir. Asr-ı saadet

88 Rûm, 30/7

89 Lokman, 31/20

90 Nahl, 16/53

91 İbrahim, 14/34

92 Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili (Sadeleştirilmiş nüsha), 6, 414

93 Bakara, 2/151

94 Bakara, 2/152

retmeyecekler mi, şirk ve nankörlükten vazgeçip tevhid ve iman ile ibadet ve kulluk etmeyecekler mi anlamlarına gelmektedir.¹⁰⁹

“İçinizde **şekür** (çok çok şükreden) olan azdır.”¹¹⁰ ya da “ne kadar az **şükrediyorsunuz**”¹¹¹ ifadeleri de Kur’an’ın bir ikazıdır. **Şekür**, çok **şükreden**, bütün gücünü şükretmeye harcayan, kalbi, dili ve diğer organları her daim şükür ile meşgul olandır. **Şükürün** en muhteşem ifadesi ise Allah’a secdedir. Çünkü secde, kulun Rabbine en yakın olduğu hâldir. Nitekim “secde et ve yaklaş” denilerek secdenin hikmetine dikkat çekilmektedir. Ayrıca hiçbir **şükürün** karşılıksız kalmayacağı¹¹², şükredenin kendisi için **şükrettiği**, nankörlük edenin de nankörlüğünden Allah’ın müstağni olduğu¹¹³ vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, yaratılışında nankörlüğe ve unutkanlığa meyilli olan insana Allah Teala, hamd ve **şükür** olgusunu hayatının bir parçası hâline getirmesini hatırlatmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de “Yemek yediğinde (verdiği nimetler sebebiyle) Allah’a **şükreden** kimse, oruç tutup açlığa tahammül eden kişi derecesindedir.”¹¹⁴; “Sizin Allah’a en çok **şükredeniniz**, insanlara en çok müteşekkir olanınızdır.”¹¹⁵ buyurmaktadır.

Bir gün Hz. Aişe (r.a) validemiz, Resûlullah Efendimiz ile sohbet ederken onun oldukça yorgun ve yıpranmış olduğunu fark edince dayanamaz ve “Yâ Resûlullah, ne olur ibadetini biraz azalt; zira senin geçmişe ait bir günahın yok, masumiyetin sebebiyle gelecekte de günahlara karşı koruma altundasın” mealinde şeyler söyler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) hü-

109 Elmalılı, Kur’an Dili, 6, 414

110 Sebe, 34/13

111 Mülk, 67/23

112 Bakara, 2/158

113 Lokman, 31/12

114 Tirmizi, Kıyamet 44

115 Ahmed b. Hanbel, 5, 212

zünlenir ve ona, “yâ Aişe, ben Allah’a **şükreden** bir kul olmayayım mı?”¹¹⁶ diye cevap verir. Hz. Aişe validemizin bu sözünün bir sebebi vardı. Resûlullah Efendimizin yükü o kadar ağırdı ki, esasında vahyin gelmesi ve onun tebliği bir insana verilebilecek en ağır vazifeydi. Allah Resûlü’nün yükü bu kadar ağır iken ibadetlerinde de herkesten daha öndeydi, beş vakte ilave olarak gece namazı ve nafileler, uzun secdelerle alnında secde izleri oluşmuştu ve bunu “Allah’a **şükrunün** bir ifadesi” olarak değerlendirdiyordu.

İşte bu sebeple her müslümanın, niçin ibadet ettiğinin hikmetini “günah çıkarma” amaçlı yanlış bir mantık üzerine değil, Peygamberimizin Hz. Aişe’ye verdiği ve kıyamete kadar kulaklarda yankılanacak olan “**yâ Aişe! Ben Allah’a şükreden bir kul olmayayım mı?**” muhteşem cevabı üzerine oturtması hayati önem arz etmektedir.

---

116 Buhari, Teheccüd 6

Af ve Mağfiret Günlerinde Tevbe ve İstiğfar

Bugün Ramazan'ın 20. günü, yani “mağfiret günleri” olarak nitelendirilen son on günün sonu. Yarın “cennem azabından kurtulma günleri”ne giriyoruz. Esasında bu nitelendirmelerin her birinin kendi içinde sembolik anlamları bulunmaktadır. Ramazan, müslümanlar için Rızâ-i Bârî'ye ulaşabilmek amacıyla pek çok konuda ruhî bir gelişme ve iyileşme sürecine girerek yıllık arınma ve temizlenme ayıdır. Arınma ve ruhî temizlenme sonucu insanın elde edeceği en önemli kazanım affa ve mağfirete nail olmaktır. İşlediği hata ve günahlar sebebiyle ümitsizlik girdabına ya da yaptığı ibadetlerin verdiği güvenle cenneti garanti görme hissiyatına kapılmadan Allah'tan her daim af ve mağfiret dileme durumunda olmalı müslüman. Geçirdiğimiz günler bunun alıştırmasıdır ve bu 20 gün boyunca yapmış olduğumuz ibadet ve taatlerle elde ettiğimiz manevi iyileşme ve kazanımların yıl boyu devam ettirilmesidir esas olan.

Kur'an'da çeşitli vesilelerle mü'minlerin Allah'ın affına ve mağfiretine nail olacağı hatırlatılırken bazı ayetlerin sonunda sık sık, “*Şüphesiz Allah affedicidir, bağışlayıcıdır*”; “*Şüphesiz O, bağışlayıcıdır, merhamet edicidir*” ya da “*O, azizdir, bağışlayıcıdır*” gibi ifadeler yer almaktadır. Allah Teala'nın güzel isimlerinden birisinin “Afüvv” (çok çok affedici) olması ise O'nun bağışlayıcılığının gücünü ortaya koymaktadır. Ayrıca “*De ki, ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetin-*

den ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”¹¹⁷; “Kullanma, çok bağışlayıcı ve pek esirgeyici olduğumu haber ver.”¹¹⁸ gibi ayetler de bu hakikati çarpıcı bir şekilde açıklayan örneklerdir.

Öyleyse affa ve mağfirete ulaşmanın yolu dua ve tevbeyle sığınmaktan geçmektedir: “Hep birden Allah’a tevbe ediniz ki, kurtuluşa eresiniz.”¹¹⁹; “Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle (nasûhan) tevbe edin. Umulur ki Rabbiniz kötülüklerinizi örter, Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlere ve sağlarından aydınlatır, gider. ‘Ey Rabbiniz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye gücün yeter’ derler.”¹²⁰ ayetleri mağfirete ulaşmak için tevbe ve istiğfarın ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir. Ayette geçen “tevbeten nasûhan” ifadesi, günahattan tevbe edip o günaha bir daha dönmek veya dönmek istememektir. İnsanın tevbeyi erteleterek geciktirmemesi gerekir. Hem ibadetlerde ve hem de tevbe istiğfarda bu tür ertelemelere gitmek büyük bir gafletin eseridir, zira ölüm kaşla göz arasında gelebilecek kadar bize yakın olan bir hakikattir. Bununla birlikte can boğaza gelmeden önce yapılan her tevbe de kabul edilir.¹²¹

Allah’ın emirlerine karşı işlenmiş günahlarla kul hakkına tecavüz yoluyla işlenmiş günahların tevbelerinde nasıl bir yol takip etmek gerekir? Allah hakkı ile ilgili günahlar da denilen bu günahlara tevbe etme sürecinde üç şartı yerine getirmek gerekir: Günahı terk etmek, yaptığına pişmanlık duymak, bir daha yapmamaya karar vermek. Kul hakkına tecavüz yoluyla işlenen günahlara tevbe etmenin şartları ise yukarıdakilere

117 Zümer, 39/53

118 Hicr, 15/49

119 Nur, 31

120 Tahrir, 66/8

121 bkz. Tirmizi, Daavat, 99

ilaveten, hakkını yediği kişiye hakkını iade etmek, ondan helallik almaktır.

Evet Ramazan'ın son on gününe giriyoruz. Mağfiret günlerinden sonra cehennem azabından kurtuluş için tevbe ve istiğfara biraz daha fazla yoğunlaşmak gerekecektir. Tevbe eden bir kulun Cenab-ı Hakk'ı nasıl sevindirdiğini Peygamberimiz şöyle dile getirmektedir: *“Kulunun günahlarına tevbe etmesinden dolayı Allah'ın sevinci, sizden birinizin ıssız çölde devesi ile giderken, onu üzerindeki yiyecek ve içeceklerle birlikte elinden kaçırmayı üzerine bir ağaç altına gelerek ümitsiz ve bitkin bir halde yaslanıp yattığında devesini yanı başında görmesi üzerine, dizginini tutarak 'ey Allah'ım sen benim Rabbimsin, ben de senin kulunum' diyecekken aşırı sevinçten yanlışlıkla 'ey Allah'ım! Sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim' dediğindeki sevincinden daha çoktur.”*¹²²

Ramazan ayı ile ilgili olarak Peygamberimizin müjdelerinden birini de bu vesileyle yeniden hatırlamakta fayda vardır: *“Kim Ramazan ayında oruç tutar, Allah'ın emirlerine uyup yasaklarından sakınarak orucun hakkını verirse, korunması gerekenlerden de korunursa önceki günahlarından arınmış olur.”*¹²³ (Ramazan'ın sonuna doğru özellikle tekli günlerde Peygamberimiz, Kadir Gecesi aramız ve her geceyi Kadir Gecesi bilerek değerlendirmemiz gerektiğini tavsiye etmektedir. Kadir Gecesi'nde Peygamberimizin en sık yaptığı duaya baktığımızda af, mağfiret, tevbe ve istiğfar kavramlarının ne kadar öne çıktığını görüyoruz. Şöyle dua ediyor, Kadir Gecesi'nde: *“Allahümme inneke afüvvün, kerîmün, tühîbbü'l-afve fa'fü annî”* (Allah'ım! Sen çok çok affediciisin, kerimsin, affetmeyi seversin, beni affeyle.” O zaman hep birlikte bu duaya devam edelim. Dualarımız yoksa Rabbimiz bize ne diye değer versin ki? Affa ve mağfirete ulaşanlardan oluruz inşaallah.

122 Müslim, Tevbi, 1

123 Beyhaki, 4, 304

Allah'ın Büyük Mükâfat Vaat Ettiği Kimseler

Kur'an-ı Kerim, bütün muhtevasıyla "en güzel bir surette yaratılan insan"ın, yaşadığı süre içerisinde bu güzelliğini devam ettirmesini hedeflemektedir. Bunun için Müslüman erkeklerin ve kadınların nasıl yaşamaları gerektiğini peygamberlerin ve geçmiş toplumların hayatlarından da örnekler vererek sık sık hatırlatmaktadır. Yaptıkları kötülükler karşılığında cezalandırılacaklarını ve iyi ameller karşılığında büyük mükâfat alacaklarını bildirmektedir. Ahzab Sûresi'nin 35. ayeti bu açıdan oldukça dikkat çekicidir: *"Şüphesiz ki, erkek ve kadın bütün müslümanlar, erkek ve kadın bütün mü'minler, Allah'ın emrine itaat eden erkekler ve kadınlar, sadık erkekler ve sadık kadınlar, sabırlı erkekler ve sabırlı kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini haramdan koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar, işte bunlar için Allah bir mağfîret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."*

İçinde bulunduğumuz arınma ve korunma ayı Ramazan'da bu ayet-i kerimeyi daha iyi anlamaya ve ona göre yaşamaya çalışmalıyız. Bu ayet-i kerimede toplanmış olan sıfatlar İslam, iman, ibadet, doğruluk, sabır, tevazu, sadaka vermek, oruç tutmak, iffeti muhafaza etmek, Allah'ı çok zikretmek şeklinde sıralanmaktadır. **İslam**, Hakk'a teslim

olmak. **İman**, dil ile ikrar, kalp ile tasdik. Gerçek bir imandan, teslimiyet doğar. **İbadet**, haricî bir zorlamadan değil, içten gelen bir arzu ile İslam ve imandan doğan itaattir. **Doğruluk**, her çeşit yalan ve nifaktan uzak durarak, emin ve dürüst olmak. **Sabır**, şehvete karşı, davanın meşakkatine karşı, insanların eziyetine karşı, bazı kimselerin aksiliğine, zaafına, belaya, fitneye, bolluğa, darlığa vb. hususlara karşı tahammül göstermek. **Sadaka verme**, nefsin cimrilik illetinden kurtulmasına, insanlara merhamet etme hissinin gelişmesine, Müslüman topluluk arasındaki dayanışmaya, malın hakkına riayete, nimeti veren Allah'a şükre delalet eder. **Oruç**, zaruretlerin üstüne çıkmak, hayat için elzem olan ihtiyaçlardan sabır göstererek imtina etmektir. İradeyi takviye ederek insanın bu beşerî varlık içinde hayvanî hislere galip geleceğinin tescilidir. **İffeti muhafaza**, insanın benliğinde mevcut olan köklü arzu ve temayüllerin en derin ve kuvvetlisini zaptedip kontrol altına alması, yardımına mazhar olandan başkasının frenleyemeyeceği nefsanî isteklere hâkimiyeti, kadın ve erkek cinsinin karşılıklı münasebetlerini Yüce Allah'ın koyduğu hükümlere uygun tanzim etmesi. Yani tertemiz ve Rabbinin emir ve nehiyelerine uygun bir hayat. **Allah'ı çok zikretme**, insanın bütün hareketleriyle akidesi arasını birleştiren bir halka. Kalbin her an Allah şuurunu ile meşgul olup, hiçbir düşünce ve hareketinde o sağlam ipi elinden bırakmamasıdır. İçine akıtılan hayat nuruyla kalbin parlamasıdır.

Kendilerinde bu vasıflar toplanmış olanlar, kâmil bir müslümanın şahsiyetini oluşturmada birbirini takviye eden bu sıfatları haiz bulunanlar. İşte bunlar için Allah, bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır. Ramazan'ın hepimiz için bu vasıfların kazanılacağı ay olması dileklerimizle.

Ramazan, Zikir ve Tesbih

Zikir ve tesbih, kurtuluşu amaçlayan Müslüman için bir vesiledir. “Vesiletü'n-necât” Süleyman Çelebi'nin de “Mevlid” ismiyle meşhur olan eserine verdiği isimdir. Yani onun amacı da müslümanları vesilelere sarılmaya teşvik etmektir. Bu yüzden şiirine, “Allah adın zikredelim evvela, Vacib oldur cümle işte her kula, Allah adın her kim ol evvel ana, Her işi asan ede Allah ana” mısralarıyla başlamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de zikir ve tesbihi birlikte kullanarak bunların önemine dikkat çekmektedir: *“Ey iman edenler, Allah'ı çok zikredin. O'nu sabah akşam tesbih edin. O sizi karanlıklardan nura çıkarmak için üzerinize melekleri ile beraber rahmetini gönderir; O mü'minlere çok merhametlidir.”*¹²⁴

Allah'ı zikretmek, kalbin onunla teması, O'na yaklaşması ve O'nu unutmamasıdır. Yoksa zikir demek kuru kuruya dili harekete getirmek demek değildir. Namazı layıkıyla kılmak bir zikirdir. Hatta zikri neredeyse namaza tahsis eden deliller dahi mevcuttur. Nitekim Hz. Peygamber'in *“Bir adam hanımını geceleyin uykudan uyandırır da beraberce iki rekât nafîle namazı kılarlarsa o gece, Kur'an-ı Kerim'in övdüğü ‘Allah'ı çok çok zikreden erkekler ve kadınlardan olurlar.”*¹²⁵ buyurduğu rivayet edilmektedir.

124 Ahzab, 33/41-43

125 Ebu Davud, Nesai, İbn Mâce

Zikir, kulun rabbini tefekkür ettiği ve kalbinin O'nunla bir olduğu her hâle şamildir. İster bu zikri diliyle, isterse sadece kalbiyle yapsın. Nasıl olursa olsun, amaç insana hayat veren Allah'a olan kalbî alakayı devam ettirmektir. Bir kalp Allah Teala'ya bağlanıp zikir ile O'nunla ünsiyet etmediği sürece boş ve gafildir. Ne zaman ki bu alaka, bu zikir ve bu ünsiyet başlar, derhal o kalp dolar, ızdırabı diner, sükûnet ve emniyet kazanır. Bu yüzden Yüce Allah, *“Dikkat edin, kalpler ancak Allah'ı zikir ile huzura kavuşur.”*¹²⁶ buyurmaktadır.

*“O’nu sabah akşam tesbih edin.”*¹²⁷ ifadesine gelince, burada sabah ve akşam vakitlerinde kalbin Allah'a yaklaşmasına yol açıcı özelliklerin bulunduğuna işaret vardır. Allah'ı zikir ve tesbih etmeyi emreden ayetlerin hemen ardından kalplere O'nun rahmet ve himayesi, mahlûkatına olan lütuf ve inayeti, kulları için hayırlı olanı dilemesi, kendisinin herkes ve her şeyden müstağnî, herkes ve her şeyin de O'na ve O'nun korumasına ve keremine muhtaç olduğu bildirilmektedir: *“O sizi karanlıklardan nura çıkarmak için üzerinize melekleriyle beraber rahmetini gönderendir. O, mü'minlere çok merhametlidir.”*¹²⁸

Allah Teala, o zayıf, muhtaç, fâni, gücü kuvveti, beka ve kararı olmayan kullarını anıyor. Ve onlara ihtimam gösteriyor, kendisi melekleriyle birlikte rahmetini gönderiyor. En yüce makamda yani Mele-i â'lâda onları hayırla yâd ediyor, mevcudâtın tamamı da bu ulvî zikre katılıyor. Bir kudsî hadiste buyurulduğu gibi: *“Her kim beni kendi nefsinde zikrederse, ben de kendi zâtımda onu anarım. Kim beni bir topluluk içinde zikrederse, ben de onun cemaatinden daha hayırlı bir topluluk içinde onu yâd ederim.”*¹²⁹

---

126 Ra'd, 13/28

127 Ahzab, 33/42

128 Ahzab, 33/43

129 Buhari, Müslim, Müsned, Tirmizi rivayet etmektedir

Bazı ayetlerde de benzer ifadelerle zikrin ve tesbihin önemi çarpıcı şekilde vurgulanmaktadır: “Beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim...”¹³⁰; “Kim beni zikirten yüz çevirirse, onun için bir mâişet sıkıntısı ortaya çıkar ve kıyamet günü onu a’mâ olarak haşrederiz.”¹³¹; “Kim Rahman’ın zikrinden yüz çevirirse, şeytanı ona musallat ederiz, böylece o şeytan onun yakın arkadaşı olur.”¹³²

---

130 Bakara, 2/152

131 Tâ-hâ, 20/124

132 Zuhruf, 43/36

İslam'da Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma

Sosyal dayanışma deyince akla ilk gelen, Ramazan ayıdır. Zira medeniyetimizde Ramazan sadece oruç tutulan değil, aynı zamanda başka özellikleriyle de öne çıkan bir aydır. Bu ayda Müslümanların yardımlaşma ve dayanışma algıları son derece duyarlıdır. Fitresiyle, iftar davetleriyle, infak ve ikramlarıyla ve zekâtını bu aya denk gelecek şekilde hesaplayıp vermesiyle, Müslümanlar âdeta yıl boyu devam ettirmeleri gereken bir sosyal dayanışma eğitimine tâbi tutulmaktadır.

Kur'an'da ve Hz. Peygamber'in sözlerinde sosyal dayanışmanın önemini dile getiren oldukça vurgulu ifadeler vardır. Birkaç örnekle konuyu anlamaya çalışalım:

*“Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. Onlar iyiliği emrederler, kötülükten menederler, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Resûlü'ne itaat ederler...”*¹³³; *“İyilik ve takvâ hususunda yardımlaşın, günah ve düşmanlık hususunda yardımlaşmayın.”*¹³⁴

Hz. Peygamber (s.a.s.) de insanların birbirleriyle dayanışma ve yardımlaşma içerisinde olmaları gerektiğini her vesileyle gündemde tutmaktadır. Hicret sonrası kendi ara-

133 Tevbe, 9/71

134 Maide, 5/2

larındaki eşine az rastlanır bir dayanışma ve muhacirlere yardımları dolayısıyla kıyamete kadar anılacakları “ensar” ismi tarihe mal olmuş, insanlığın önünde büyük bir örneklik teşkil etmektedir. “Mü’minlerin birbirlerine karşı sevgi, merhamet ve şefkat göstermelerinin misali bir vücudun misali gibidir ki, o vücudun bir organı rahatsızlanırsa, diğer bütün organlar uyanık kalarak ve acı duyarak onun ızdırabını paylaşırlar.”¹³⁵ hadis-i şerifi konuyu oldukça çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır. İşte doğrudan doğruya Kur’an’dan ve Allah Resülünün sünnetinden ilham alan Hz. Ömer’in dayanışma ve yardımlaşma uygulamalarını İslam şairi Mehmet Akif anlatmaya çalışırken şöyle demektedir: “Kenar-ı Dicle’de kurt kapa bir koyunu; Adl-i ilâhî gelir de Ömer’den sorar onu.”

İslam’da toplumsal dayanışma ve yardımlaşma aynı zamanda Müslümanlar için bir imtihandır. Kimin başına ne zaman nasıl bir felaket geleceği belli değildir. Savaşlar, deprem, sel, yangın, kuraklık, kıtlık, açlık vs. tabii âfetler, her zaman her toplumun başına gelebilir. Yapılan araştırmalara göre günümüzde dünyada her üçbuçuk saniyede bir insan açlıktan ölmektedir. Adl-i ilâhî gereği midir desek bilemem ama her üçbucuk dört saniyede de bir insan tokluktan yani fazla yemekten, obeziteden ölmektedir. Görülmektedir ki, dünyanın dengesi bozulmuş, infak medeniyeti alt üst olmuş, üstelik acımasız bir rızık gaspı yaşanmakta ve sonuç olarak dayanışma ve yardımlaşma anlayışı ortadan kalktığı için her iki taraftan da aynı zaman dilimi içerisinde insanlar ölmektedir. Olanların olmayanlara verdiği bir medeniyetin yeniden kurulması gerekmektedir. “Komşusu açken tok yatan bizden değildir” anlayışının yeniden hayata geçirilmesi aciliyet taşımaktadır.

---

135 Müslim, Birr, 66

Evet, Müslümanların ve tüm insanlığın önünde bugünlerde büyük bir imtihan durmaktadır: SOMALİ. Oradaki insanların açlık ve susuzluktan kınıldığını göre göre binbir çeşit yiyeceklerle dolu iftar ve sahur sofralarında vicdanımız sızlamadan kaşık çalabiliyorsak, müslümanlığımızı ve hatta insanlığımızı gözden geçirmemiz gerekmektedir. Başka diyeceğimiz bir şey yoktur: ZİRA SÖZÜN BİTTİĞİ YERDİR.

İslam'da Ahlâkî Dayanışma

Müslümanlar için Mizan'da sevap bakımından en değerli amelin güzel ahlak olduğunu Allah Resûlü'nün hadis-i şeriflerinden öğrenmekteyiz (Bkz. *Ebu Davud, Edeb, 8*). Güzel ahlak ferdi olarak yaşandığı takdirde karşılığı alınacak bir olgu olmakla birlikte, toplumsal boyutunun da oldukça önemli olduğu bir gerçektir. Zira İslam genel ahlakın korunmasından toplumu sorumlu tutmaktadır. Çünkü ancak ahlak sayesinde toplum anarşiden ve dejenerasyondan korunmuş olur. Bu sebeple ahlâkî ve sair kötülükleri işleyenleri, toplumun ikaz etmesi ve onlara tepki göstermesi gerekir. Bu ikaz ve tepki olmadığı takdirde kötülükler ve haramlar, işleyenler tarafından rıza gösterilen ve işlenmesi gittikçe normal ve meşru imiş gibi görülen davranışlar hâline gelmektedir.

Hız. Peygamber, toplum içerisindeki ahlâkî dayanışmanın en güzel örneğinin, fesatçı ve bozguncuların önüne geçmek olduğunu şu hadis-i şerifiyle ifade etmiştir: *"Allah'ın menettiği sınırlar üzerinde duran kimse ile, burada durmayıp ilerleyen ve sınırları geçen kimselerin benzeri, bir gemideki yolcuların benzeri gibidir ki, onlar gemide kur'a attılar ve bazılarına geminin altı (ambar) düştü. Altta bulunanlar su almak istedikleri zaman yukarı çıkıyorlar ve buradakilerin üzerinden geçiyorlardı. Bunun üzerine aralarında: 'biz kendi yerimizde*

bir delik açarsak üstümüzdekilere eziyet vermemiş oluruz' dediler. Şimdi yukarıda bulunanlar bu şahısları kötü arzularıyla baş başa bıraksalardı, hepsi birden helak olurlardı. Fakat bunları tutsalardı hem kendileri ve hem de onlar kurtulurlardı.”¹³⁶

Burada söz konusu edilen ahlâkî dayanışma konusunda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Sizden kim bir kötülük görürse onu eli ile değiştirsin, buna gücü yetmezse dili ile, buna da gücü yetmezse kalbi ile değiştirsin. Bu (sonuncu) ise imanın en zayıf derecesidir.”¹³⁷

Ahlâkî dayanışma tarih boyunca ideal bir toplumun oluşması için kutsal kitapların, inanç önderlerinin, filozofların, mütefekkirlerin vs. emir, tavsiye ve teklif ettikleri bir davranış biçimidir. İmam Gazali de konuyu ele almakta ve böyle bir toplumun oluşması için şöyle bir ahlâkî dayanışmaya ihtiyaç olduğunu ileriye sürmektedir: Toplumda kötülükleri ortadan kaldırmak ve ahlaklı bir toplum kurmak için üç müeyyide (yaptırım) bulunmaktadır. Birincisi vicdanî müeyyide: Yaptığı bir kötülükten dolayı vicdanının sızlaması, onun sesini dinlemesi ve netice itibarıyla kötülükten uzaklaşması. Vicdanî kötülük yapmayı önleyemeyen kişiler için kanunlar devreye girer. Kanunları da atlatan kimseler için âhiret inancı, yani bu dünyada yaptığı her şeyin, öbür dünyada hesabını vereceği inancı devreye girer. Bu şekilde ahlâkî bir dayanışma ile toplum ideal hâle getirilmeye çalışılır. Esasında kutsal zamanların en önemli hikmetlerinden birisi de böyle bir toplumun oluşmasına katkı sağlamaktır. Ramazan ayında işlenen kötülüklerin, Ramazan dışındaki aylara göre oldukça azalması bunun en büyük delilidir.

136 Buhari, Şerike, 6

137 Müslim, İman, 78

Paylaşma ve Yardımlaşmanın Zirve Noktası Zekât

Oruçta olduğu gibi zekâtın da öncekilere gönderildiği ile ilgili olarak Kur'an'da açıkça bir bilgi yoktur. Günümüzde yaşayan dinlerin kutsal metinlerinden de İslam'daki özelliği ile zekâta benzer bir uygulamaya rastlamıyoruz. Belki insanlara yardım sadedinde değerlendirilebilecek bazı tavsiyelere yer verilmekte ancak bunların iman esasları içerisinde yer almadığı net olarak görülmektedir. Buna göre zekât, evrensel Peygamber Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği evrensel dinin sosyolojik yapısını öne çıkarıcı ve üstelik farz olmakla da Müslümanların keyfine bırakılmayacak kadar önemli bir ibadettir.

Sözlükte artma, çoğalma ve temizlik anlamlarına gelen zekât Kur'an'da genel olarak namaz ile birlikte anılmaktadır. Geçtiği yerlerin çoğunda “ve akîmüssalâte ve âtüz-zekâte” (namazı kılın, zekâtı verin) ifadesiyle emredilirken bir yerde “vellezînehüm lizzekâti fâilûn (onlar ki, zekât için yaparlar)”¹³⁸ ayetiyle dikkatlere sunulmaktadır. Sürenin ilk ayetlerinde mü'minler için kurtuluşun ilkeleri sıralanırken namazın ardından yine hemen zekât ibadetinin emredilmesi ve üstelik farklı bir üslupla yer verilmesi oldukça manidardır. “lizzekâti fâilûn” ifadesini lafzî çeviri yaparak “zekât için yaparlar” diye bilinçli olarak yazdım. Yani zekât için çalışır-

138 Mü'minûn, 23/4

lar, işlerini yaparken zihinlerinin bir köşesinde zekât ibadetini hep canlı tutarlar demektir.

Tefsirini büyük oranda toplumsal problemleri dikkate alarak ve bunlara çözüm arayarak kaleme alan Seyyid Kutub, bu ayet ile ilgili olarak şunları söylüyor: “Zekât, kalp ve malın temizliğidir: Kalbin cimrilikten temizlenmesi, kişinin bencillikten kurtulmasıdır, şeytanın fakirlik konusunda verdiği vesveselere üstün gelmesidir. Allah katındaki karşılık ve mükâfata güvenmesidir. Mal için temizliktir zekât. Geri kalanını da temiz ve helal kılar. Zorunlu durumların dışında artık hiç kimşenin hakkı yoktur bu malda. Bu mal etrafında herhangi bir kuşku, herhangi bir dedikodu çıkarılamaz. Zekât, toplumun bir kesimi, her şeyden mahrum, yoksulluk içinde yaşarken diğer kesiminin bolluk içinde tantanalı bir hayat yaşamısından dolayı meydana gelen dengesizliğe karşı koruyucu bir kalkandır. Zekât bütün fertler için toplumsal bir güvencedir. Çaresizlerin toplumsal garantisidir. Çözölmeye ve dağılmaya karşı toplumun sigortasıdır.”¹³⁹

Zekâtın sosyolojik ve psikolojik işlevini ne kadar da güzel dile getiriyor merhum Seyyid Kutub. İslam, kendi medeniyetini inşa ederken sosyal katmanlar arasında uçurum hâline gelmiş dengesizliği ortadan kaldırmak ve denge medeniyeti olduğunu tüm insanlığa ilan etmek için, fakir fukaranın, garip gurabânın, ezilmişlerin, sömürölmüşlerin durumlarını iyileştirmeye yönelik hükümler koyuyordu. Psikolojik olarak da mal sahiplerine şu mesaj veriliyordu: “Mal ve mülkün esas sahibi Allah’tır. Sen şimdilik bunun bekçisisin. Tamamını kendi nefsini tatmin için kullanamazsın. Bu malın şu kadar miktarını hesaplayıp şu kimselere vereceksin. Bu, Allah’ın kesin bir emridir, yani farzdır vs.” gibi uyarılarla dünyanın dengesinin bozulması önünde büyük bir işlev görmektedir.

139 Fizilâli'l-Kur’an, Mü’minün, 23/4’ün tefsiri

Zekâtın paylaşım ve yardımlaşma medeniyetine sağladığı katkıları kısaca şöyle özetleyebiliriz: Zekât hem malı temizler, bereketlendirir, çoğalmasını sağlar, hem de mal sahibinin gönlünü zenginleştirir, ahlakını yükseltir, mala olan hırsını azaltır, şükürünü artırır. Fakir ve zengin arasındaki soğukluğu ve hasedi giderir, onları birbirine yaklaştırır, aralarında doğabilecek dengesizlikleri ortadan kaldırır. Fakir, zekâtını veren zengine “Allah daha çok versin” diye dua eder. Zekâtını veren zenginin tattığı mutluluğu gören fakir de aynısını yaşayabilmek amacıyla zekât verebilecek duruma gelmek için gayret eder, daha çok çalışır.

İyiliği tüm çağlara ve tüm coğrafyalara taşımayı va'deden İslam'ın mü'minleri zekâtını titizlikle hesap edip muhtaçlara ulaştırmalıdır. Müslümanların zekât potansiyeli yeryüzünde aç ve açıkta müslüman bırakmayacak kadar yekûn tutmaktadır. Bugün dengesi bozulmuş dünyanın zekâtla tedaviye ne kadar da ihtiyacı vardır. Bu sebeple müslümanların yeniden bir zekât eğitimine tâbi tutulmaları gerekir. Ramazan'ın yüreklere nüfuz eden manevi atmosferinden de istifade ederek zekâtın önemi her vesileyle anlatılmalı, hatırlatılmalıdır. Hatta Kur'an ayı, oruç ayı tanımlamalarına bir de **“zekât ayı”** ilave edilerek müslümanların zekâtlarını bu ayda vermelerini gelenek hâline getirmeleri temin edilmelidir. Ayetler, hadisler, sahabe sözleri, Peygamberimizin uygulamaları can alıcı vurgularla sık sık tekrarlanmalıdır. **Örneğin şu ayet esasında Müslümanları ürpertmeli ve hemen hiç beklemeden zekâtını hesaplayıp vererek malını temizlemelerini ve kıyamet günündeki azaptan kurtulmalarını sağlamalıdır: “Cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara): “İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin azabını tadın (denilir).”¹⁴⁰**

140 Tevbe, 9/35

Kulun her nefesi Hû'dur. Her nefes duadır. Dua her daimdir. Her nefes alıp verdikçe dua etmiş olur insan bilerek ya da bilmeyerek. Müslüman eğer bunun farkında olursa yaşadığı her an ibadete dönüşür. Hele kalbinin her atışına Allah dedirtebilirse, bunun kıymeti hiçbir şeyle ölçülemez.

Asıl dili gönül dilidir duanın. Duada ellerimizi açtığımız kadar gönül dilimizi de açmalıyız. Avuçlarımızı açıp göğe döndürdüğümüz gibi, acimizi de, fakrımızı da Rabbimizin derghasında itiraf etmeli ve hissetmeliyiz. Bir istek, bir arzu, bir özlem, hangi dilden olursa olsun, gönlümüzün diliyle, içtenliğimizin dudağıyla söylenince sahici bir yakarıya, sıcacık bir yakınlığa dönüşür dua. Bir başka kültürün, bir başka insanın duasını da bu içtenliği ve yakınlığı yakalayıp dilimize getirdiğimiz anda “bize ait” ve “bizden” yaparız. Kabulüne inanarak, cevap verileceğinden emin olarak dua etmek duanın sesini yükseltir. Yakarışın yankısını güçlendirir. Özellikle Kur'an'da Rabbimizin bize öğrettiği duaların, şefkatli Peygamberimizin mübarek diliyle telaffuz ettiği yakarıların Arapça söyleyişlerinin vahyin ve nebevî kelamın her an taze olan diriliğine taşıyan canlı bir ten olduğunu ifade etmek gerektir. Bu duaları Arapça lafızları ile söylemek, bu ulvî diriliği dilimize, damağı-mıza, dimağı-mıza, kalbimize taşımak anlamına gelir.¹⁴⁸

Dua ve iman, sanıldığı gibi yalnızca korkunun neticesi değildir. Kişi kendini kul hissettiği her an ağızında dua, gönlünde iman taşır. Menfaat uğruna söylenmiş kelimeler değildir dua. Aksine bir emir ve ibadettir. Fıtrî bir ihtiyaçtır. Nimetin farkına varmaktır. Tozla kaplanmış fıtratı gözyaşı ile temizlemektir. Dua ontolojik bir olgudur. İnsanın yaratılışında, oluşunda mevcuttur. Her an Rabbiyle bir olmasını sağlar duanın.

148 Semine-Senai Demirci, Her Güne Bir Dua, s. 9

Fakat dinden ve duadan uzak olan kişi kendini yalnız hisseder ve zamanla egoistleşir, bencilleşir.

Kardeşi için yaptığı duadır kulun en güzel duası. Kul kendisi için dua ettiğinde nasıl bir huşû içerisinde ise o duaya kardeşi için de âmin demelidir. Peygamberimizin ümmetine dâhil olmak bu bilinci gerektirir. Camide belki de kendilerini tanımadan omuz omuza verdiği kardeşlerinin her ne sıkıntısı var ise giderilmesi için dua ettiysen melekler o duaya senin için de âmin demez mi? Bir fiilî dua vardır bir de kulun elinin yetişmediğine ettiği kavli dua. Kul ümid ettiğine ulaşmak için sebeplere müracaat eder. Yapabileceği her şeyi yapıp artık eli yetişmiyorsa Rabbine acizyet içerisinde boyun eğer, el açar. Duanın kabulü O'nun 'ol' demesi iledir yalnızca. Kul şüphe duymamalıdır duasının duyulacağından. Şüphe duymadığı gibi icabet edilmesinde de acele etmemelidir. Zira şu ayet böyle inanmamızı gerektirmektedir: "...*Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken siz onu seversiniz. Allah bilir siz bilmezsiniz.*"¹⁴⁹ Her daim hatırlamak gerekir ki Allah Rahim'dir ve bize bizden daha merhametlidir ve daha yakındır. Hatta şah damarımızdan daha yakındır.¹⁵⁰ Allah Resülû şöyle buyurdu: "*Gecenin üçte ikisi geçip de son üçte biri kaldığında yüceler yücesi olan Rabbimiz (keyfiyetini bilmediğimiz bir şekilde) dünyanın semasına iner ve: "Bana kim dua eder ki onun duasını kabul edeyim. Benden kim ister ki dileğini vereyim. Benden kim mağfiret diler ki onu bağışlayayım."* buyurur."¹⁵¹ Evet, Rabbimiz bize çok yakın, kendimizden de yakın. O zaman bize düşen O'na dua etmektir. Gelecek yazımızda duanın usul ve esaslarından bahsedeceğimiz inşaallah.

149 Bakara, 2/216

150 Kâf, 50/16

151 Buhârî, Teheccüd, 14

Duanın Gücü, Usul ve Esasları

İnsanın günlük hayatta en çok iç içe olduğu kavramlardan birisidir dua. Dindar olsun ya da olmasın, tahsilli-tahsilsiz, zengin-fakir, amir-memur vs. istisnasız herkesin dilinden mutlaka az çok dökülen bir özellik taşımaktadır. Bazen bilinçli olarak, bazen de ağız alışkanlığı farkında olmadan herkes dua eder esasında. Dinle alakasının olmadığını söyleyen birisine bile “nasılsın?” denildiğinde, “iyiyim çok şükür” diye cevap verir. Yani “iyiyim, bu iyiliği bana nasib edene şükrolsun” demiş olur. Niçin namaz kılmadığı kendisine sorulan bazı kimseler yanlış bir din anlayışıyla namazdan maksadın “dua” olduğunu, kendilerinin yine kendilerince dua ederek bu vazifeyi yerine getirmiş olduklarını ifade ederler. Hasılı, doğumundan ölümüne kadar bir müslümanın her anını çepeçevre saran en önemli hakikattir dua.

Ramazan ayı bu açıdan da öne çıkmaktadır. “En fazla dua edilen ay hangisidir?” sorusunun tereddütsüz cevabı Ramazan’dır. Hatta Kur’an’da dua ile ilgili en çarpıcı olarak değerlendirebileceğimiz ayet de hemen Ramazan ayının söz konusu edildiği Bakara 185. ayetin ardından gelir ve şöyle buyrulur: “Kullarım beni senden sorarlarsa bilsinler ki, gerçekten ben onlara çok yakıным. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm. O halde doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.”¹⁵² Seyyid Kutub, 152 Bakara, 2/186

bu ayetin tefsirinde oldukça kuşatıcı bir açıklamada bulunmaktadır: “Ne büyük bir incelik, ne güçlü bir şefkat, ne büyük bir muhabbet ve ne şaşırtıcı bir cana yakınlık, değil mi? Gerek orucun ve gerekse diğer herhangi bir dinî yükümlülüğün meşakkati bu sevginin, bu yakınlığın ve sevecenliğin gölgesi altında nerede kalır, ne anlam taşır! Ayetin her kelimesinin anlatımına bu sevecen özveri egemendir: Yüce Allah **“Kullarım”** diyerek onları kendine izafe ediyor. Ayrıca sorularına aracısız biçimde doğrudan doğruya kendisi cevap veriyor. Yani **“onlara de ki; Ben kendilerine yakınım”** demiyor. Bunun yerine soru gelir gelmez, ona cevap vermeyi bizzat üstleniyor ve **“yakınım”** buyuruyor. Bunların yanı sıra **“Onların duasını iştirim”** demiyor, bunun yerine **“Bana dua edenin duasını dua edince, kabul ederim”** diyerek duanın kabul edilmesi işlemini ön plana geçiriyor. Müminin kalbini tatlı bir özveri, cana yakın bir sevgi, huzur verici bir hoşnutluk ve kesin bir güvenle dolduran şaşırtıcı bir ayettir bu. Mümin de, bu duyguların etkisiyle hoşnutluğun yüceliğinde, özverili bir yakınlığın kucağında, güvenli bir sığınakta ve sarsılmaz bir huzur içinde yaşar.¹⁵³

“Bana dua edin kabul edeyim”¹⁵⁴; “De ki: Duanız olmasa Rab-bim size ne diye değer versin...”¹⁵⁵ gibi ayetler de duanın önemini gözler önüne sermektedir.

Hız. Peygamber (s.a.s.) de pek çok hadis-i şerifinde duanın gücünden ve öneminden bahsetmiş, duanın ibadetten ibaret olduğunu ve Allah katında duadan daha faziletli bir şeyin olmadığını,¹⁵⁶ bir kimsenin ellerini Allah’a doğru kaldırıp dua ettiğinde onu boş döndürmekten Allah’ın hayâ ettiğini¹⁵⁷ be-

153 Fizılali'l-Kur'an, Bakara 2/186'nın tefsiri

154 Mü'min, 40/60

155 Furkan, 25/77

156 Tirmizî, Dua 1

157 Ebu Davud, Salat, 358

lirtmiş, misafirin duasını, babanın çocuğuna yaptığı duayı ve mazlumun duasını müstecâb dualar arasında saymıştır.

Duayı en çok etkileyen şey kişinin kazancıdır. Duanın kabulü için bedeninin helal lokma ile beslenmiş olması gereklidir. Duadan önce yoksullara, yetim ve kimsesiz çocuklara sadaka vermesi, yardım etmesi, hak sahipleriyle helalleşmesi, küs ve dargın olduğu kişiler varsa onlarla barışması, böylece hazırlıklı bir halet-i rûhiyye ile kendisini Allah'ın huzurunda hissetmesi gerekir. Genel olarak seher, Cuma, arefe, mübarek gün ve geceler gibi vakitler tercih edilmelidir. Abdest alıp kibleye dönerek geçmiş günahlarına tevbe ederek ve Allah'a hamd, Resûlüne salât ve selam getirerek başlamak duanın adabındandır. Allah'tan meşrû olmayan bir dilekte bulunulmamalıdır. Duada acele edilmemelidir. Zira her şeyin belli bir zamanı vardır, o zamanı beklemek gerekir. Dua eden kimse kabul edileceğine inanarak içten dua etmelidir, duam kabul edilir mi edilmez mi diye tereddüt içerisinde olmamalıdır. Korku ve derin bir saygı içerisinde bulunmalıdır. İnsanın günahsız bir ağızla dua etmesi tavsiye edilir. Bundan maksat din kardeşi için yapılan duadır, zira o ağız bir başkası için günahsız sayılır.

O zaman özellikle içinde bulunduğumuz bu Ramazan günlerinde ve gecelerinde zihnimiz, kalbimiz ve dilimiz hep dua ile meşgul olmalı. Üstad Necip Fazıl'ın,

“Dua dua eller karıncalanmış,
Yıldızlar avuçta gök parçalanmış,
Gözyaşı bir tarla hep yoncalanmış,
Bir soluk, bir tütsü bir uçan buğu,

İplik ki, incecik, örer boşluğu.” mısralarında dile getirdiği gibi ellerimizi açıp yakarışımızla ve gözyaşlarımızla yıldızları avuçlarımıza taşıyacak bir duygu yoğunluğu ile duaya devam etmeliyiz.

Çağın Hastalığı Gıybet

“İnsanların günlük hayatlarında en rahat ve çekinmeden işledikleri günah nedir?” diye bana birisi sorsa vereceğim cevap tereddütsüz “gıybet”tir. Evet büyük harflerle ve altını çizerek tekrar söylüyorum: **GIYBETTİR**. Dindar-dindar olmayan, okumuş-okumamış, kadın-erkek, büyük-küçük herkesin gıybet karşısındaki tavrı ve rahatlığına bakılırsa, sanki mübah hatta övülen bir davranış zannediyor insan çağın hastalığını. Biz nasıl bu hâle geldik, kaynaklarımızdan nasıl bu kadar koştuk, uzaklaştık. Gelin, bu Ramazan’da biraz olsun bu hastalığımızı tedavi etmeye çalışalım.

Nedir gıybet? Arapça kökenli bir kelimedir ve kısaca “dedikodu” demektir. Fakat dedikodu, gıybeti tam karşılamayabilir, yetersiz kalabilir. Sözlük ya da terim anlamı ile ilgili pek çok şey söyleyebiliriz, ancak ortada sevgili Peygamberimizin tanımı varken onlara gerek duymadan doğrudan bu tanıma başvurmakta fayda vardır:

Allah Resülû (s.a.s.) bir gün “gıybet nedir, bilir misiniz?” diye sordu. “Allah ve Resülû daha iyi bilir” dediler. “*Kardeşini hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır*”, buyurdu. “Ya söylediğim kardeşimde varsa? diye soruldu. Peygamberimiz, “*Eğer söylediğin onda varsa gıybet etmiş olursun. Şayet söylediğin onda yoksa o takdirde ona iftira etmiş olursun.*” dedi.¹⁵⁸

158 Müslim, Birr, 70

Şimdi herkes kendisini konunun merkezine koyarak bu hadis-i şerifi bir tahlil etsin. İki ya da daha fazla kişi bir araya geldiği zaman acaba giybet etmeden oradan ayrılabilirler mi? Eğer bunu başarabiliyorlarsa ne mutlu onlara! Bunun mutlaka olumlu örnekleri vardır, ancak hastalık vücudu öyle sarmış ki, insanın kendisini bundan korumasının oldukça zor olduğu müşahade edilmektedir. Acaba kavram bir anlam kaymasına mı uğramıştır? Niçin bu kadar önemsiz görülmekte ve dikkat edilmemektedir. Hucurât Sûresi'ndeki ayeti büyükçe bir kâğıda yazıp da bize sürekli bu hastalığın ne korkunç bir tehlike olduğunu hatırlatsın diye her gün en çok gördüğümüz yere assak mı acaba? *“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin giybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanırmı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”*¹⁵⁹

Esasında ayet ve hadisler o kadar açık ve nettir ki, Kur'an ve sünnet merkezli bir hayattan uzaklaşınca müslüman bu tuzağa düşüyor maalesef. *“Kim Rahman'ın zikrini görmezden gelirse (Kur'an ve sünnet merkezli bir hayattan uzak yaşarsa) biz onun başına bir şeytan sararız, artık o onun ayrılmaz dostudur.”*¹⁶⁰ Evet işte mikrobu budur. Bu mikrobu yok edecek ilaç ise zikirdir, Kur'an'dır, namazdır, ibadettir, giybetten uzak durmaktır vs. Cenab-ı Hakk, kurtuluşu isteyen mü'minlerin yapması gereken şeyleri en ince detaylarına kadar anlatıp bir de “boş şeylerden uzak dururlar.”¹⁶¹ demesine rağmen boş şeylerle meşgul olan müslümanı şeytan kandırıyor ve en çok işlettiği günah da giybet oluyor. Esasında Peygamberimiz hastalık gelmeden önce tıpkı koruyucu hekim rolünü üstlenerek müslümana söylemesi gerekeni söylüyor. Şöyle ki Muaz b. Cebel diyor ki,

159 Hucurât, 49/12

160 Zuhruf, 43/36

161 Müminün, 23/3

Peygamberimize “ya Rasülellah, beni cennete koyacak ve ce-hennemden uzaklaştıracak bir ameli bana haber verir misin?” dedim. Peygamberimiz “Çok önemli bir şey sordun, ama yine de o amel Allah’ın müyesser kıldığı kimseye göre kolaydır. Allah’a ibadet eder, O’na hiçbir şeyi ortak koşmazsın. Namazı dosdoğru kılar, malının zekâtını verir, Ramazan ayı orucunu tutar, gücün yeterse haccedersin.” buyurdu. Sonra devam ederek, “Ey Muaz! Sana hayır kapılarını göstereyim mi? Oruç siperdir. Suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka da günahları söndürür. Gecenin yansınsın da bir adamın kalkıp namaz kılması da böyledir. Sözüne devam ederek Secde Sûresi’nin 16-17. ayetlerini okuduktan sonra: “Ey Muaz! Dinin beş direği, en yüce tarafı nedir, sana bildireyim mi” dedi. Ben de “bildir ya Rasülellah” dedim. Peygamberimiz, “İşin başı İslam’dır. Direği namazdır. En yüce tarafı da Allah yolunda savaştır,” buyurdu. Sonra, “bu dediklerimden hepsinin yerini tutan nedir söyleyeyim mi” dedi. Ben, evet buyur ya Rasülullah, dedim. Peygamberimiz **mübarek dilini eliyle tutup: İşte buna sahip ol**, buyurdu. Ben, Ya Rasülellah biz söylediğimiz sözlerle de mi sorgulanacağız’ dedim. Peygamberimiz, “**Annesinin sevgilisi, herkesi cehennemde yüzüstü düşüren dillerinin biçtikleri ve kazandıklarından başkası mı sanırsın?**” diye cevap verdi.”¹⁶²

Evet, gybet bir âfettir, içinde barındırdığı kötülükler ise, yalan, iftira, hased, fesad, teccüs (gizli yönleri araştırma), arkadan çekiştirme, kusur arama, mahremiyete tecavüz, insanları birbirine düşürme, kin ve nefret tohumları ekme; bunun için yapılan komplolar, tuzaklar, kumpaslar, entrikalar, gizli kameralar, kasetler, özel hayatları teşhir için yapılan bir sürü şeytanlıklar, içinde yer aldığı grubun çıkarları için başka gruplara ve mensuplarına bütün bunları yapmayı mübah görmeler. Hangi birisini sayalım? Allah, Müslümanları gybet hastalığına düşmekten ve yukarıda saydığım tüm kötülüklerden korusun.

162 Tirmizî, İman, 8

rında huşû içerisinde)163 denilmektedir. Yani “her kılınan namaz insanı kurtuluşa ulaştırmayabilir, namazı huşû içerisinde kılmak gerekir” diye anlamak lazım bu ayeti. Nasıl kılınır huşû içerisinde namaz? Cevabını Cibrîl hadisi ile verelim: Bu hadiste Cebrail (a.s.)’in Peygamberimize sorduğu sorulardan birisi de “ihsan nedir?” olmuştur. Peygamberimiz, buna “Allah’a, O’nu görüyormuşsun gibi ibadet etmelidir. Çünkü her ne kadar sen O’nu görmüyorsan da O seni muhakkak ki görüyor.” diye cevap vermiştir.164 Yani her an Allah’ın bizi gördüğü hakikatini zihnimizde, kalbimizde canlı tutarak âdeta namaza kilitlenmek, “dünya ve içindeki her şeyi elimizin tersiyle arkaya atarcasına tekbir alarak ve son namazımızı kılıyormuşçasına, bir sonraki vakte ömrümüzün yetişmeyebileceği duygu yoğunluğu içerisinde namaza durmak”. Huşû içerisinde namazla ilgili daha pek çok şey söylenebilir, şimdilik bununla yetinelim.

Bundan sonra kurtuluş vesilesi olarak “onlar ki, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler”165 ayeti gelmektedir. Konu o kadar önemli ki, başka bir ayette kurtulan ve cenneti hak eden müttakiler için “Orada ne bir boş söz işitirler, ne de bir yalan”166 denilerek, dünyada da aynı şekilde boş sözlerden ve faydasız işlerden uzak yaşamamız gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Boş sözün ve faydasız işlerin kurtuluşun önündeki en büyük engellerden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bunlar şeytanın en çok sevdiği fiillerdendir. Hemen bu kişilerin yanına yaklaşır ve vesvesesini yapmaya başlar, insanı yoldan çıkarır vs. Bunun için mü’minlerin “Allah’a ve âhîret gününe inanan kimse ya hayır söylesin ya da sussun.”167 hadisini

---

163 Mü’minûn, 23/2

164 Müslim, İman, 1

165 Mü’minûn, 23/3

166 Nebe, 78/35

167 Buhari, Kitabü’l-Edeb, 10, 373

zihinlerinde her an canlı tutmaları ve buna göre yaşamaları gerekir.

Bir diğer vesiletü'n-necât yani kurtuluş vesilesi, “onlar ki, zekât (verebilmek) için çalışırlar.”¹⁶⁸ diye ifade edilmektedir. “Zekât” başlıklı yazımızda özellikle bu ayeti merkeze alarak konuyu anlatmaya çalışmıştık. Yani “zekât o kadar önemli bir ibadet ki, kurtuluşu hedefleyen mü'min eğer zekâtla mükellef ise onu ödemeyi hiçbir zaman aklından çıkarmadan, zihninde sürekli canlı tutarak, zekâtın fakir-zengin arasındaki dengesizliğin vs. giderilmesi, bu yüzden ortaya çıkan pek çok hastalığı tedavinin en büyük ilacı olduğunun farkında yaşaması ve bu amaçla çalışması gerekir” demektir.

Sürede kurtuluşu hak eden ya da hak edecek olan mü'minlerin vasıfları sayılırken ırzlarını korumaları yani nikahlı eşinin dışında bir ilişkiden (ki bunun fıkıh literatüründeki adı zina-dır, zina ise en büyük, en çirkin günahlardan birisidir) uzak, tertemiz yaşaması gerektiği emredilmektedir.¹⁶⁹ İnsanlarda ahlak derecesini sıfırın altına düşüren, dünyanın dengesini bozup altını üstüne getiren en korkunç, en lanet, en aşağılık davranışlardan birisidir nikâhsız birlikteliği normalleştirmeye çalışmak. Zira bu nikâhsız ilişkiler herhangi bir dine inananlar arasında dinen yasaklanmış, herhangi bir dine göre hareket etmeyen sistemlerde bile âdeten yasak sayılan davranışlardan birisidir. Çünkü hangisi olursa olsun burada söz konusu olan neslin, ailenin korunması vs. toplumların âli menfaatleridir.

Bir diğer madde kurtuluşu hak eden mü'minlerin emanetlerine ve verdikleri sözlere riayet etmeleri, namazlarını kılmaya devam etmeleri hususlarıdır.¹⁷⁰ Dikkat edilirse, bunların vasıfları huşû içerisinde bir namaz hatırlatmasıyla başladı ve

168 Mü'minün, 23/4

169 Mü'minün, 23/6-7

170 Mü'minün, 23/8-9

“namazlarını kılmaya devam ederler” ayetiyle tamamlandı. Sonunda ise bütün bunları yerine getirenler ya da getirecek olanlar “İşte bunlar varis olanların ta kendileridir. Onlar firdevse varis olurlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır.”¹⁷¹ denilerek firdevs cennetleriyle müjdelenmişlerdir.

Esasında kurtuluş vesilesi olarak sayılan, ferdi ve toplumu ayakta tutan en önemli ilkeleri, düsturları içinde taşıyan bu emirlerin her biri ile ilgili bir makale yazmak lazım, bugün bu kadarla özetlemiş olalım, ileriki günlerde müstakil yazılar yazınız inşaallah.

---

171 Mü'minûn, 23/10-11

“Şüphesiz, Biz onu (Kur’ân’ı) Kadir Gecesi’nde indirdik. Kadir Gecesinin ne olduğunu sen nereden bileceksin? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.”¹⁷²

Bakara Sûresi 185. ayetten hareketle Kadir Gecesi’nin Ramazan içerisinde bir gece olduğu kesindir, ancak Ramazan’ın hangi gecesine rastladığı Kur’an’da bildirilmemektedir. Yani Kur’an’ın Peygamberimizin kalbine indirilmeye başlandığı gecedir ki, ilk geldiği rivayet edilen Alak Sûresi’nin ilk ayetleriyle bu gecede inmeye başlamıştır Kur’an. Kimi rivayetlerde Ramazan’ın son on gününde aranması tavsiye edilir, kimi rivayetlerde Ramazan’ın 21. gecesi olduğu belirtilir, belki de rivayetlerin en kuvvetlisi Ramazan’ın 27. gecesine işaret ettiği için İslam dünyasında asırlardan beri 27. gece Kadir Gecesi olarak idrak edilmektedir.

“Kadir, kelime olarak planlama, idare etme, değer ve makam anlamlarına gelmektedir. Yani kulların hayatlarında yüce Allah’ın planlamasını ve iradesini bundan daha iyi gösteren bir başka olay yoktur. Bu gece, Kur’an’ın inanç sistemini yer-yüzüne ve vicdanlara yaydığı terbiyeyi içermesi bakımından büyük bir gecedir. Zalimler, firavunlar, nemrutlar, karunlar, hamanlar ve nesilleri tarafından dengesi bozulmuş dünyanın dengesini yeniden kurmak ve insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilen yüce Kur’an’ın indirilmeye başlamasından daha önemli bir olay düşünmek mümkün mü? İşte bunun için bu gece kadr u kıymeti, değeri yüksek bir gecedir, bu yüzden bin aydan hayırlıdır.

İşte bu yüzden ma’sûmiyetin sembol varlıkları melekler bile bu geceyi değerlendirerek feyiz ve bereketinden yarar-

172 Kadr, 97/1-5

lanmak istiyorlar. Hem de nasıl değerlendirmek! “*Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner.*” ayetiyle muhteşem bir manzarayı gözler önüne seriyor Kur’an. Allah Resûlü (s.a.s.) bir gün ashâbı ile birlikte iken onlara “benim işittiğimi işitiyor musunuz?” diye sordu. Ashâb, “bir şey işitmiyoruz” dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s.) “*Ben göğün sesini işitiyorum, o göğün içinde hiçbir kanş yer yoktur ki, orada secde eden ve kıyamda bulunan bir meleğ bulunmasın.*”¹⁷³ dedi. İşte secdeleriyle, rükûlarıyla, tesbîh ve el-Beytû'l-Ma'mûr'u tavaflarıyla semaları ibadet yurdu hâline getiren melekler.¹⁷⁴ Kadir Gecesi'nde yeryüzünü de selam ve selamet yurdu yapmak için iniyor da iniyor. Esasında Kur'an burada insanlara, “meleklerle beraber olup ibadet, dua, tevbe ve istiğfarla günahlarınızdan arınarak melekler gibi tertemiz olmanız için bir fırsat var, gelin bu geceyi değerlendirin” diye çağırda bulunuyor.

Bütün bunları dikkate alarak bin aydan hayırlı ve bir ömre bedel Kadir Gecesi'nde ibadet, dua, tefekkür, tedebbür, tezekkür dolu saatler geçirmeliyiz. Mademki Kur'an bütün insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için bu gecede inmeye başladı, biz de onun ayetlerini öğrenerek, okuyarak, anlamaya çalışarak ve yaşantımızı Kur'an ve Sünnet merkezli yaşantı hâline getirerek ruhlarımızı cilalamalıyız bu gece. Mademki melekler kâinatı selam ve selamete gark etmek için sabaha kadar iner ve inmeye devam ederler, bizler de masumiyetin sembol varlıkları melekler gibi kendimizi kötülüklerden arındırmak için bir fırsat bilelim bu geceyi. Kendimizi, çocuklarımızı, ailemizi, komşularımızı, çevremizi Kadir Gecesi'nin kadr u kıymetini bilmeleri noktasında uyaralım. Birbirimize ma'rûfu

173 Tirmizî, Zühd, 9

174 bkz., Ali Erbaş, Melekler Âlemi, s. 207

emir ve münkerden men etmek suretiyle toplumsal ikaz görevimizi yapalım.

Sûrenin son ayeti şöyle bitiyor: “*O gece tan yerinin ağarmasına kadar bir selamdır, esenliktir, kurtuluştur.*” Mademki Kadir Gecesi bir ömre bedeldir, öyleyse son nefesimize kadar selamı, esenliği, vicdan huzurunu, aile mutluluğunu, toplumsal barışı, kurtuluşu, ibadet ve güzel ahlakla bezenmiş bir hayatı vs. kendisinde barındıran bir ömre sahip olabilmenin provasını yapalım bu gece. Her Kadir Gecesi’nde de kendimizi bu ölçülere göre test ederek Kur’an ve Sünnet merkezli bir hayata uyup uymadığı noktasında müslümanlığımızın sağlamasını yapalım. Kadir gecenizi tebrik ediyorum.

Meleklerin Görevleri

Dün idrak ettiğimiz Kadir Gecesi münasebetiyle Kadir Sûresi'nde bulunan “**Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner.**”¹⁷⁵ ayetini izah edemeden kısa geçmiştik. Okuyucunun aklına takılabilir, acaba her türlü işten kasıt nedir ve melekler genel olarak hangi işlerle görevlendirilmişlerdir, bunları özetleyerek izah etmeye çalışalım:

Melek deyince ilk akla gelen “vahiy” kavramıdır ve bununla da Cebrail (a.s.) özdeşleşmiş, “vahiy meleği” diye de anılır olmuştur. “*Onu er-Râhu'l-Emin (Cebrail) uyanıcılardan olasin diye apaçık Arapça bir dil ile senin kalbine indirmiştir.*”¹⁷⁶ ayetlerinden bunu öğrenmekteyiz. Bunun dışında daha başka ayet ve pek çok hadis vahiy meleğinin Cebrail olduğunu belirtmektedir. Diğer büyük meleklerden Mikâil rızık meleği olarak anılmaktadır; tüm tabiat olaylarının gerçekleştirilme görevi ona verilmiştir. Azrail vakti geldiğinde insanların ölmesini sağlamak için, İsrail ise kıyamet gününde Sûr'a üflemekle görevlendirilmiştir. Azrail ve İsrail'in Kur'an'da isimleri geçmemekte, “ölüm meleği” ve “Sûr'a üfürecek olan melek” diye kendilerinden söz edilmekte, hadislerde Azrail ve İsrail olarak isimlendirilmektedir.

175 Kadir, 97/4

176 Şuarâ, 26/193-195

Dört melekten başka insanların yapıp ettiği her şeyi kaydeden Kiramen Katibîn melekleri,¹⁷⁷ mü'minleri korumakla görevli Hafaza melekleri;¹⁷⁸ kabirde insanları sorgulayacak olan Münker ve Nekîr melekleri,¹⁷⁹ Arş'ı yüklenen ve etrafını kuşatan Hameletü'l-Arş melekleri,¹⁸⁰ cennetin bekçisi melekler,¹⁸¹ cehennem bekçisi melekler¹⁸² görevlendirildikleri işlere göre isimlendirilmişlerdir. Kaynaklarda ayrıca müvekkel melekler diye isimlendirilen melekler vardır ki, bunlar da rahimlerdeki cenînlere ruh üfleme, gelecekteki amellerini, ecellerini, rızıklarını, saîd mi ya da şakî mi olacaklarını yazmakla görevlendirilmişlerdir. Velhasıl meleklerin sayısı o kadar çoktur ki, bunu Allah'tan başkası bilemez.¹⁸³ Peygamberimizin ifadesiyle “semada bir ayak izi kadar yer yoktur ki, orada rükû ve secde eden bir melek bulunmasın.”¹⁸⁴

Meleklerin diğer görevleri ile ilgili olarak Kur'an'dan ve hadislerden öğrenebildiklerimizi sıralamaya çalışalım:

Mü'minlere yardım ederler.¹⁸⁵ Kur'an-ı Kerim ve hadislerde bu yardımın pek çok şeklinden bahsedilmektedir. Kulları hayra teşvik ederler. Savaşlarda Müslümanlara çeşitli şekillerde destek olurlar. Kur'an, ilim ve zikir meclislerine şahitlik ederler. Peygamber Efendimiz, bu hususla ilgili şöyle buyurmaktadır: “Allah'ın yollarda dolaşan melekleri vardır ki, onlar zikir ehlini ararlar, Allah'ı zikreden bir topluluk bulduklarında onları yerden en yakın semaya kadar kanatlarıyla kuşatırlar.”¹⁸⁶

177 İnfîtâr, 82/11-12

178 Ra'd, 13/11

179 Tirmizî, Cenâiz, 70

180 Mü'min, 40/7

181 Enbiya, 21/101-103

182 Zümer, 39/71

183 Müddessir, 74/31

184 Tirmizî, Züh'd, 9

185 Âl-i İmran, 3/123-125; Enfal, 8/9-12; Ahzab, 33/9

186 Tirmizî, Sıfatü'l-Kiyame, 20

Ayrıca “melekler ilim talebelerinin üzerlerine kanatlarını yayarlar ve yaptıklarından razı olurlar.”¹⁸⁷ buyurmaktadır. Melekler mü’minlere salât ve dua ederler: “Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize melekleriyle beraber salât eden O’dur. Allah mü’minlere karşı çok merhametlidir.”¹⁸⁸ Mü’minler için istiğfar ederler: “Neredeyse gökler tepelerinden çatlayacaklar, melekler de Rabblerini hamd ile tesbih ediyorlar ve yerdekiler için mağfiret diliyorlar...”¹⁸⁹ Kanatlarıyla şehidi gölgelendirirler, Mekke ve Medine’yi Deccal’den korurlar: “Mekke ve Medine hariç Deccal’ın girmediği hiçbir yer yoktur. Bu şehirlerin kapıları üzerinde bunları koruyan melekler vardır.”¹⁹⁰ hadisi buna işaret etmektedir.¹⁹¹

Kısaca özetlemeye çalıştığımız meleklerin görevleri konusunda son olarak şunları söyleyebiliriz: Allah Teala, melekler dâhil yerde ve gökteki her şeyi insanın hizmetine sunmuştur.¹⁹² Ancak insanın bu hakikati bilip ona göre bir hayat tarzına sahip olması gerekir. Sağında iyiliklerini, solunda da işlediği günahlarını yazan Kirâmen Kâtibîn meleklerinin her an kendisiyle beraber olduğunun farkında olması gerekir insanın. Sağındaki melek yapılan iyiliği hemen yazıyor, kul günah işlediğinde solundaki melek yazacağı an sağındaki melek müdahale ediyor, biraz bekle, belki pişman olur, tevbe eder diye. Belli bir süre yazmadan kulun tevbesini bekliyor. Kıyamet günü hesabın, kitabın kurulup “ikra’ kitabek (oku amel defterini)”¹⁹³ denildiğinde herkes işte bu meleklerin yazdıklarını okuyacak. Yasin Süresi’nin “O gün biz ağızları mühürleriz, elleri

187 İbn Mâce, Mukaddime, 18

188 Ahzâb, 33/43

189 Şûrâ, 42/5

190 Buhari, Bedü’l-halk, 7

191 Daha geniş bilgi için Melekler Alemi isimli kitabımızı okuyabilirsiniz

192 Lokman, 31/20

193 İsrâ, 17/14

*bize konuşur, ayaklar da yaptıklarına şahitlik eder.*¹⁹⁴ ayetinde ifade edildiği gibi hiç kimsenin yaptığı yanına kâr kalmayacak. Gizli kapaklı hiçbir şey kalmayacak. Kendi elleri ve ayakları bile insanı ele verecek. İşte bunun için âhiret inancı çok önemli ve yakîn derecesinde olması gerekiyor. Zaten ahiret inancı dinin odak noktasını teşkil etmektedir. İslam dışı inançlarda bile bu böyledir, yani inançlarının olmazsa olmaz esaslarından birisidir ahiret inancı. Peygamberimiz, çok önemli bulduğu bazı hususları dile getirirken sözlerinin başında “men kâne yû'minü billahi ve'l-yevmi'l-âhiri” (Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse” der ve ondan sonra şunları, şunları yapsın diye nasihatini sürdürür. Meleklerin bizim hakkımızda kaydettikleri iyi ve güzel şeyler ahiret ağızımız olur inşaallah.

‘Sevgi Medeniyetini Kuran İslam’ ve Batının İslamofobia Tutkusu (I)

Batı’da, İslam’ı ve müslümanları tahkir etmek ve yıpratmak için pek çok iddia ve iftira Ortaçağ’dan bugüne süregelmektedir. Ortaçağda kitap ve makalelerle yapılan bu iddia ve iftiralar modern dönemde karikatür ve filmlerle de desteklenerek devam etmekte, İslam ve Müslümanlar özellikle şiddet ile özdeşleştirilmeye çalışılmaktadır. Öyle ki, bu konularda en çok dikkatli olması gereken Kilise’nin tepe noktasındaki yetkilileri dahi zaman zaman İslamofobia (İslam korkusu-korkulan İslam), propagandalarından etkilenerek, İslam dünyasını ve müslümanları rencide eden ve üzen açıklamalarda bulunmaktadırlar. Dünyaya bir sevgi medeniyeti kazandırmış olan İslam’ın güler yüzüne karşı insanları körleştirmek için kendi elleriyle ürettikleri terör örgütlerini müslümanların temsilcileriymiş gibi göstererek yine kendi ürettikleri islamofobia planına destek olmaya çalışmaktadırlar. Lunaparkta bindiği bir aletin hız ve yüksekliğine dayanamayarak korkudan “Allahu ekber” diyen bir televizyoncu dahi İslamcı terörist ilan edecek kadar sınır tanımayan bir aşamaya gelmiş dayanmış Batı’nın islamofobia tutkusu. Planladıkları terör olaylarında ölenin de öldürenin de “Allahu ekber” demesi ve bunu medyaları aracılığı ile bütün dünyaya yansıtmaları, bu en yüce ifadeyi bile islamofobia planlarına nasıl alet ettiklerinin en çarpıcı örneklerinden biridir.

Her vesileyle İslam'ın bir sevgi medeniyeti kurduğunu, asırlarca pek çok farklı ırktan, farklı dinden ve milletten insanları bir arada yaşamalarını sağlayacak alt yapıyı oluşturduğunu ve bu konuda dünyaya örnek olduğunu ısrarla ifade etmemize rağmen, islamofobia tutkunları İslam'ın daha başlangıçta saldırı ve şiddeti ön plana çıkararak yayıldığını iddia etmektedirler. Böyle bir iddia İslam'a yapılabilecek en büyük iftira ve haksızlıklardan biridir. Zira Peygamberimiz (s.a.s.) Mekke'de doğmuş, yetim olarak büyümüş, güç odaklarıyla asla beraber olmamış, hep kimsesizlerin, garip-gurabanın, fakir fukaranın, mazlumların, ezilenlerin ve hakkın yanında olmuş, onların gönüllerini kazanmıştır. Kendisine yapılan tekliflerin hiçbirisine tenezzül etmeyerek, *“ayı sağ elime, güneşi de sol elime verseniz yine de bu davadan vazgeçmem”* diyerek ezilmişlerin, mazlumların, kimsesizlerin, kölelerin, çaresizlerin, haksızlığa uğrayanların sığınağı olmuştur. Evet, İslam'ın kılıcı hep oldu ancak her zaman mazlumları, ezilmişleri, fakir-fukarayı, garip gurabayı saldırganların, zalimlerin, sömürgecilerin, haksızların, ezenlerin zulümlerinden ve şerlerinden korumak için kullanıldı. Nerede bir zulüm ve haksızlık varsa, din, ırk ve dil ayırımı yapmadan İslam'ın kılıcı orada oldu. Haksızların karşısında, haklının yanında; zalimlerin karşısında mazlumların yanında oldu. İslam tarihi bunun örnekleriyle doludur. *“Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin. Allah'tan afiyet dileyin. Onlarla karşılaştığınızda ise, sabredin. Bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır.”*¹⁹⁵ hadisini böylesi hikmet dolu bir pencereden okumak gerekir. Yani zulmü ve haksızlığı ortadan kaldırmak için kalkan kılıç, sahibine cennet va'detmektedir.

Sevgi medeniyetinin kurucusu Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ne Peygamberlik öncesi, ne de Peygamberlik sonrası hiç kimseyi kırdığına kimse şahit olmamıştır. Daha Medine'ye hicret

195 Buhari, Cihad, 22

etmeden oradaki insanlardan bir kısmı onun gönderdiği mesajların etkisi ile müslüman olmuşlardı. Hicret ederek Medine'ye yerleşmesine hiç kimse engel olmamış, engel olmak bir yana onun Medine'ye girişini büyük bir sevinç ve heyecanla karşılamışlardı. Medine'de tarihte benzerine pek rastlanılmayan bir kardeşlik örneği başlatmıştı ki, Mekkeli bir aile ile Medineli bir aileyi kardeş ilan etmişti. Medinelilerin göstermiş oldukları kardeşlik ve yardım onların tarihte asla unutulmayacak ve kendileri için özel olan bir ismin doğmasına vesile olmuştur: **Ensar**.

Sadece Müslümanlar arasında değil, diğer din mensupları ve müşrik kalanlar ile de birlikte yaşamının en iyi örnekleri diyebileceğimiz sahneler sergilenmiştir. Medine nüfusunun yarısına yakını yahudi idi. % 35'i müslüman olmuş, % 15'i de müşrik olarak devam ediyordu. Peygamberimiz (s.a.s.), tarihte "Medine Sözleşmesi" adıyla yerini almış olan 52 maddelik anlaşmayla farklı inançtaki insanların bir arada yaşaması imkânının temellerini attı. Esasen "din mensupları arası ilişkiler" veya "kültürler arası ilişkiler" üzerinde çalışanların başvurmaları gereken en önemli örneklerden birisiydi Medine Sözleşmesi. Mekke'de kabileler arasında bile onlarca yıl süren savaşların olduğu bir anlayıştan gelen insanlardan oluşan bir toplumda böyle bir medeniyet anlayışının doğuyor olması büyük bir devrim idi.

"Kendisine kız çocuğu doğduğu haberi verilen bir kimsenin utançtan yüzünün simsiyah kesildiği"¹⁹⁶ gibi bir anlayışa sahip bir toplumu "eşlerinize güzel geçinin"¹⁹⁷; "Sizin en hayırlınız kadınlarına karşı en hayırlı olandır"¹⁹⁸; "Üç, iki, ya da bir kız çocuğu olup da onları iyi bir şekilde yetiştirip eğitimini vererek haya-

196 Nahl, 16/58

197 Nisa, 4/19

198 Tirmizi, İman 6

*ta hazırlayan anne-babalar için cennette beraberiz.*¹⁹⁹; “*Cennet annelerin ayakları altındadır.*”²⁰⁰ vb. ayet ve hadislerle ve Veda Hutbesi’nde “kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır...” diye devam eden hitabetiyle şiddet toplumunu sevgi toplumuna dönüştürmeye çalışması insanların yeni şahit oldukları gelişmeler idi. Peygamberimiz, “Sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de gerçekten iman etmiş olamazsınız.”²⁰¹ vb. hadisleriyle de bu anlayışı taçlandırıyor ve sevgi medeniyetinin temellerini atıyordu...

---

199 Müslim, Tirmizi

200 Nesei, Cihad, 6

201 Buhari, İman, 6-7

‘Sevgi Medeniyetini Kuran İslam’ ve Batının İslamofobia Tutkusu (II)

Bir önceki yazımızda Batı’da, İslam’ı ve müslümanları tahkir etmek ve yıpratmak için pek çok iddia ve iftiranın Ortaçağ’dan bugüne süregeldiğini, Ortaçağ’da kitap ve makalelerle yapılan bu iddia ve iftiraların modern dönemde karikatür ve filmlerle de desteklenerek devam etmekte olduğunu, İslam’ın ve müslümanların özellikle şiddet ile özdeşleştirilerek bir islamofobia üretildiğini, hâlbuki İslam’ın her türlü şiddete karşı çıkararak dünyaya bir sevgi medeniyeti kazandırdığını, sevgi medeniyetini kurarken altyapısını nasıl oluşturduğunu örnekler vererek anlatmaya gayret etmiştik.

İslamofobia tutkunlarının İslam’ı ve Müslümanları şiddetle özdeşleştirmeye çalışırken İslam’ın yayılmasını da saldırı savaşlarına bağladıklarını belirtmiştik. Savaş deyince şiddet kelimesinin akla gelmesi pek tabiidir; ancak Peygamberimizin bizatihi iştirak ettiği her üç savaşın da sebebi müslümanlar değildir. Mekke ile Medine arası yaklaşık 500 km’dir ve her üç savaş da Medine’nin hemen yakınlarında olmuştur. Yani düşman yaklaşık 500 km uzaktaki Mekke’den çıkmış, Medine şehrinin kıyısına kadar gelmiştir. Bedir, Uhud ve Hendek savaşları birer savunma savaşlarıdır. Müslümanlar kendilerini ortadan kaldırmak için gelen düşmana karşı şehrini, evlerini ve kendilerini savunmak zorundaydılar. Ve öyle de oldu. Bedir’de alınan esirler kendilerine

verilecek cezanın korkusu içerisinde beklerken “okuma yazma bilmeyen on kişiye okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılacakları” kararını öğrenince şaşkınlık içerisinde girmişlerdi. Zira İslam öncesi uygulamalarda esirlere, “ölümlerden ölüm beğenin!” deniliyordu.

Hicretin sekizinci yılında Mekke fethedildi. Ancak ne bir savaş ne de bir çatışma oldu. Hiç kimsenin burnu bile kanamadan Mekke, müslümanlar tarafından teslim alındı. Bundan iki sene sonra Hz. Peygamber Veda Haccı'na geldiğinde 120.000 kadar müslümana Arafat vakfesinde hitap etti. Tek başına yola çıkan Peygamberimizin bu kadar kısa bir zaman içerisinde yüzbinlerce insanın gönlünü nasıl fethettiğini çok iyi düşünmek gerekir. Daha sonraki otuz kırk sene içerisinde de İslam'ın yayılma alanı Bizans ve İran'dan Türkistan'a kadar birçok bölgeyi içine almaya başladı. Bu yayılmanın kılıç ve şiddet yoluyla olduğunu söylemek, İslam'ın gönle hitap eden yanını bilmemek, görmemek anlamına gelir ki, bu gerçekten büyük haksızlıktır. İslam'ın tebliğinde Hz. Peygamber'in “Öğretiniz, kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.”²⁰² metodu oldukça etkili olmuştur.

İslam, çatışmaya, savaşımaya mutlak olarak değil, şartlı olarak izin verir; şart da karşı tarafın müslümanlarla din veya toprak yüzünden savaşa girmesidir; yani müslümanları dinlerinden döndürmek veya topraklarını ellerinden almak için savaş açmalarıdır.²⁰³ Bu takdirde Müslümanların kendilerini korumaları zorunludur. Böyle bir durum yoksa Müslümanlar, gayrimüslimlerle barış içinde yaşarlar. Gayrimüslimler yönünden açık ve kesin bir tehlike varsa, bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için gerekli tedbiri almak da tabiidir. Ortada meşru ve zaruri bir sebep olmadıkça çatışma, şiddet, savaş İslam'ın

202 Buhari, Cihad, 164

203 Mümtehhine, 60/8-9

tercihi değildir. Savaşmak zorunda kalındığında ise ilkeleri, prensipleri belirlenmiş bir “savaş hukuku”na sahiptir İslam medeniyeti. Savaş esnasında kadınlara, çocuklara, yaşlılara, elinde silah olmayanlara, din adamlarına, mabedlere dokunulmayacak, çevreye, yeşile zarar verilmeyecektir. Bir de islamo-fobia tutkunu Batı’nın savaşlarına bir bakalım: Haçlı savaşları, Balkan savaşları, hatta daha dün diyeceğimiz Bosna savaşı yukarıda saydığımız ilkelerin hiçbirisini dikkate almadan çoluk çocuk, kadın, yaşlı demeden kıyımdan geçirilen birer katliamdır. Peki dünyanın gözü önünde bu kadar katliam ve şiddeti gerçekleştirenler ve hatta şiddet yanlısı bazı aşırı dinci tarikat üyeleri Hristiyanlık dininin mensuplarıdır, diye bir “**Hristiyanofobia**” kavramı nasıl üretilmedi hayret ki ne hayret! İslam medeniyetinin büyük şairi M. Akif Ersoy bakınız nasıl dile getiriyor Batı’nın bu caniliğini:

“Süngülenmiş, kanı donmuş nice binlerle beden!
Nice başlar, nice kollar ki, cüdâ cisminden!
Beşiğinden alınıp parçalanan mahlûkât!
Sonra namusuna kurban edilen bunca hayat!
Bembeyaz saçları katranlara batmış dedeler!
Göğsü baltayla kırılmış memesiz vâlideler.”

Merhum Akif’in bu beyitleri Balkan savaşlarındaki katliam için yazılmış, ancak Bosna’ya da, sömürgecilerin fitne ve fesad tohumları ektikleri Ortadoğu’daki uzantılarına da uyarlanabilir.

Netice itibarıyla İslam’ın gerek kaynakları gerekse uygulamaları itibarıyla şiddete asla yer vermediği, inanç farkı gözetmeksizin “bir arada yaşama” tecrübesini en belirgin yönleriyle gösterdiği, “dinde zorlama”ya asla izin vermeyerek herkesin inancına saygı gösterdiği, akla ve düşünceye önem verdiği gayet açıktır. Esasında İslam ve Müslüman terimleri taşımış

oldukları mana itibariyle şiddet bir yana, tamamen barış ve sevgi ile özdeşleşmişlerdir. Bu yüzden Resûlü Ekrem'in kurduğu medeniyetin adı "sevgi medeniyeti"dir. Bu medeniyetin gölgesinde asırlarca en rahat yaşayan inanç mensupları sadece müslümanlar olmamıştır. Avrupa'da Engizisyon mahkemele-ri farklı mezhepten olanlara bile tahammül edemeyip aforoz, sürgün, kürek çekme, çıplak olarak sokaklarda sürüklenme ve hatta ateşte diri diri yakma (Latince ifadesiyle Auto da fe) cezalısıyla asırlarca insanlara zulmederken, başta hristiyanlar ve yahudiler olmak üzere hangi dine mensup olursa olsun farklı inanç mensupları İslam medeniyetinin bünyesinde huzur içerisinde yaşamışlardır. İslam dünyasının nimetlerini sömürmek için önce birliğini bozmak gerekiyordu. Farklı etnik grupları birbirleri aleyhine kışkırtarak kırk parçaya böldükleri milletin bugünkü parçaları da gözlerine büyük lokma görünüyor ki, onları da tekrar birbirlerine düşürerek, müslümanı müslümana kırdırarak sömürü düzenlerini devam ettirmek istiyorlar. Müslümanların bu planı acilen fark etmeleri gerekmektedir. O zaman yine Akif'in beytiyle bitirelim:

Girmeden tefrika bir millete düşman giremez;
Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez.

Böyle olursa bayramlar bizim için gerçek bayram olacak. Yarınkı bayramdan itibaren nasib olur inşaallah, şimdiden tebrik ediyorum.

hicret ettiğinde, Medinelilerin iki bayram kutladıklarını görünce bunların ne olduğunu sordu. Medineliler, “Bunların adı Nevruz ve Mihricân’dır. Biz İslam’dan önce cahiliye devrinden beri bu günlerde bayram yaparız.” dediler. Bunun üzerine Allah Resülû (s.a.s.), “Şüphesiz ki Allah, size o iki bayramın yerine daha hayırlı olan iki bayramı yani Ramazan bayramını ve Kurban bayramını vermiştir.” dedi.²⁰⁴

İşte o tarihten itibaren İslam medeniyetinin iki büyük bayramı Ramazan ve Kurban bayramları olarak ifa edilmektedir. Bu yıl da bir ay boyunca Ramazan ayında oruçlarımızı tuttuk, artık bugün bayram yapıyoruz. İlk günlerdeki yazılarımızda “Ey iman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı, umulur ki korunursunuz.”²⁰⁵ ayetini izah ederek hikmetlerinden ve geçmiş toplumlardaki orucun uygulanış şekillerinden bahsetmiştik. Bu ayetten hemen sonra gelen ayet şöyledir: “(Size farz kılınan oruç) sayılı günlerdir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.”²⁰⁶ Bu ayette orucun sayılı günler olduğu ve tutamayanların yapması gerekli olan hususlar ifade edilmektedir.

Evet sayılı günler bitti, bugün bayram yapıyoruz. Şöyle geriye dönüp bir muhasebe yapalım: Acaba orucun hikmetine uygun bir Ramazan geçirebildik mi? “lealleküm tettekûn (Umulur ki takvâ sahibi olursunuz, korunursunuz, sakınırsınız)” temennisine uygun bir kazanç elde edebildik mi? Takva, Cenab-ı Hakk’ın emirlerini en güzel bir şekilde yerine getirmek, yasaklarından da titizlikle kaçınmak anlamına gelmektedir. Müttakî, bu özelliklere sahip müslüman demektir.

204 Ebu Davud, 1134

205 Bakara, 2/183

206 Bakara, 2/184

Ramazan boyunca sadece midemize değil, bütün bedenimize de oruç tutturarak, yalandan, gıybetten, hasetten, fesattan, insanların arkasından konuşmaktan, gizli yanlarını araştırmaktan vs. uzak durabildik mi? Allah Resûlü'nün “oruç kalkandır” sözünü Ramazan boyunca zihnimize hep canlı tutarak şeytanın oklarına karşı kendimize kalkan yapabildik mi? “Vakit iyilik vaktidir, bu Ramazan ve her zaman” temasıyla girdiğimiz Ramazan ayında yeterince iyilik yapabildik mi? Kendimizi iyi bir sabır eğitimine tabi tutabildik mi? Okuduğumuz Kur'anlar, dinlediğimiz mukabeleler, anlamaya çalıştığımız ayetler, kıldığımız namazlar, teravihler; yaptığımız iftarlar, sahurular, imsaklar; verdiğimiz zekâtlar, fitreler; mazlumlar, mağdurlar, kimsesizler, muhtaçlar için yaptığımız yardım ve dualar vs. “lealleküm tettekün” dairesi içinde yer almamızı sağlayabildi mi? Geriye dönüp bunların bir muhasebesini yapalım ve geçirdiğimiz bir ayı tüm hayat çizgimizi aydınlatacak vasıtalarından birisi olarak kazanç hanemize yazalım. Kur'an ve sünnet merkezli bir hayat tarzını kazanmamıza katkı sağladığına inanıyorsak artık gönül rahatlığı içerisinde bayram yapabiliriz.

Sayılı günler bitti. Hastalık, yolculuk, kadınlara özel hâller gibi meşru sebeplerle oruçlarını tutamayanlar Ramazan sonrası fazla geciktirmeden uygun oldukları en erken zamanda oruçlarını kazâ niyetiyle tutmalılar. Mazeretsiz olarak oruç tutmayan müslümanlar İslam'ın en önemli şartlarından birisi olan bu büyük ibadeti yapmadıkları için büyük günah işlemişlerdir; tevbe edip en kısa zamanda kazasını yapmalıdırlar. Aşırı yaşlılar ya da iyileşmeyecek durumda olan hastaların oruçsuz geçirilen her gün için bir fidye vermiş olmaları gerekir; vermedilerse bunu da geciktirmemeliler. Fidye tıpkı fitır sadakası yani fitre gibi, tutamadığı gün sayısınca bir fakiri doyurmak ya da bunun bedelini vermektir. Ancak bunu tutamadığı gün sayısıyla çarpmak gerekiyor. Ramazan boyu tutamadıysa bir fidyeyi 29 ya da 30'la çarpacak demektir. Oruçlarımız makbul, bayramımız hayırlara vesile olsun.

Bayram İlk Ödül

Büyük çabalar, fedakârlıklar gösterilerek yapılan işlerin karşılığının alındığı gündür bayram. Ramazan Bayramını da böyle değerlendirmek gerekir. Bir aylık nefis terbiyesinin, sabır eğitiminin ödülüdür bayram. Bir ay önce büyük bir heyecanla Peygamberimizin, *“Allah, âdemoğlunun her ameli kendisininidir, yalnız oruç müstesna, o benim içindir, mükâfatını verecek olan da benim.”* dediğini bildirerek tarif ettiği oruç ibadetini amacına ve mehâbetine uygun bir tarzda yerine getirmiş olmanın ilk ödülüdür bayram. *“Sahur yapın, çünkü sahurda bereket vardır”* diyen ulu Nebînin tavsiyesine uyarak kan uykusundan hiç tereddüt etmeden kalkarak söz konusu berekete talip olanın yine ilk ödülüdür bayram. Yüce Yaratıcı'nın emrini başının üstünde taşıyarak sıcak demeden, günler çok uzun demeden, çok zor işte çalışma gibi mazeretlere aldırmadan sadece midesine değil, diline, kalbine, beynine, gözüne kulağına, eline ayağına hülâsa bütün bedenine oruç tutturanların ilk ödülüdür bayram. Mü'minin iki sevincinden birisi olan iftar vaktinde gözünün sofrada kulağının ezanda olmasının ve ne kadar aç ve susuz olursa olsun vaktin girişinden başka hiçbir gücün yedirememesi, içirememesi, orucu bozan bir fiili mazeretsiz işletmemesi durumlarına gösterdiği tahammül ve rızanın ödülüdür bayram.

Evet oruçlunun esas ödülü, iftar sofrasında beklediği heyecandan kat kat ileri bir heyecanla girmek için beklediği cennet olacaktır, ancak ukbâyı beklemeden dünyadaki ödülünün “bayram” olarak kendisine verilmesini gerektiren yukarıda saydıklarımıza ilaveten başka yaptıkları da vardır oruçlunun. Ramazan ayında inen Kur’an’ı okumasını bilmiyorsa öğrenmeye, biliyorsa okuyup anlamaya ve daha iyi yaşamaya çalıştı. Bunun için Ramazan’ı bir fırsat bildi. Öğrenmeye, okumaya zaman bulamıyorum mazeretlerine nokta koyup, Kur’an’da kurtuluşu hak eden ya da hak edecek olan mü’minlerin vasıflarından birisi olarak yer alan “*Onlar boş şeylerden uzak dururlar.*”²⁰⁷ ayetinden aldığı heyecanla artık zamanı boşa geçirmenin ne büyük bir zarar olduğunu fark etti. Ramazan ayında, imsak gibi bir dakika geciktirilmeden ve iftar gibi bir dakika öne alınmadan yerine getirilmesi gereken uygulamalardan vakit disiplininin ve sabır eğitiminin ne kadar önemli olduğunu anladı. Oruçlu iken girdikleri bir tartışma kavgaya dönüşecekken Peygamberimizin “ben oruçluyum de” tavsiyesini hatırladı ve sabır göstererek kavgadan uzak durdu.

İftar sofrasında türlü çeşit yemekleri yerken her seferinde akraba ve komşularından ihtiyaç sahibi olanları ve Anadolu’nun neredeyse her beldesine yayılmış iki milyon civarında mülteci kardeşini, Suriye’de, Irak’ta, Gazze’de, Doğu Türkistan’da, Myanmar’da, Arakan’da, Afrika ve Uzak Doğu’nun pek çok yerinde sahur ve iftar sofralarında yiyecek bir şeyleri olmayan kardeşlerini hatırladı, lokmalar boğazına dizildi ve “**Vakit İyilik Vaktidir, bu Ramazan ve Her Zaman**” temasıyla hayata geçirilen iyilik hareketine katkıda bulundu. İftarda zenginlerin gösterişli sofralarında değil, erzakını temin ederek fakirlerin sofralarını süsledi ve onlarla birlikte iftar yaptı. Zekâtını titiz bir şekilde hesaplayarak fakir fukara, garip gurabâ iftar ve sahur sofrasından aç kalkmasın diye Ramazan

207 Mü’minün, 23/3

ayı içinde vermeyi âdet hâline getirdi. Fitresini ve sadakasını verirken sağ elinin verdiğini sol eli görmedi.

Teravihlere ellerinden tuttuğu çocuklarıyla giderek cami merkezli bir medeniyetin mensupları oluşlarını onlara göstermeye çalıştı. Hele bin aydan hayırlı, bir ömre bedel esenlik dolu Kadir Gecesiyle öyle bir değerlendirdi ki, gökyüzünden Rablerinin izniyle her iş için ta fecre kadar inmeye devam eden meleklerle birlikte olduğunu hissederek ibadet ve taat, tevbe-istiğfar ve duaya yoğunlaştı. Nihayet arefe günü geldi çattı, kabir ziyaretleri, tesbih namazları, hatim duaları ile nefsin mertebelerini birer birer çıkararak insan-ı kâmil olma yolunda mesafeler katetti. Bütün bunların büyük ödülü tabii ki rızâ-i Bâri'dir, ancak dünyada hemen alacağı ödül üç gün sürecek olan bayram günleridir. İslam şairi M. Akif Ersoy bu ödül günlerini oldukça duygulu ifadelerle şöyle dile getiriyor:

Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır;
Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli zamandır.
Bayramda güler çehre-i ma'sûm-i sebâvet;
Ümmîd çocuk sûret-i safında iyandır.

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda;
Her dîdede bir rûh demâdem cevelândır.
Âlâm-ı hayatın iki kat büktüğü ecsâd;
Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır.

(Ufuklar hep gülmekte, dünya başka dünyadır; bayram ne kadar hoş, ne neşeli bir zamandır. Çocukluğun masum çehresi bayram gülümser; umut, saf bir çocuk suretinde görünür. Yalın bir ışık parıldar herkesin yüzünde; her an bir ruh dolaşır bütün gözlerde. Hayat acılarının iki kat büktüğü bedenler; onun bereketiyle huzur içinde dik yürürler..).

Bu tür bayramların darısı tüm mazlum ve mağdurların başına inşaallah.

mal eder mi? Teoriyi pratiğe yansıtmak için Allah Teala bazı vesileler takdir etmiştir. Bayram da bu vesilelerden biridir. Zira bayram günlerinde aile bağları, akrabalar ve komşular arası ilişkiler sıcacık hâle gelir ve birlikte yaşama bilinci gelişir. Bir de bu sıcacık ortam hayatın tüm alanlarına yansıtılırsa tadına doyum olmaz birlikte yaşamının.

Bunun için bayramı önce aile içinde anne-baba ve çocuklar olarak doya doya yaşamak gerekir. Eğer aile büyümüş, çekirdek olmaktan çıkmış ve geniş aile olmuşsa burada ilk gözetilecek şey yaşlı anne babalardır. Ashabdan biri Peygamberimize gelir ve “ya Rasûlellah! Anne babanın çocukları üzerindeki hakkı nedir?” diye sorar. Peygamber Efendimiz, “*onlar senin ya cennetin ya da cehennem*” diye cevap verir.²¹¹ Bir defasında da bir başkası “ya Rasûlellah! Ecrini Allah’tan dilemek üzere hicret ve cihad için emrinize girmek istiyorum.” der. Peygamberimiz, “anne ve babandan sağ olan var mı?” diye sorar. Adam, “evet, ikisi de sağdır” der. Peygamberimiz, “sen Allah’tan ecir mi istiyorsun” deyince adam, evet der. Bunun üzerine Peygamberimiz, “*Öyle ise anne ve babana dön de onların gönüllerini al, kendilerine güzel hizmet et.*” buyurur.²¹²

Şimdi başımızı iki elimizin arasına alalım ve düşünelim. Her bayramda Dârulaceze, huzurevi, yaşlı bakımevi gibi yaşlıların kaldığı yerlere gidip orada kalanlarla röportaj yapan medya mensuplarına gözyaşlarıyla konuşan anne-babaların şu sözleri vicdanları nasıl sızlatmaz: “Kızım da var, oğlum da, ama hiç beni ziyarete gelmiyorlar, onların beni özlememeleri bir yana ama ben onları çok özledim.”

Bu tiynettaki çocuklar için demekki anne babaları onların cehennemi oluyor. Peygamberimiz bir gün minbere çıkmış-

211 İbn Mâce, Edeb, 1

212 Müslim, Birr, 1

lardı. Bir ara üç kere âmin dediler. Minberden indikten sonra ashâbdan birisi kendisine sordu: “O anda ne ile meşguldünüz ya Rasûlellah? Peygamberimiz şu açıklamada bulundu: “O anda Cebraîl geldi ve, ‘Bir kul Ramazan’a erişir de affolunmadan çıkarsa, burnu yerde sürünsün’ dedi. Ben de ‘âmin’ dedim. Sonra, ‘Bir kulun yanında senin ismin söylenir de sana salavat getirmezse burnu yerde sürünsün’ dedi. Ben de ‘âmin’ dedim. Sonra yine ‘bir kul anne-babası veya ikisinden birisi yanında bulunur da rızalarını kazanmayıp cennete giremezse onun da burnu yerde sürünsün’ dedi. Ben de ‘âmin’ dedim.”²¹³

Anne-babasının yüzüne saygı ve merhamet nazarlarıyla bakan evladın nafîle ibadet yapmış sayıldığını, cennetin annelerin ayakları altında olduğunu beyan eden bir inancın mensupları sadece bayramlarda değil, hiçbir zaman onları ihmal etmemelidir. Kur’an-ı Kerim, esasında bu konuda müslümanları sık sık uyarıyor. Anne babası yanında ihtiyarlık çağına ulaşan kimsenin onlara “öf” bile dememesini, tatlı ve güzel söz söylemesini, onlara merhamet ederek tevazu kanadını indirmesini ve “Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”²¹⁴ demesini emretmektedir.

Evet bugün bayramın üçüncü günü, başta anne-babası olmak üzere akrabalarıyla bayram yapmaya tatili tercih etmiş olanlar, evlatlık vazifesini ihmal edenler, onları kendilerine ve torunlarına hasret bırakanlar, fırsat eldeyken, iş isten geçmeden koşun annenize babanıza, akrabanıza, yakınınıza; sonra çok pişman olursunuz ancak son pişmanlık fayda vermez.

213 et-Tergîb, 2, 426

214 İsra, 17/23-24

